50501

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI·FOLYÓIRAT·A·GRAFIKAI
IPARÁGAK·SZÁMÁRA·FELELŐS
SZERKESZTŐ·WANKO·VILMOS
KIADJA·A·MAGYARORSZÁGI
KÖNYVNYOMDÁSZOK·ÉS·ROKON-
SZAKMABELIEK·SZAKKÖRE
XXI·ÉVFOLYAM
1911·DECEMBER 12 SZÁM

GRAFIKAI SZEMLE

XXI. ÉVFOLYAM BUDAPEST, 1911 DECEMBER TIZENKETTEDIK SZÁM

Lapunk ez évi januári számában komoly igéretet tettünk, hogy munkálkodásunkat, tudásunk javát, szakmaszeretetünkből folyó ambiciónkat a magyar nyomdászság szakmai képzésének fejlesztésére szenteljük s eme munkánkhoz a szervezet és a szaktársak lelkes és áldozatkész támogatását kértük. Most, hogy az év végére értünk, vessünk egy pillantást a multba s vizsgáljuk meg lelkiismeretesen, vajjon terhelhet-e bennünket a kötelességmulasztás vádja s vizsgáljuk meg azt is, vajjon mily mértékben találtak a szaktársaknál meghallgatásra támogatást kérő szavaink. Saját működésünk elbirálásába nem bocsátkozhatunk, hiszen ez nem illenék s azután meg nem is érezhetjük magunkat erre hivatottaknak. Mindamellett nem mulaszthatjuk el hangsulyozni, hogy mi igéretünknek igyekeztünk minden tekintetben férfiasan megfelelni s elkövettünk minden lehetőt a hazai nyomdaipar fejlesztése s különösen pedig a szaktársak szakmai oktatásának előbbrevitele érdekében. Tanfolyamunk, lapunk, nyomtatványkiállitásaink: mind ezt a célt szolgálták s az elért eredménynyel mi magunk meg lehetünk elégedve. Tanfolyamunkat a tavalyinál szélesebb és a gyakorlati életnek megfelelőbb alapokra helyeztük; lapunk fennállása óta soha oly hatalmas lépést nem tett a haladás és fejlődés utján, mint az elmult esztendőben s igaz örömmel s teljes megelégedéssel tapasztaljuk, hogy az azelőtti gyakori panaszok ugyszólván teljesen megszüntek; vidéki nyomtatványkiállitásaink sikere pedig teljesen kielégitő ugy a Körre, mint a vidéki szaktársakra nézve. Igaz, hogy a minden vonalon való előretörekvés óriási anyagi áldozatot követelt a Szakkörtől, de nem sajnáljuk a hozott nagy anyagi áldozatokat, melyek a Szakkör vagyoni mérlegét tulontul sulyosan érintették; nem sajnáljuk, mert meg vagyunk győződve, hogy a szaktársak szaktudásának fejlesztését célzó intézményeink fejlesztésére fordítottuk. Lelkiismeretünk tehát nyugodt, mert mindnyájan érezzük, hogy amikor a szaktársak szaktudásának fejlesztéséért való munkálkodást ügyszeretettel és lelkesedéssel végeztük: nemcsak szaktársainknak s közvetve a nyomdászatnak tettünk szolgálatot, hanem egynéhány téglával hozzájárultunk a nyomdászszervezet alapjának megerősitéséhez is. De lássuk az érem másik oldalát: a szervezet és a szaktársak támogatását. Az előbbire nem panaszkodhatunk, mert kötelességének tartotta, hogy a Szakkör és ezzel a szakmai oktatás érdekében buzditson és lelkesitsen. S e tekintetben szép eredményeket is ért el. A szaktársak részéről való támogatást már nagyobb mértékben reméltük s *nem szabad* megelégednünk a támogatás eddigi eredményével, hanem továbbra is buzditani s dolgoznunk kell, csakhogy a nyomdászok nagy tömegét tömörithessük a Szakkör zászlaja alá — a közös ügy érdekében. De sőt a magunk működésével sem szabad megelégedve lennünk. Fokozott lelkesedéssel és buzgalommal kell tovább haladni a magunk elé tüzött cél felé s nagy áldozatok árán is ki kell küzdeni a megfelelőbb eredményeket. Az év elején tett fogadalmunkat az év alkonyán ujból megismételjük s ujból csak a szaktársakhoz fordulunk: támogassanak bennünket sokkal erőteljesebben nehéz munkánkban, hogy támogatásuk buzditólag kisérjen a további munkálkodásunk utján. A Szakkör vezetőségét nem terheli tehát mulasztás és a szervezetet, sőt a szaktársakat sem érheti vád: támogatásuknak köszönhetjük, hogy feladatunknak, habár csak részben is, meg tudtunk felelni. Reméljük, hogy a jövő esztendőben a vezetőség és a szaktársak lelkes összemunkálkodásával az eddigieknél jobb eredményeket fogunk elérni s nem lesz oka egyik félnek sem megbánni, hogy bizalmával a másikat megajándékozta.

Lapunk tisztelt olvasóinak, hirdetőinek és jóakaróinak az évforduló alkalmából szivélyes üdvözletét s jókivánságait küldi

a szerkesztőség és kiadóhivatal.

KÉRELEM!

A magyar nyomdák főnökeit és művezetőit, valamint a mesterszedő szaktársakat is tisztelettel felkérjük, hogy a nyomdák 1912-ik évi ajándéknaptáraiból egy-egy példányt lapunk szerkesztőségének megküldeni kegyeskedjenek. Rendkivüli örömünkre szolgálna, ha a nyomdákban készülő és szaktechnikai szempontból figyelemre méltó ujévi üdvözlőlapok egy-egy példányát is szerkesztőségünk rendelkezésére bocsátanák. Ugy a naptárak, mint az ujévi üdvözlőlapokból kisebb kiállitást rendezünk s azokról lapunk birálati részében részletes ismertetést fogunk közölni.

SZAKKÖRI HIREK.

Karácsonyi kiállitásunk igen szépen sikerült. A kiállitást december 25 és 26-án a szakegyesület termeiben rendeztük s anyagának törzsét, Faltusz Ede szaktársunk óriási három- és négyszinnyomatgyüjteménye képezte, amelyet még több más neves gépmester-szaktársunk gyüjteménye is kiegészitett. Igy azután módunk volt megitélni a bel- és külföldi szinnyomatok közötti különbséget, a tökéletesség fokát, amennyiben Faltusz szaktársunk gyüjteménye jórészt külföldi eredetü nyomatokat foglalt magában s ezzel szemben a fővárosi gépmester-szaktársak munkái Magyarországot képviselték. A kiállitásról jövő számunkban közlünk kimeritő ismertetést.

A szaktanfolyamunk előadásai rendben és tanrend szerint folynak. A látogatottság – az általános különórázás dacára – eléggé kielégitő. A megtartott előadások rövid ismertetését folytatva, a következő előadásokról kell beszámolnunk:

November hó 14-én: *A papirgyártás*; előadó: Steinherz Miklós (a hallgatók száma 34). Az előadás kivonata: A papirt megelőző különböző iróanyagok felsorolása után előadó rátér a papirusz, pergamen, rongy, növényi és faanyagu papirok időrendi keletkezése, elterjedése és gyártási eljárásainak ismertetésére, felsorolja a papirgyártásnál használatos nyersanyagokat, festő- és vegyszereket, bemutatja a különböző fa- és rongyfoszlató, fehéritő, hollandi, kalander, papirszita, simitó, harántvágó stb. gépek reprodukcióit; a papirszitán és simitógépen készült vizjelzéseket, a műnyomó, karton és ilatos papirok gyártását. A szaladási irány és más apró gyakorlati tudnivalók ismertetése után az irás és nyomás szempontjából a papirok enyvezési fokát birálta el.

November hó 15-én és 17-én: *A papirról*; előadó: Pollák Simon (a

A régi irányokról.

Pár hónappal ezelőtt egy nyomtatvány került a kezembe oly nyomdában, ahol egy fiatal szaktárssal voltam együtt. Erre a nyomtatványra megjegyeztem, hogy a szabad irányból való, mire az emlitett fiatal szaktárs ezt kérdezi tőlem: mi az a szabad irány? Persze nemcsak erről, de a többi eddig létezett irányokról sem volt tudomása. S azt hiszem nemcsak ez az egy, de még számtalan fiatal szaktárs van, akiknek az eddigi irányokról fogalmuk sincsen. Ez a tapasztalat adta meg nekem az eszmét a cimül vett témát tárgyalni. Minthogy azonban lapunk egy-egy cikktárgy részére csak kevés helylyel rendelkezik, ezért az egyes irányokat csak oly mértékben tárgyalom, amily hatással azok a nyomdászatra voltak.

A stilus (irány) a művész egyéni felfogásától, az illető nép hajlamaitól és szokásaitól, a korszellemtől, a tárgy céljától és anyagától függ. Az igazi művész a maga művészi felfogásával gyakran egyéni stilust is teremt. Viszont voltak és vannak nemzeti stilusok is, aminek oka a népek elkülönültsége.

A stilusok többnyire a diszek használatától kapták elnevezésüket s csak nagy ritkán keletkeztek a stilusváltozásokkal egyetemben hasonló stilusu betük, még ha egyébként változtak is az addig használt betütipusok.

Néhány évszázaddal a nyomdászat feltalálása előttről ismeretesek az arab, görög, római, egyiptomi, kinai és japán stilusok. Ezen régi, klasszikusnak nevezett stilusokat többnyire a sürün egymásmellé rajzolt geometriai alakok, továbbá stilizált virágok és gyümölcsök plasztikus szalagdisze jellemezi.

A XIV. században, különösen az épitészetben a gótstilus volt használatos, melynek jellegzetessége: tornyos csucsives volta. A könyvmásolók szalag- és vonaldiszeknek használták fel mozaik formában. A franciák inkább csak geometriai alakban, a németek növényi, állati, sőt emberi alakokkal is tervezték rajzaikat a fejlécek, záródiszek, iniciálék vagy egész oldalak bekeritésénél. Minthogy a könyvmásolók gótikus betüket használtak, az ehhez illő gótikus diszitésekkel könyveik egyöntetüek, vagyis stilszerüek voltak. Gutenberg szédszedhető betüi szintén gótikus tipusok voltak.

A gótikus betüknek csak a reneszánsz korában, a XV. században akadt versenytársa az antikva betükben; mert bár az előbbiek egyenetlenségében sok szépség rejlik, de sokszögüsége nehezen olvashatóvá teszi. Ez okozza a kiszoritásra való törekvést is, ami eddig még nem igen sikerült, bár most már csak a németek használják nagyobb mértékben. Több jeles grafikusművész olyan megoldásra törekedett, hogy átmeneti betüket szerkesztett, melyek ugy az antikvára, mint a frakturra hasonlitottak; ilyen egyik igen sikerült s még néhány év előtt nagyon használatban volt tipus: az Eckmann-féle.

A nyomdászat feltalálásakor tehát a gótstilus volt használatos, amit különösen Németországban a XVI. szádig kultiváltak. De az ember természetében rejlik az örökös nyugtalanság. Ujabb és ujabb alkotásokat teremt, ami magával hozza a régiek lerombolását, hogy célszerübbet, szebbet, jobbat vessen elénk, amely megint addig létezhet, mig egy még ujabb ki nem szoritja.

Körülbelül a nyomdászat feltalálása idején, tehát a XV. században nagy művészi forrongás volt Olaszországban, mely az ó-klasszikust felfrissitette, uj formába öntötte (reneszánsz). Akkor is itt volt tehát a reneszánsz-stilus bölcsője s innét terjedt az tovább a többi országokba, hol bizonyos nemzeti jelleget is adtak neki. A sankt-galleni kolostorban 1430 körül megtalálták Vitruviusnak a görög és római épitészetről szóló hires könyvét s az olasz művészek teljes odaadással tanulmányozták azt, a még meglévő műemlékekkel együtt. Ennek hatásaként az ornamentika felfrissült, különösen Olaszországban, hol levelek, virágok, vázák, állati és emberi fejekkel variálva stilizáltattak s amelyeket a legnagyobb precizitással, sikfoltokban rajzolták a grafikai művészet részére, még pedig többnyire fekete alapból kiemelkedő fehér rajz alakjában. Rajzaik két vagy több egyenlő

részre osztva, igen szimetrikusak voltak. Leginkább az akantusz levelet stilizálták, mely a legalkalmasabb volt tervezeteikhez. Az olasz reneszánsz első mestere a firenzei Brunelesco volt, továbbá Michelezzo Michelezzi. E stilus a XVI. században élte virágkorát, Rafael és Michelangelo idejében.

A reneszánsz a többi országokban csak később fejlődött ki. Németországban a gótstilussal csak nehezen tudott megbirkózni. A XVI. század elején mégis utat tört magának, még pedig a még ma is világhirü Cranach, Dürer és Holbein grafikai művészek révén, kik a nyomdászatban is érvényesitették nagy tudásukat. Soha oly magas fokon a nyomdászat nem állott, mint e művészek idején. Könyveik a grafikus művészetnek még ma is megcsodált gyöngyei. Mindamellett a német reneszánsz magában véve már csak az olasznak egy utánzata, mert rajzai nem annyira precizek és tetszetősek.

A francia reneszánsz inkább a némethez hasonlitott, de finomabb rajzu. Itt a grafika terén nagy tökélyre vitték Tory és Cousin művészek, kiknek iránya az egész XVI. századra nagy befolyást gyakorolt.

Spanyolországban a reneszánsz a góttal és az arabbal vegyül, mig Angliában, Skandináviában és Dániában csak a XVII. században birt magának utat törni, mivel ezekben az országokban még jobban ragaszkodtak a góthoz, mint Németországban s ezért is a góttal keverték.

Magyarországon I. Mátyás király tudós kancellárja, Karai László budai prépost, Hesz Andrást Velencéből Budára hivja s 1473-ban felállitja az első nyomdát. Itt készült a Chronica Hungarorum szép reneszánsz betüivel s kézzel festett, gótstilü miniaturákkal. Később pedig Kolozsvárott jelent meg Tinódi Sebestyén Chronicája, melynek cimlapja is már reneszánsz hatásu s Heltai nyomdájában készült.

Amint látjuk tehát a reneszánsz jó pár századig tartotta magát s annak szépségét még ma is csodálják. A XVI. és XVII. században törekedtek is egyöntetü betüket és diszeket összehozni s a rajzokat sikszerüen előállitani. A XVIII. században azonban már nemcsak egyes jeles művészek dolgoztak a grafikának, hanem már nagyobb számban álltak a hivatottak a grafika szolgálatában s ez okozta azután a sikszerüségről való letérést is. A XIX. század elején, minthogy a grafika terén, a még akkor kis szükséglet folytán, az oly nagyszámu művész nem talált magának kellő ekszisztenciát, néhány kivétellel ugyszólván valamennyien ott hagyták e munkakört, miáltal a XIX. század utolsó negyedéig rendkivül el volt hanyagolva a nyomdászat s ez időt ugyszólván stilustalannak nevezhetjük.

Igy azonban még sem maradhatott s most már a nyomdász és betüöntő a maga erejére lévén utalva: ornamentikáját szintén az épitészet és szobrászatból vette, tehát folytatta a plasztika müvelését. Ez időben ugyszólván a zárt keretezés volt a szabály, a sorokat pedig a lipcsei szabály szerint szedték, azzal érvelve, hogy ezáltal a sorok kiemelkedőbbek. A plasztikusságot pedig ugy vélték elérni, hogy a keretet például a következőképp állitották össze: kivül egy fekete vonalat, utána kettősfinomat, erre egy hullámosat, közepén egy azurét s megint egy hullámosat, egy kettősfinomat és egy fekete vonalat. Végre a müncheni nyomdászok belátták, hogy valami jobb szabályt, legalább a sorokra nézve, kell felállitani. Ekkor alakult a müncheni sorelhelyezési mód, ami különösen cimlapokon, melyeknek soresése virágvázát alkotott, még ma is igen gyakori s azoknak szép példáit láthatjuk a Franklin-féle könyveken. A mai nyomdászok az itt emlitetteket „régi stilus" névvel jelzik. Ezen stilushoz tartoznak még az architektonikus diszitések s igy homlokzatos és párkányos diszitésü betüöntődei anyag is került forgalomba s ezzel a plasztikát már tulzásig vitték bele a nyomdászatba.

Ugy látszik ezen tulzásba menő plasztika késztette a betüöntőket arra, hogy más terrénumra térjenek s gyönyörü barok és rokokó stilusu diszitéseket hoztak forgalomba, melyek bár megtartották az eddigi zárt keretezést, csak hogy megbontották azt különféle kifutókkal s körzeteik jobbra, majd balra hajló félkörbe futó formákat képeztek.

hallgatók száma: 15-én 32, 17-én 30). Az előadások kivonatos ismertetése: Előadó elsősorban ismertette a papir gyártási anyagát és annak összetételét, majd pedig rátért a papir minőségének és sulyának ismertetésére. A papiralakokat bemutatván, a papir szinezésének módját, anyagát ismertette. A papirfajok bemutatása kapcsán elmondta, mik azoknak az ismertető jelei s végül a gyakorlati életben leggyakrabban előforduló papirfajok árairól tájékoztatta a megjelent hallgatókat.

November hó 21-én a *Typograph sorszedő- és öntőgép ismertetésére* került a sor. A gépről Herzog Salamon tartott előadást, melyet 32 szaktárs hallgatott meg. Az előadás kivonata: Előadó a szedőgépek fejlődésének történetével vezette be előadását. Ismertette a szedés munkájának meggyorsitását célzó kisérleteket a könyvnyomtatás bölcsőkorától a mai szedőgépek feltalálásáig. Azután átért a Typograph-szedőgép egyes alkatrészeinek ismertetésére. Nagy fénynyomatu képeken bemutatta a gép működésének egyes mozzanatait, szemléltető módon ismertette a Typograph matricáit, azok készitési eljárását, a gép kizáró gyürüit, az öntőalakot, gyalut, a gépen szedett gyönyörü munkákat, kereteket, tabellákat, arcképeket. Végül a jövő szedőgépeiről és azoknak a nyomdaiparra való hatásáról beszélt. Ezen előadás részletesebb beszámolóját lapunk cikkei között közöljük a jelen számban.

November hó 22-én Littauer R. Lipót szaktársunk tartott igen érdekes előadást a *Linotype*-ról. Az előadás — melyet 32-en hallgattak, — rövid kivonata a következő: A Linotype-soröntőgép, melyet Mergenthaler Ottmár német technikus szerkesztett, 1885-ben Baltimore-ban hozták először forgalomba, Budapesten először a Budapesti Hirlapnál 1898-ban alkalmazták s azóta már meglehetős nagy számban van használatban ugy itt Budapesten, mint a vidéken is. A Linotype-on, mely tudvalevőleg nem egyes betüket, hanem egész sorokat öntő gép, billentyüzés utján 20 — 30 milliméter nagyságu rézmatricákból szednek sorokat, mely sorok azután önmüködőleg a gépben alkalmazott öntőkészülékbe kerülve, tömör sorokká öntődnek, a matricák ezután szintén önmaguktól egy elevátor utján osztódnak vissza a raktárba, hol ezek egymásután sorakoznak vissza saját helyükre. Egy matricáról három irásfaj öntődhetik, u. m.: antikva, kurziv és kövér irásfaj, amennyiben e háromféle betüfaj negativja van egy matricába belesajtolva. Előadó szaktárs sematikus-tábláról alapos és könnyen értő magyarázattal szolgált a billentyü-szerkezet miben-létéről, valamint az öntőtégely és az ezzel egybekapcsolt gázregulátor helyes kezeléséről, majd pedig az egyes könnyen elháritható akadályokat a gépen, a raktár kicsérélését, valamint formaváltoztatást és a billentyüzésnél a kezdők kéz-

fogásait, valamint a gépnél való ülésnél a helyes testtartást magyarázta a hallgatóknak. Majd a legujabban gyártott Linotype-gépekről tartott magyarázatot, nevezetesen a 3-as matrica-rendszerü, valamint a Viktorline-gépekből alkotott Linotype-géprol.

November hó 24-én: *A Monotype-szedőgép ismertetése;* előadó: Greff Antal (hallgatók száma 22). A másfélórás előadásban csak rövid kivonatokban lehetett a Monotype-szedőgépet ismertetni. Az előadáson megjelent hallgatóság mindvégig élvezettel hallgatta a gép elméleti ismertetését, melynek anyaga a következő jobb tudnivalókból állott: A sürített levegő feltétlen szükségessége a gép működéséhez. A billentyüasztal és billentyük csatornázása, az ezen csatornákon áthaladó sürített levegő utja és hatása az egységkerékre és papirforgatóra. A kizárómechanizmus. A kizáródob (Set). A kizáródob és egységkerék beosztása. A kizárószámokat mutató felső és alsó billentyüsor. A kizárókészülék billentyüje. A visszabocsátó billentyü, a felső és alsó mutató. A betük egység szerinti beosztása. A változó spácium. A szélességet mutató számlap. Az egységek átszámitása ciceróra. Az egységkerék, egységsin és zárórud együttmüködése. A tük által ütött lyukak változó helyei. A kizárás tüi. A hibás billentyüzés következményei. A papirszalagról való olvasás, tájékozódás az arra a célra szolgáló fésü segélyével. Ujitások az ujabb tipusu gépen.

November 28-án és 29-én és december 1-én tartattak meg a tanfolyam nyomtatástechnikai ciklusának előadásai, melyeknek rendezésében a Gépmesterkör elnöksége is részt vett és eredményes munkát végzett, amennyiben a gépmesterszaktársak eddig még példátlan számban (30—42) jelentek meg az érdekes előadásokon. Az első két előadáson Bauer Ferenc szaktárs adta elő a *fekete szinü nyomtatás technikáját; lemezek, müvek és mesterszedések, valamint illusztrációk nyomtatását.* Előadása kapcsán megismertette a nyomtatástechnika apró mesterfogásait s az egyengetés módjait s a nyomtató sajtók helyes kezeléséről is elmondott igen hasznos tudnivalókat.

December hó 1-én Rosenberg Aladár tartott előadást a *nyomdászatban előforduló müvészetekről és müvészeti bérdésekről.* Előadásának tárgyát lehetőleg vonatkozásba hozta a nyomdászattal is s igen helyesen rámutatott arra, hogy a nyomdászoknak csak előnyére válhatik, ha a müvészeti kérdések tanulmányozásával is foglalkoznak, mert a nyomdászat fejlődése mind közelebb hozza a mesterembert az iparmüvészethez s igy szükségszerüen is kell foglalkoznunk az ily irányu tudnivalókkal, müvészeti ismeretekkel.

December hó 5-én a *betüöntés, tömöntés, galvanizálás és cinkografálás*

Csakhogy ugy ezen irány s amint látni fogjuk a következő irányok is, oly hosszu életet, mint a gót és reneszánsz még megközelitőleg sem tudtak elérni, mert majd minden 5—10. évben teljesen más irány keletkezett.

A barok és rokokó után, ennek hatása alatt született meg a szabad irány, mely szakitott a régi szabályokkal s oly módon helyezte el sorait s diszeit, amint azt a szedő egyéni izlése diktálta. Innét is vette nevét, hogy mindenki szabadon, minden szabály nélkül dolgozhatott. A fősorokat rendesen görbitették vagy szalagra helyezték. A többi szövegből egy-két sorcsoportot képeztek s az üres helyekre röpködő madarakat, lepkéket alkalmaztak vagy növényeket ábrázoló diszszel töltötték ki. Ez időtől fogva használtak alapnyomatokat is, de többnyire csak az erre célra készült betüöntődei anyagból. Ezen iránynál megengedtek mindent; például a természetes egyenes vonal félkörben vagy két-háromszoros körben végződhetett, a vékony vonal mellett vastagot lehetett használni és megforditva. A keretezés vagy teljesen elmaradt vagy csak részleges volt s több levegőt hagyott a nyomtatványon. A régi irányban a sorok mind a közepére lettek zárva, mig ekkor tetszés szerint. A szabad irány Amerikából és Angliából indult utjára s már nem volt oly plasztikus, mint a régi irány.

A szabad irányt felváltotta a naturalizmus, ebben már görbitések és szalagszedések nem voltak s inkább klisékkel (emblémokkal) diszitették a nyomtatványokat s diszeiket a természet után igyekeztek megrajzolni. Alapnyomatnak már kartont, viaszt, stereotiplemezt használtak. Szineiket is a természet után állitották össze. Ekkor kezdték csak a nyomdászok belátni, hogy rajzra is szükségük van.

A XIX. század utolsó évtizedében a fiatal müvészek a régi irányny al szakitani akartak s szabadabb gondolkodást vittek bele mindenféle müvészetbe s igy a grafikába is. Ekkor kezdtek körülbelül egy százados nemtörődömség után a müvészek ujra foglalkozni a tipográfiával s ezzel különváltak a régi irány mestereitől. A régi Rómában (még a rómaiak alatt), ha a város bizonyos határozatának egy párt nem akart engedelmeskedni, ugy annak hivei kiköltöztek Róma határába, hogy ott egy uj Rómát épitenek, ha a határozatot vissza nem vonják; ezek is különváltak Rómától s szecesszionistáknak nevezték magukat. Ugyszintén ezek a különvált müvészek is szecesszionistáknak s irányukat szecessziónak nevezték el.

A nyomdászat terén az angol William Morris nyit utat e modernre való törekvéseknek s 1891-ben Klemscott Presse cimü lapot s ily cimü nyomdát alapitott, amely világhirüvé lett. Walter Crane és az angol müvészek még jobban elősegitik győzelmét. Csakhogy az angol müvészek szecesszióját a többi országokban, különösen Németországban nem birták kellően felfogni, miáltal nagyon sok rossz munka került torgalomba, melyre egyszerüen ráfogták, hogy szecesszsiós. Különösen a grafika terén volt nagy e tekintetben az ismerethiány. A német betüöntődék az ő müvészeik rajzai szerint készitették diszitő anyagaikat. Elemeik voltak: rosszul stilizált virágok, különösen vizirózsa, napraforgó, lótusz, babér- és szőllőlevelek; továbbá pók, béka, csiga, szunyog, pillangó, légy, bagoly, majom, kutya és macska. A müvészet eme mindenféle jó és rossz hajtása a könyvnyomtatás utján került hozzánk. Minthogy végtére minden rosszra rámondták, hogy szecessziós, néhány év után teljesen lejárta magát.

A szecesszió után ujra a naturalizmus ébredt fel, de most már jobb modorban, minthogy a nyomtatványokon a sorokra fektettek nagyobb gondot s ez vetette meg az alapját a modern iránynak.

A modern irány egyik legelső kialakulásának: az empire-stilusnak egyik legszebb tulajdonsága egyszerüségében s előkelő hatásában rejlett. Főbb diszitő elemei a meander-diszitmények, liliomláncok, gömbölyü és ovális arcképmedaillonok, tojássorok, babérkoszoruk. Ugyanily elnevezésü diszitményeket készitenek a betüöntődék is. Az empire-diszszel egyidejüleg ily stilusu dült tipusokat is készitettek. A betüöntődei diszitményeket butorokról, disztárgyakról s rézveretü dolgokról vették sikszerüen felhasználva. Eredete tulajdonképpen a XVII. századból, Franciaországból való.

Ebből alakult ki, mintegy megfinomodva a Biedermayer-stilus, amelyet leginkább füzérláncok, drapériák, lelógó, csokorba kötött szalagok s medaillonok, különösen női fejek és egyenlő tipusu sorok jellemeztek.

Közben a magyar iparművészeti iskolából kiindult s mesterszedőink szine-java által felkapatott a jelszó: a magyar nemzeties stilus megteremtése a nyomdászatban.

A magyar stilus motivumainak eredete ugyan az uralmenti honba vezethető vissza s a honfoglalók sirleletein, őseink ruhadiszein s lószerszámain találhatók, de ezek még a perzsa befolyás bélyegét viselik. A Szent István alatt bevándorolt idegenek hatása alatt a magyar diszitések kikerültek a használatból s csak Mátyás király alatt kapták fel ujra azokat. A magyar népies diszitmények ujabban találhatók magyarlakta vidékeken, különösen pedig Erdélyben himzett ruhán, fehérnemün, festett butoron, edényeken, ötvös munkákon, székely faragott kapun, fokoson, subán, szürön, ködmönön, mellényen, ingvállon, köténven, tulipános ládán.

Hollós Károly tanár tervezett is egy egész magyar stilusu körzetanyagot. Kivüle terveztek még diszitő elemeket Horty és Huszka; ezek a Szakkör 1903—1904-iki évkönyveiben vannak reprodukálva. Elemei: a rózsa, szegfü, liliom, tulipán, krizanténum, pálma, gránátalma, buzavirág, napraforgó, nefelejts, ibolya, nárcisz és gyöngyvirág; továbbá a rózsalevél, babér-. szekfü-, akantusz-, tulipánlevél, a rozmaring keskeny levele és a füszálak. Állatdisz leginkább a páva, galamb, kakas, fülemile, rigó. Sujtásvonalai a vitézkötés, baka-, huszár- és tulipánkötés. Szinei a fehér, kék, zöld, viola, vörös, barna, sárga, fekete, arany, ezüst.

Amint láthatjuk, ugy diszitő elemei, mint szinei igen gazdagok. Az elemek feldolgozása stilizált állapotban sem enyhiti gazdagságát s ezért művészeink és mesterszedőink minden erőlködése hiábavaló volt, épp ezen oknál fogva nem birták felszinen tartani, mert bárhogy igyekeztek azokat sikszerüen feldolgozni, annak tömörsége folytán csak nagyon kevés helyen volt használható s az is a szöveg rovására ment. Nagy baja volt az is, hogy ez igazán nagytudásu rajzot igényelt, amivel pedig kevés rendelkezett közülük s bizony emiatt sok rossz munka is látott napvilágot. De különben is ekkor már külföldön nagyban igyekeztek a mai modern irányt megteremteni s iparművészeti iskolánk is abbahagyta a magyar stilus kultiválását s teljes erejével szintén hozzálátott a modern (vagyis művészies) irány művelésére.

Ezen irány tulajdonképpen William Morristól ered, melyet kezdetben összekapcsoltak a szecesszióval s emiatt nem értették meg annak idején az ő irányát, csak jóval később, a szecesszió letünésével.

A modern irány a fősulyt a betüre, illetne a sorokra fekteti. Ezért támadtak ezen irány fejlődésével a szebbnél-szebb tipusok. Végre tényleg rátértünk a helyes tipográfiai irányra, amikor a betüvel, illetve a szöveggel kell a papirost disziteni, jót, szépet, célszerüt alkotni, nem pedig diszszel, sok szinnel és alapnyomatokkal. Az eddigi irányokat tényleg a diszek szerint nevezték el; most ellenkezőleg áll a dolog. A disznélküli vagy legalább kevés diszszel, ötletesen csoportositott szöveggel, esetleg egy iniciálé, vagy a nyomtatványt jellemző embléme, vagy néhány vonal teszi a modern nyomtatványt.

Hisszük, hogy ez az irány még jobban kifejlődve, oly hosszu életü lesz, mint volt annak idején a reneszánsz! Közli: *Burgheim Károly.*

Lapunk 1911. évi bekötési táblájáról.

Sokszor felmerül a szaktársak közt a kérdés a Szakkör életrevalósága mellett és ellen s mégis a legtöbben ugy vannak, hogy a kör jogosultság mellett küzdők érveit meg sem hallgatva, el sem fogadva, annak célravezető, hasznos közmunkálkodását be nem látva, azt sokszor nemcsak birálják, hanem egyenesen támadják.

Pedig minden szaktársnak szervezetbeli kötelessége volna a szakma *ismertetését* felölelő ciklus vette kezdetét, melyet Herzog Mór szaktárs vezetett be a betüöntés ismertetésével. Rövid előadásában a betüöntés kezdetleges formáját ismertette s röviden vázolta a betüöntés fejlődését és mai fejlettségi fokait. Előadását vonatkozásba hozta a hazai betüöntés fejlődésével is. Végül a betüöntő segédgépeit és eszközeit mutatta be ábrákon, elmagyarázván azok használati módját. A lénia, terző és ürpótló-gyártás módjainak ismertetése után előadását befejezte.

E ciklus többi előadásairól lapunk legközelebbi számában hozunk közléseket, most még felemlitjük, hogy december 8-án délelőtt tanulmányi kirándulást rendeztünk Herbst Samu fotokemigrafiai müintézetébe, ahol Herbsték igen előzékenyen s nagy szeretettel magyarázták meg a cinkografálás módját, mindezt gyakorlatilag is bemutatván. Hisszük, hogy fáradozásuk nem volt hiábavaló, mert a jelenvoltak ismeretkörüket e tekintetben alaposan gyarapitották. Kedves kötelességünknek tartjuk, hogy a nevezett cég tulajdonosainak e helyütt is hálás köszönetet mondjunk a nyomdászsággal szemben tanusitott előzékenységükért.

Stalla szaktársnak a *könyvkészitésről* szóló előadásait a hallgatók kivánságára meg kellett ismételni, illetve négy előadást beiktatni a már megállapitott programmba, hogy ezeken a könyvkészitésről részletesebb és alaposabb ismereteket szerezhessenek. Ezen négy előadást november 27, december 4, 11 és 18-án tartottuk meg ugyancsak Stalla szaktárs vezetésével és a hallgatók kielégitő érdeklődése mellett.

Szaktanfolyamaink 1912. évi január havi tanrendje. Szaktanfolyamunk január hó 9-én kezdődő második negyedéve ugyszólván teljesen gyakorlati értékü vázlatkészitési és lemezmetszési gyakorlatokkal van egybekapcsolva; elméleti előadások ezen negyedévben csak szórványosan fordulnak majd elő. A január 9, 10, 12, 16, 17 és 19-én megtartandó előadások a *hirdetésszedés technikájának alapos ismertetésére* vannak szentelve. Az elméleti magyarázatot nyomon követi a vázlatkészités s e munka közben adják le az előadók a hirdetésszedés technikájának aprócseprő, de mégis fontos szabályait. Ugyanezen metódus szerint fog lefolyni a *mesterszedés körébe vágó összes nyomtatványok ismertetésére* szánt előadássorozat, melynek előadásait január hó 23, 24, 26, 30, 31-én február 1, 6, 7 és 9-én tartjuk meg. — Ezen két ciklus ugyszólván gerincét képezi a tanfolyami tanrendnek s a mult tapasztalatai után következtetve, hisszük, hogy ezeknek az előadásait tömegesen fogják látogatni a tanulni vágyó szaktársak.

Tanulmányi kirándulásaink. Ugy mint az elmult tanfolyami évben,

ugy az idén is megtartjuk a szedőgépeknek üzemi bemutatása céljából rendezett tanulmányi kirándulásokat. Ez évben erről már nem lehet beszélni, de a jövő év első hónapjának 3—4 vasárnapját ennek szenteljük s a tanulmányi kirándulásokról esetről-esetre külön körlevelekkel értesitjük a szaktársakat.

Vidéki nyomtatvány kiállításaink programmjában némi változás állt be. A nyitrai kiállitást december hó 17-én tartottuk meg az ottani Schiller-szálló nagytermében. Érdemesnek tartjuk a megemlitésre azt a körülményt, hogy Nyitrán semmiféle nyilvános termet nem tudtak a szaktársak kieszközölni. Kérésükkel süket fülekre találtak minden fórumnál. Ez eset példátlan, mert az eddig rendezett kiállitások céljára mindig átengedték a szükséges helyiséget az illető intézmények vagy hivatalok — többnyire: városi tanácsok, alispán vagy iparkamara —, amennyiben hozzájuk fordultunk ebbeli kérelmünkkel. Nyitrán — ugylátszik — másképgondolkoznak a város urai. Sajnáljuk őket. A nyitrai kiállitásról egyébként a jövő szánban hozzunk tudósitást. — A karácsonyi ünnepek alatt — mint azt a mult heti számunkban is jeleztük — Pécsett rendeztünk nyomtatványkiállitást, amelyen Gondos Ignác szaktárs tartott szakelőadást. A január 6-án és 7-én rendezendő aradi és szegedi kiállitások impozánsnak igérkeznek. Aradon — ahová a központ kiküldöttjével, Novák Alajos szaktárssal, — felkérésünkre — Szabó Róbert szaktárs is leutazik — nagy buzgalommal láttak hozzá a rendezés munkájához, ugy hogy az erkölcsi siker biztositva van. Szegeden a kulturpalota több termét kapták meg a kiállitás céljára s az előkészületeket itt is lázasan és buzgón végzik a derék szegedi szaktársak, akiknek a kiállitás alkalmával lapunk szerkesztője, mint kiküldött és — felkérésünkre — Walter Ernő, a Berger és Wirth festékgyár igazgatója fognak előadásokat tartani. Az ünnepnapokat tehát alaposan kiaknázzuk a szaktársak javára s hogy a Szakkör vezetőségének és kiküldötteknek eme nagy áldozatkészsége és lelkesedése a Szakkörnek és a szakmának gyümölcsöt hozzon, az csakis az illető városok szaktársain mulik. Reméljük, hogy nem lesz okunk sajnálni a nagy anyagi áldozatot és fáradságot.

Magyar nyomtatványok az amsterdami nemzetközi nyomtatvány kiállitáson. Lapunk mult számában már emlitettük, hogy az amsterdami Studio-Club a karácsonyi ünnepek alatt nemzetközi nyomtatvány kiállitást rendez. A nevezett egyesület felszólitására, elhatározta a Szakkör, hogy a kiállitáson egy nagyobb gyüjteménynyel résztvesz. A kiállitás — értesülésünk szerint — nagyobb arányu s képviselve lesz azon a kontinens minden kulturállama. — Gyüjtefejlesztéseért küzdő egyesület mellé állni s támogatást nyujtva lehetővé tenni az ambiciózus vezetőség ama törekvését, hogy idővel meg is valósithassa a szakmai oktatás technikai részét is oly formában, hogy a jelen és a jövő nemzedék tudását kiépitve, annak csak hasznát láthassa.

A munkálkodás, a rajongó szakmaszeretet s a szakmai továbbmüvelődés jó példájával a szakbizottság tagjai járnak elől, hogy mint apostolai a szakmának, a napi munka után is terhelve önmagukat, a Szakkör dijtalan pályázataival lépnek a nyilvánosság mindent lebecsmérlő és elvitató porondja elé, hogy megmutassák az itt-ott felzugó gunyhanggal szemben is, a járatlanoknak a járt s a járandó utat.

Már ezért a nagy szeretetért is megérdemli e bizottság, hogy törekvéseiben az ország szaktársainak osztatlan tetszése és odaadása kisérje, mert uton-utfélen dokumentálja azt, hogy az anyagi sikert is jelentő pályázatokat átadja a nagy közönségnek, hogy annál inkább kivegye részét az oly munkából, amely inkább tövist, mint aranyakat terem.

Igy elhatározta a választmány, hogy lapunkhoz bekötési táblát készitett s hogy annak mindenkit kielégitő, müvészi külsőt kölcsönözzön, elkészitését is a szakbizottságra bizta s tekintettel a kör anyagi helyzetére, joggal el is várta, hogy azt megbizatásukból folyó erkölcsi kötelességnek tekintik.

E megtisztelő megbizatásnak eleget is tett a bizottság néhány tagja, amennyiben 8 munka érkezett be — melyeknek kicsinyitett másait lapunk egyik mellékletén mutatjuk be —, melyek közül nehéz, de észszerü döntéssel a legegyszerübb, de legelegánsabb munkának itélte oda a kivitelre szóló erkölcsi dicsőség pálmáját! . . .

A kivitelre elfogadott munkának *ifj. Aigner Antal* szaktársunk a tervezője, aki ezzel nemcsak ujból tanujelét adta ernyedetlen szorgalmának s minden közmunkában való ambiciózus résztvételének, hanem bizonyitéka finomult szép- és formaérzékének is.

(Lapunk bekötési táblája ifj. Aigner Antal szaktársunk tervezete szerint már el is készült s azt a jelentkezett tagoknak a jelen számmal egyidejüleg megküldtük. Itt emlitjük meg, hogy a bekötési táblára csak azok a szakköri tagok tarthatnak igényt, akik körünknek 1911 januárjától pontosan fizető tagjai.)

Steinherz szaktárs, egy igen szép, de kissé erős formáju és tul intenziv szinezésü (sötétzöld alapon fekete piros szinezés), de rendkivül egyéni munkával szerepelt egy beküldöttje révén, mig *Wanko* szaktárs négy tervezetet küldött be, amely nagy munkakészség és ügyszeretet, szinte meghonorálhatatlan s a tervezetek méltán megérdemlik leközlésüket, hogy a szaktársak megismerkedhessenek velük. Szinezésük fekete alapon sárga (arany helyett), zöld és fehér.

A sor végén *Burgheim* szaktárs egyszerü, kellemes, nyomdaanyag összeállitásán alapuló tervezete következik. A sort *Pollák Aurél* szaktárs tervezete rekeszti be.

Ez a tervezet nemcsak szinezésében, ornamentálásában és kifejezésében is — szóval izig-vérig! — magyar munka. Erősen a kodexekre emlékeztet, egyrészt betüivel, másrészt kék és vörös szinezésével. Ornamentálása azonban modern, sőt ultramodern, mert fenséges magasztossággal beszél s elmondja, hogy a szakmai szeretet szivünkben gyökeredzik s ebből növekedik és táplálkozik szakmai tudásunk nagy indája, melynek ágait a Szakkör, mint hivatott kertész, szeretettel gondozza és nyesegeti a vadhajtásokat, hogy gyümölcsöt érlelő, mindenkinek hasznot hajtó legyen a bennünk gyökeredző érzet.

Oh, bár e kifejezésteljes dekorativ rész imigyen hüséges kifejezője is lenne a multak okulásán felépült szakmai szeretetből táplálkozó magyar nyomdászok szaktudásának, melyen mint legfelsőbb irányitó és őr, a Szakkör gyakorolhatná — mint az összesség e célra kirendeltje — jótékony befolyását, hogy oly magas szinvonalra emelhesse nyomdászatunkat, mint volt a korhoz képest Tótfalusi Kiss Miklós korában.

Szaktársak tömörüljetek, hogy ez igy legyen! —*ll—l.*

A GRAFIKAI SZEMLE BEKÖTÉSI TÁBLÁJÁNAK TERVEZETEI

—· 1 ·—

—· 2 ·—

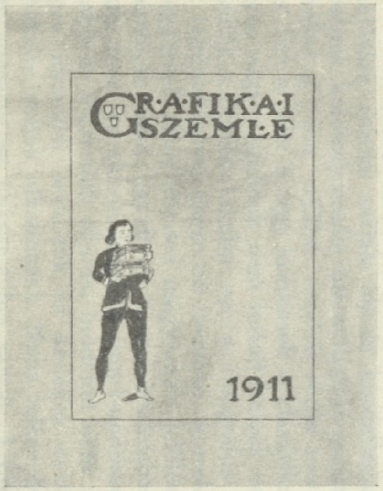

—· 3 ·—

—· 4 ·—

—· 5 ·—

—· 6 ·—

—· 7 ·—

—· 8 ·—

Az itt bemutatott tervezetek közül a szakbizottság az 1. számu tervezetet fogadta el kivitelre; tervezője ifj. Aigner Antal. A 2. számu tervezetet Pollák Aurél rajzolta. A 3. számmal jelzett vázlat Burgheim Károly munkája, a 4. számut pedig Steinherz Miklós rajzolta. Az 5., 6., 7. és 8. számu tervezetek Wanko Vilmos munkái.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Adalékok a sajtóhibák természetrajzához.

Ezelőtt régen, mikor még a vándorkönyvnyomtatók egy kicsi ládába csomagolva nyomdai berendezésüket, városról-városra költöztek kulturát terjeszteni, ugy volt az szokásos, hogy maga a tipografus irta a *vitézlő tettekre serkentő tsodálatos históriák* szövegét s ő maga végezte el nyomtatandó művének valamennyi munkálatait. Ő metszette betüit, melyekhez előbb Dobsináról ő maga betüércet is hozott, ő maga szedte a sorokat is, amihez előbb vászonzacskókat varrt össze, hogy a betüket azokba — az akkori szekrénybe — elhelyezze. Azután balkézbe egy darabka lécet vett, amelynek befelé eső oldalon kávája volt, hogy az arra szedett betü le ne essék. Ha elkészült a sor, összekötötte a szedést, a másik sortól oszlopzsinórral választva el. S elhelyezte a sajtó keretében. A kefelenyomatról ő maga olvasta le a „tsuf" hibákat; odaült műhelyének szögleti zugába gyalulatlan deszkalócára, rozoga asztala elé és kezdetleges eszközökkel készült szedésének kefelenyomatát mécsvilágitás mellett olvasgatta-javitgatta. A hibákat a papir szélére vezetett *obelus* nevü fekvő dárdácskával jelölte. Ezt a jelet a régi kritikusok a klasszikusoknak kiadványaiban kétséges vagy valódinak nem tartott helyek és kifejezések jelölésére használták s őtőlük tanulta ezt a tipografus is. De hogy a többi hibák feltüntetésével össze ne tévessze korrekcióit, mindenféle latin megjegyzések röviditéseivel magyarázta jelöléseinek célját. Lényegében azonban nem ügyelt fel a mai értelemben vett szedéstechnikai hibákra, mert az akkori fejletlen munkamódszerek mellett a gyakorlatiasabb és ésszerübb eljárási módokat nem ismerte és mert a kezdetleges nyomdai eszközök és kellékek csak kezdetleges munkák előállitására voltak alkalmasak. Noha izlése és szakműveltsége révén egyszer-másszor az akkori stilus szerint kiválóan diszes szedést is alkotott, mindamellett a legfeltünőbb hibát nem látta vagy nem tudta kiküszöbölni. És ezt a gyarlóságot sokszor szemére vetették neki az olvasók. Azért a könyvirók jóelőre intézkedtek a sajtóhibákra nézve és elnézést kértek az olvasóktól a hibákért. Igy például Czeglédi György, váradi prédikátor a debreceni nyomdában 1562-ben nyomtatott *Confessio Catholica* cimü, negyedrétü, 192 számozatlan levélből álló latin nyomtatvány előszavában azt irja az olvasóknak, hogy „mielőtt az átolvasott munkát megitélnéd, kérlek, vizsgáld át a hibaigazitások mutatóját. Mert egyes kifejezések és mondások megváltoztak benne, amit a nyomtató járatlanságának tulajdonits. Mivel hiányzott a megbizható javitó, munkája nem is lehetett hiba nélkül való." Más komolyabb munkák nyomtatásának befejeztével pedig a nyomtató maga gondoskodott arról, hogy az utolsó lapon felsorolja a fontosabb sajtóhibákat, az *errátákat*, mert kivált vitázó iratokban egy sajtóhiba egészen más értelmet adhatott a szövegnek, amiért aztán az irót követték meg. Werbőczy Tripartituma 1565-iki diszes kiadásának mindjárt az elején egybeállitja a tipografus az errátákat, figyelmeztetvén az olvasót, hogy „minden ember az ő könyvét megemendálhassa és megjobbéjthassa, megigazéttók azokat és azoknak helyeit im ez könyvnek kezdetiben".

Könyvnyomtató elődeinknél tehát a sajtóhibák éppenséggel nem ritka jelenségek a nyomtatványokban. Knoblauch straszburgi nyomtató *Pic de la Mirandola* cimü hires kiadványában annyi sajtóhibát hagyott, hogy csak eme hibák felsorolása tizenöt folio lapra terjedt. S érdekes, Robert Etienne 1549-ben ujonnan kiadott Uj-Testamentumáról azt állitotta, hogy egyetlen sajtóhiba sem maradt benne, holott mindjárt az elején a *plures* szó *pulres*-nek volt szedve. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a negyedfélszázad előtti korrektor kevésbbé figyelmes volt a mainál.

A sajtóhibák természetrajzához tartozik, hogy minden képzelhető formában mutatkozzanak. Henry Etienne 1569-ben kiadott *Artis Typographical Querimonia* cimü müvében azt irja, hogy korrektora két hasonló hangzásu latin szó közül mindig azt hagyta a szedésben, ménynünk átengedésének viszonzásaképpen az amsterdami egyesület is megküldi a kiállitás hollandi részének szine-javát, amelyet egy havi ülés keretében — valószinüleg január hó folyamán — fogunk a szaktársaknak bemutatni.

Lapunk jelen számával lezáruló XXI. évfolyamnak belső cimlapját és tartalomjegyzékét a jövő évi január havi számhoz fogjuk mellékelni.

PÁLYÁZATI HIREK

Birálati jelentés a levélfej-, levélboriték- és meghivó-levelezőlap-pályázatokra beküldött pályamunkákról. A Szakkör szakbizottsága kiegészitve kivülálló szakférfiakkal 1911 október hó 5-én összeülvén, elhatározta, hogy a pályamunkákat egy tizenegytagu albizottsághoz utasitja a részletes birálat megejtése végett. Az albizottság 1911 október hó 5, 9, 16 és 23-án, november hó 9 és 18-án megtartott ülésein a következő véleményes jelentést állitotta össze: Nagy általánosságban a levélfej- és boritékpályázat sikerültnek mondható — különösen mennyiség dolgában — bár sajnos, teljesen kifogástalan, tehát abszolut becsü munkát, ami elvárható lett volna — nem volt módjában találni. Akik a pályázati feltételek ama pontjait respektálták, hogy lehetőleg puszta betüvel igyekezzenek a célt elérni: nagyrészben hétköznapi, minden eredetiséget és ötletességet nélkülöző módon oldották meg a feladatot. Akik viszont dekorációval kapcsolták egybe a szedést, azok legtöbbje nem kisérőnek tette meg a diszitést, hanem vezetőnek. A részletes birálat a következő: *Egyszerüség 1a, 1b, 2a, 2b:* Egyhangu, minden eredetiséget nélkülöző munkák, melyek szinezésben sem szerencsések. — *Corvinus IIa, b:* A szöveg elhelyezése nem szerencsés, mivel a fontosabb cimet (a kör cime) a másodrangu szöveg (elnökség cime) után helyezte. Az iniciálé megoldása erőszakos és kezdetleges. — *Kastor 1—38:* Tervezőjük nagy ambiciót árult el munkáinak sokassága és minősége tekintetében, bár több munkán olyannyira ragadtatta el magát, hogy a hibák elkerülték a figyelmét. A papir megválasztása körül is nagy raffineriával járt el, de ezek különleges papirok a gyakorlatban teljesen használhatatlanok. Az *1—9. számu* pályamunkák egyenlő szedésüek, csak ügyes dekorációjuk különböző. Kár, hogy a szöveg tagolása és a szavak elválasztása körül sulyos hibákat követett el. *10, 10a, 11, 11a:* Ügyes kompozició jellemzi e munkákat, bár az ördög alkalmazása nem szerencsés, mivel nagyon emlékeztet a „Druckfehlerteufel"-re. *12:* Diszitése tulteng, szöveg elrendezése, eltekintve az „és" szónak külön sorban való helyezésétől, ügyes. *13:* Összhatása nem kielégitő, a nagy iniciálé távol esik a hozzá tartozó szótól.

14: Ugyanaz, mint a 12. csak diszitése mérsékeltebb. *15, 16*: Hibáztatandó, hogy a folytatólagos szavak közé az ördögöt alkalmazta, pedig ma már mesterségünk nem ördöngös mesterség. *17*: Szövegelhelyezése igen ötletes, csak a dekoráció megoldása hagy maga után kivánni valót. *18*: Sok eredetiségre valló munka, bár a sok vonal és disz a szöveget elsülyeszti. *19*: Az együvétartozó szöveg széttagolása hiba. Az iniciálé kisebbitésével vagy elhagyásával jobb hatást ért volna el tervezője. *20*: Ugyanazok a hibák mint az előbbinél. *21—28*: A cimsorok és a mellékes szöveg között nincs meg a kellő összhang. Bántólag hat a hosszan kinyuló sor és a más karakterü iniciálé. Diszitése egyikmásiknál ügyes. *29*: Kevés ellérésel ugyanaz, mint a 19. számu. *30*: Csinos elrendezésü munka. Hátrányos, hogy az iniciálé inkább *R* betünek hat, mint *K*-nak. *31—33*: E munkáknál az iniciálé megoldása szerencsétlen, mert a *31*-nél nem simul a szedett szöveghez, a *32* és 33-nál pedig nincsen semmiképpen jelezve, hogy melyik sorhoz tartozik. *34, 35*: Minden érdekességet és ötletességet nélkülöző munkák. *36—38*: Jóizlésü munkák, bár itt is az iniciálé nem hat *S* betünek. — *Corvinus Ia, b*: Gyenge felépitése mellett a nagy iniciálé alkalmazása is helytelen. — *Utolsó percben*: Tervezője egészen figyelmen kivül hagyta a pályázati feltételek azon pontját, hogy csak teljes kivitelü vázlatok vehetnek részt a pályázaton, miért is birálat alá nem volt bocsátható. — A *Kormos I—VIII.* jeligéjü pályamunkák eredetiségre való törekvést árulnak el. *Ia, b*: Izléses kompozició, kár, hogy az iniciálé és disz megoldása nem sikerült. *IIa, b*: Az aránytalanul nagyra szedett „Szakkör" szó, valamint a sorcsoportositás nyugtalan hatásuvá teszik a munkákat. *IIIa, b*: Jó eszme, de egyhangusága miatt nem szerencsés. *IVa, b*: Igénytelen munkák, melyen csupán a „Szakkör" szónak szinben való kiemelése indokolatlan. *Va, b*: Egyszerü és elég jó hatásu munka, bár a disz kissé erős. *VIa, b*: Jó sorcsoportositások révén kedvesen ható munka, kár, hogy a dátum sor szétválasztása és a diszités megoldása hátrányosan befolyásolhatja. *VIIa, b*: Ugyanazok a hibák, mint *IV.*-nél. *VIII.* Csinos, izléses munka, eltekintve a monogram vörös voltától. ○: Ügyes, eredeti megoldásu munka. Az embléme rajza kissé tultömött. — □: Érdekes munka, azonban az iniciálé alkalmazása nem mondható szerencsésnek. — △: Tultömöttségénél fogva sem a szöveg, sem pedig a disz nem érvényesülhet. — *Ego Ia, b, 2a, b,*: Sorelrendezése, tekintve a lépcsőzetes sorokat, nem sikerült, *Romeo*: Az embléme és az iniciálé megoldása és alkalmazásának módja helytelen. A boriték izléstelen. —

amelyik ismeretes volt előtte; igy *procus* helyett *porcus* maradt mindenütt a szövegben, aminek azután furcsa következményei lettek, jelentvén az előbbi *kérőt*, az utóbbi *disznót*.

Az efféle sajtóhibák aztán teljesen igazolhatják előttünk azt a hihetetlennek látszó tényt, hogy egy közönséges sajtóhiba alkalmas volt a magyar nyomdászat történelmi fejlődésében bizonyságot szolgáltatni arra, vajjon volt-e a XVI. században Szegeden nyomtatómühely vagy sem? Ugyanis Kanyaró Ferenc a Magyar Könyvszemle 1906. évfolyamában Melius ismeretlen és elveszett müveiről irván, megemlékezik Török Mihály volt debreceni nyomtatónak szegedi tartózkodásáról s azt állitja, hogy a Debrecenből elmenekült Török Mihály, a török hódoltság földjén, Szegeden nyomtatta ki ezután Melius Uj-Testamentumát. Cikkiró ezt az adatát egyedül Szabó Károlynak a Melius Uj-Testamentumával kapcsolatos fejtegetéseire épiti a Régi Magyar Könyvtár I. kötetében. Tudniillik Meliusnak ez a könyve nem maradt ránk, csupán Horányi és Debreczeni Ember Pál emlékeznek meg róla. Ez az állitólag 1567-ben megjelent könyv egyetlen terméke volna a szegedi nyomdának. Azonban Szeged abban az időben török hódoltság volt s amint a krónikások irják, a török foglalás területén sem Magyarországon, sem másutt sohasem létezett könyvnyomda. A szegedi műhely tehát ebben a tekintetben egyedüli kivételt képezne, mert Debreczeni Ember Pál a Lampe cége alatt latinul kiadott magyar egyháztörténetében két helyt is emlékezik róla. A kecskeméti esperesség leirásában azt mondja, hogy *emlékezik*, miszerint *hajdan* látta a szegedi műhelyből kikerült könyvet. Horányi Memoria Hungarorum cimü, hibákkal teli könyvében pedig azt állitja, hogy a szóban levő mü saját könyvtárában is megvan.

Most tehát az a kérdés, hogyan készülhetett ez a könyv Szegeden, ha akkor ott nem is volt nyomda? Ezt a kérdést egy sajtóhiba magyarázza meg. Ha Melius Uj-Testamentumát csakugyan kinyomatta, akkor nem Szegeden, hanem csakis Debrecenben nyomatta, még pedig a cimre kitéve, hogy a *Czegléd-utczában*, mely abban az időben Debrecennek külön városrészét képezte. A sajtóhiba az, hogy *Czeglédből* lett *Szeged*, még pedig oly módon, hogy a szedő tévedésből Cegléd helyett Szegedet szedte. (Idegenek ma is folyton összetévesztik Ceglédet, Szegedet és Székelyhidát.) Dehát különben is a sajtóhibák akkoriban épp oly tömegesek voltak mint jelenleg. Igy például éppen a debreceni nyomdában 1574-ben nyomtatott *Ráskai*-féle Vitéz Francisko szedője a szerző nevét *Vasfai*-ra, *Alsó-Lendvát* az „*elsoe eudoeben*-re torzitotta. Maga Melius *Az Szent Janosnak toett ielenesnec . . . magyarazasa* cimü munkájában (Varadon. Anno M. D. LXVIII.) okát is adja a sajtóhibáknak: „ AZ KOENYVNYOMTATO VETKEI az koenyeunec rendibe miuel hogy, az boetuec koezoett hasonlatoßág vagion vgy mint az f, ſ, l megmutattya az olvaſasban, kedig az d es t. g. es. k. p. es b. a es o. i es e. e es oe, ue, az nemetec szaiaban, es felfoeldiec és alfoeldiec szaiaban nem egy arant zengnec, az n. es u. gyakorta meg fordul: ezekboel toerténi, hogy egy betue az masikért irattatott." Szóval megállapitható, hogy Melius Uj-Testamentuma cimlapján sajtóhibából állott Cegléd (t. i. utca) helyett Szeged.

Dacára annak, hogy a nyomtatókban mindenütt ugyancsak munkált az ambició, miszerint sajtóhibáktól mentes kiadványokat tudjanak forgalomba hozni, ez különösen a XVII. században nem igen sikerült nekik. Blaeu latin bibliáját sajtóhiba nélküli kiadványnak tartották mindenütt, pedig Tsétsi János, a tudós pataki professzor nem is egypárat fedezett fel benne. Athias, amsterdami könyvnyomtató, héber bibliáját oly hibátlannak tartotta, hogy minden benne talált hibáért egy aranyat igért a felfedezőnek. Egy héberben alaposan jártas zsidó tudós egymaga négyszázat talált benne.

Kassai Pál, a XVII. századnak egy tehetséges nyomtatója, a Kalocsa János hittudományi munkája (Isten ajándékával való kereskedés stb.) errátái elősorolásaután tett jegyzésében igy szól: „Vadnak ezeken kivül is (t. i. az egyszerü sajtóhibákon kivül) gyengébb és szenvedhetőbb fogyatkozások. Ugymint: a betüknek által tétele avagy elforditása,

megváltoztatása és néhol elhagyása. A distincioknak is vagy elébb tétele vagy megváltoztatása és felül a leveleknek szélein levő numerusoknak eltévesztése. A Szent Irásbeli locusoknak számának néhul elhagyása vagy elváltoztatása. Némelly helyen a Textus igéjének nem helyes rendben való tétele vagy egyben elegyedése etc. Mellyeket a K. O. (kedves olvasó) magától is megjobbéthat."

Mikor a szerzők panaszkodtak a nyomtatásbeli fogyatkozásokért, a tipografusok legtöbbször azzal mentegetődztek, hogy a nyomtatásnál nem lehettek jelen. Igy például Debreczeni Flóris István daróci prédikátor Halottak laistroma cimü munkájában „Az számtalan, sürü Locusok szedése miatt esett Typographicus casusnak is bocsánat legyen, mivel az Typographiatól messze voltam." Vagy például Hodosi Sámuel, aki *Pállyáját álhatatossan megfutó Isten hü szolgájának eltétetett Igazság Koronája* cimü munkája végén az erráták felsorolása helyett megelégszik ezzel a kis nyilatkozattal: „Kegyes Olvasó! Minthogy az Authornak távolléte miatt e vigály és edgyügyü kis munkátskában eshettek bizonyos fogyatkozások nem csak a betük, hanem talán még a sensus iránt is. Ezokáért kérlek azokat a defectusokat te balra ne magyarázd, hanem magad kegyességével jobbitsd meg, és olly itélettel légy, a miném üet hasonló igyedben másoktul kévánnál."

Bizony a defectusok igen sokszor a *sensus*, vagyis értelem rovására estek. De hányszor! Pedig, amilyen türelmetlen s elfogult volt ez a korszak, egy rossz helyen esett sajtóhiba a szerzőnek fejébe is kerülhetett.

Micsoda rettenetes eretnekségek kerültek bele például még a Rheda Péter-féle kiadványba, a Nyilas István Speculum Trinitatisába egy-egy sajtóhiba miatt. Ime például a 176. lapon ez olvasható: „ . . . az Christus nem *tagatta* magának azt a méltóságot, hanem az Atyának rendeléséből vötte . . ." (e helyett: *ragatta*); a 266. oldalon: Hol vettetik itt ez Esaias mondásában az Atya a fiuval *egyben?* (e helyett: *ellen*).

Karancsi pedig a jószivü Köleséri Sámuel *Arany Alma* cimü munkája errátái bevezetésében irja: „K. O. Intetel ezekre: I. Hogy az Accenteknek sok helyen való elmaradását (mellyekkel volna ékes a magyar nyelven való olvasás) ne az Authornak, hanem a Typographiának szük voltának tulajdonitsad. Hasonlóképpen némelly betüknek homályosságát avagy meg nem teccését. II. Jegyezd meg azt is, két periodusokat két helyenn is nyomtattak egymásután, a 33. levélnek elein, melly is nem az Author vétke." T. i. egy tiz sorból álló szakaszt kétszer szedtek.

Némelyik nyomtató nem sokat gondolt a sajtóhibákkal, mert egyébként a sorok egyenetlen elosztása, a fejlécek gondatlan beillesztése, a sokféle irásból szedett cimeknek összehalmozása, a festék homályossága és a nyomás piszkossága is fokozták a sajtóhibákat.

Bizony hosszu évszázadok kellettek ahhoz, hogy a kezdetlegesen meginduló könyvnyomtatás mesterségében uralkodott nehézségek és akadályok elhárittattak.

Szerencsére az idők folyamán javitott nyomdai berendezések, betük, gépek, eszközök és kellékek lassanként a vándorkönyvnyomtatóból nagytehetségü, modern iparművészt teremtettek. Az ócska fasajtót felváltotta a villámgyors rotációs gép, a lassu kéziszedés helyébe jöttek a rettenhetetlen „vaskollegák", a kezdetleges betüöntő matricákat tökéletes pontossággal szerkesztett öntőgépek pótolják; de sőt az olajmécses mellett gubbasztó prédikátor-könyvnyomtató helyett ma legtöbbnyire szakavatott, sasszemü szedőkorrektor végzi a sajtóhibák kijavitásának lázas és ideges munkáját. Egyszóval megállapithatjuk, hogy a könyvnyomtatás mesterségében a legparányibb betütől kezdve a nyomdai berendezésnek minden egyes része a modern technika vivmányain keresztül a legtökéletesebb nivóra emelkedett, az eljárási módok tökéletesbittettek, a grafikai ágak kifejlődtek, a szakmüveltség megerősbödött, az izlések finomodtak, a felfogások tisztázódtak — csupán a *sajtóhiba*, az maradt a régi . . .

A sajtóhiba ott kisért bennünket minden munkánál, minden sorban.

Király 1a, b, 2a, b: Hétköznapi, kevés találékonyságot elárulo munka, melyen a disz is primitiv. — *Harang:* Teljesen elhibázott munka, mely brutális iniciáléjával és plakátszerüségével egyenesen elriasztó. — *Fantázia:* A sorok elhelyezése a papiron érdekes, de tultömöttsége következtében szövege olvashatatlan. Az embléme megoldása kezdetleges. — *Fáklya:* Nyugtalan hatásu munka, amelyen az embléme elhelyezése hibás. — *Kefelevonat I., II.:* Ötletszegény munka, melyen a tulerős vonalak sokat rontanak. — *101:* A pusztán betüből szedett levélfejek között egyike a legjobbaknak, bár az oldalán levő szöveg megoldása nem a leghelyesebb. — *Haladj!:* Az alkalmazott sok lénia nyugtalanná teszi a munkát, melynek emblémje is hibás rajzu. Különben elég érdekes. — *Minerva a, b:* Kezdetleges, sablonos munkák. — *Préslevonat:* Hétköznapi munka, hibás megoldásban. — *Szigma:* Az esetlen iniciálé és embléme alkalmazási módja és kivitele nem ötletes. — *Ödipusz a, b:* A sorok elhelyezése s az embléme kivitele nagyon primitiv. — *Saxonia:* A fősorok megbontása elitélendő. Hétköznapi munka. — *Harry I, II, III, IV:* Egyszerü, a hétköznapiság szinvonalán álló munkák. — *Petrarka:* Izléstelen munka. Tervezőjük, ugylátszik, az iniciáléval remélte a hatást elérni. — *Törekvés előre!:* Gyönge munka, mely elrendezésben is hibás. — *Sirius 1, 2a, b, 3:* A munkák tervezője eredeti megoldásra törekedett, e célját el is érte és eltekintve az apróbb hibáktól, a legsikerültebb munkákat produkálta. Az *1.* számu munkán kár, hogy az iniciálé karaktere elüt a szöveg tipusától és a fontosabb cimet a mellékes szöveg után helyezte el. Ügyes, eredeti munka. A *2.* számu munka ugy kiállitásban, mint eredetiség tekintetében a legjobb munka. Azonban itt is kifogásolandó az iniciálé a tipustól elütő volta és a könyv hibás rajza. A *3.* számu munkán a szöveg elrendezése eléggé ujszerü, de nem éri el a hatást, mivel a vörös pontok — érdekesek ugyan — zavarólag hatnak. — A pályamunkák tüzetes elbirálása után megállapitja a bizottság, hogy a pályázati feltételekben kikötött abszolut becsü munka — sajnos — nincsen a pályaművek között, igy tehát az első dij ki nem adható. Hogy azonban a pályázók ambicióját növelje és fáradságukat némileg jutalmazza: elhatározta a birálóbizottság, hogy az első dij összegét felosztja. Kimondotta a bizottság, hogy a nyomtatási dijat nem adja ki, mivel nyomtatás szempontjából a pályaművek között alig egy-kettő jöhet számba. A dijak összegét a következőképpen állapitja meg a bizottság: III. dij: 20 korona, IV. dij: 15 korona, V. dij: 10 korona, ezeken kivül 6 jutalomdij: 5—5 korona. — A dijak, illetve jutalmak szavazás utján a következő munkáknak itéltettek meg: III. dij: *Sirius 2,*

szedte: Szabó István II; IV. dij: *Sirius I*, szedte: Szabó István II; V. dij: ○ *jelzésü munka*, tervezte: ifj. Aigner Antal; I. jutalomdij: *Kastor 30*, tervezte: Fekete Béla; II. jutalomdij: *Kormos VIII*, tervezte: Fekete Géza; III. jutalomdij: *Kastor 10*, tervezte: Fekete Béla; IV. jutalomdij: *Kastor 18*, tervezte: Fekete Béla; V. jutalomdij: *101*, szedte: Hörbe Konrád; VI. jutalomdij: *Haladj I*, tervezték: Aigner János és Weisz Antal. Dicsérettel tüntette ki a bizottság a következő munkákat: I. helyen: *Kastor 11*, tervezője: Fekete Béla; II. helyen: □ *jelzésü munka*, tervezte: ifj. Aigner Antal; III. helyen: *Kormos VI*, tervezte: Fekete Géza. — A vidéki szaktársak részére kiirt pályamunkákra vonatkozólag megállapitja a bizottság, hogy a vidéki szaktársak nem méltányolták azt a célt, melyet a Szakkör szakbizottsága e magas dijakkal jutalmazott pályázat kiirásával célzott. A pályázaton résztvevők csekély száma bizonyitja, hogy a vidéki szaktársak nagyon rászorulnak a becsvágyuk sarkalására. A beérkezett pályaművek átlagban minden ujszerüséget nélkülöző gyenge munkák, melyek között a pályázat feltételeinek megfelelő abszolut becsü munka nincs s igy a kitüzött 35 koronás első dij nem adható ki. Kimondja egyhangulag a bizottság, hogy a pályamunkák között dijazásra érdemes munka egy sincs, tekintettel azonban arra, hogy vidéki pályázatról van szó, a rendelkezésre álló 20 koronás II. és 10 koronás IV. dijat jutalomként adja ki a két viszonylag legjobb munkának. A nyomás dijazására szolgáló dij, arra érdemes munka hiányában ki nem adható. A részletes birálat a következő: *Ideál.* A cimzésre szánt oldal megfelelő, a belső rész azonban az alkalmazott óriási iniciálé használata által teljesen elhibázott. — *Provinz I.* Az alkalmazott betüfajok nagyon nehezek, a négyszögesitett cimzésre szánt hely kevés. — *Trabant.* A szövegelrendezés nagyon ügyes, a technikai kivitelre azonban kevés gondot forditott. Folthatásban a csoportositás tetszetős képet mutat. A cimoldal azonban minden ujszerüséget nélkülöző, a köznapinál is gyengébb megoldás. — *Szabadság a, b, c, d.* Ujszerüséget nélkülöző, ügyes elrendezésü munka, melynek ugy belső, mint cimzésre szánt oldala a gyakorlati igényeknek megfelel. Az egyes munkák csak a papiros szinében különböznek. — *Előre a, b, c.* Ugy a szövegrész, mint a cimoldal tetszetős munka. Kár, hogy két szinben való előállitása miatt a pályafeltételek szerint a birálatból ki kellett zárni. — *Simplex a, b, c, d, e.* Dicsérendő a munkáknál az ujszerüségre való törekvés, ami, bár nem teljesen sikerült, mégis ötletessége vall. A cimoldalon sok a vonal s igy a kép nagyon nyugtalan, ami az irásra szánt vonal felett lévő elhagyásával nyugodtabb megjelenést adott

Kiirtani eddig nem lehetett. Pedig már mennyit elmélkedtek, mennyit irtak róla! A meglevő szakirodalomnak talán legterjedelmesebb kötetét a sajtóhibákról szóló fejezet adja. És szinte hihetetlen, hogy ott, ahol a leghatalmasabb, legizmosabb szaktudással üldözik, ahol nagyszerü hasábokat irnak a kiirtására, ott a sorban — a szók között — meglapulva, cinikusan a szemünk közé vigyorog, mintha mondaná: *Mégis itt vagyok!*

Ime a napokban nyomdászságának 50 éves jubileumát ünnepelt jeles korrektor: Pabst János, a *Graphische Revue Österreich-Ungarns* szerkesztője, saját szaklapjának legutóbbi számában nyolc hasábon át fényes cikket közöl a *sajtóhibákról* s mikor a végén már-már diadalmaskodni látszik fölöttük, elsurran a szeme elől a „*lakodalom*". A 163. oldalon szószerint: „*Abbreviaturen an unpassendem Orte seien hier gleich mitaufgezält: Ein grosser Persetepp. ist zu* zu *verkaufen.*"

Ha valaki minden egyes sajtóhibának a történetét kutatná és származásának okát vizsgálná, arra a meggyőződésre jutna, hogy azok a szedés- és nyomtatástechnikai munkákkal ugyszólván okozati összefüggésben állnak és velük szemben a korrektor nincs kellően vértezve. „Der Druckfehler ist eine Naturerscheinung wie Hagelschlag, Pestilenz und teure Zeit, er ist eine physiche Macht wie der Blitz und eine metaphysische Notwendigkeit wie das Übel; er wurzelt in der Schwachheit des menschlichen Fleisches." Ezzel tökéletesen és találóan jellemezte a sajtóhibát német szaktársunk. Hogy tőlük mindenkorra megmenekülhessünk, ahhoz legalább is ezek a feltételek szükségesek: 1. hogy a rendelő és szerző mindenkor a helyeset irta kéziratában és 2. hogy a helyeset mindig jól is irta; 3. hogy a szedő szekrényének minden rekeszébe a megfelelő betüt tette, 5. hogy a helyes sorrendben alkalmazta, 6. hogy a korrektor jól olvasott, 7. hogy a szedő az első korrekturát helyesen javitotta, 8. hogy a korrektor a második korrekturát jól olvasta, 9. hogy a szedő a második korrekturát helyesen javitotta, 10. hogy a revizió pontosan elvégeztetett és 11. hogy még egy tucat más körülmény is szerencsésen lefolyt a munka mellett. De minthogy egy nagy nyolcadrétü iv vagy 50.000 betüt ölel fel, ugy ezeknek a szerencsés körülményeknek 50.000-szer kell ismétlődniök, hogy a nagyérdemü olvasóknak egy sajtóhibamentes ivet adhassunk a kezébe. Ilyen a sajtóhibák természetrajza. *Schwartz Ármin.*

Kernstok Károly kiállitása.

Szokatlan nagy külső sikerek között nyilt meg e kiállitás. Ugyszólván legnagyobb napi eseménynyé nőtt s a kultura és művészet iránt különben oly közömbös lapok hasábokat, tárcákat, sőt vezércikket irtak a kiállitásról. Miért e nagy lárma, miért, hogy Kernstoknak minden fellépése évek óta szenzáció a művészet világában, miért annyi irta mellette és ellene s miért hogy éppen a haladás emberei vezetik s miért éppen a maradiak, a tiszapisták vannak ellene?! Hiszen a művészet látszólag ártatlan valami, mely csak módos emberek mulattatására való.

Hiszen a kép nem kér béremelést, a kép nem tüntet választójogért különösen pedig nem a Kernstok képe. A szociális vonatkozások azon gyerekes utján, mikor a nyomor, a munka ábrázolásával, a szánalomkeltés tárcacikkszerü festésén ő már rég tul jutott. Ez a közelmult divatja volt s a jószivü polgárság leereszkedő jóakaratában egy-egy szánakozó tekintettel kivánta enyhiteni az eléjük tárt nyomort. A képek akkor tetszettek, mindenki tetszelgett abban a hiedelemben, hogy „ő is szocialista", mert sajnálja a szegényt. A divatos szocializmus idején Kernstok is festett munkásokat, görnyedt hátu, fáradt embereket, de ezek a képek mai szemmel nézve már nem sok érdeklődésre számithatnak. Azóta már régen elhagyta a divat e kétes talaját s amit mostan fest, az mentes minden társadalmi vonatkozástól, mentes mindenféle politikai vezércikk-iztől, hogy annál nagyobb közösséget tartson egész lényünkkel a jelenkor haladásra, kulturára éhes embereivel.

A társadalmi munka ezerszeres megnyilvánulása közül ő a festészet terén végzi el azt a munkát, amit a politika, tudomány és gazdasági élet számtalan ágában mások, oly sokan, egymásközt megosztva végeznek: leszámol a jelenkor hazugságaival és keresi a jelen igazságait. Merész, gyakran riasztó módon mutat rá, hogy amit jelenben művészet cégére alatt termelnek, sőt gyártanak, az tulajdonképpen hazugság, régi, ma már idejét multa szépségeknek tehetségtelen, torz utánzata.

A bombasztikus képek, melyekkel elárasztják az országot, a számtalan össze-vissza mázolt vászon, mely a reneszánsz nagy mestereinek ellopott kézjegyét iparkodik tudatlan módon hamisitani, mind csak arra valók, hogy megfosszák az embereket szabad látásuktól, hogy az előretekintő szemet a mult felé forditsák, hogy ott találjon vigaszt a jelen silányságai után. A speciális hazai tehetetlenség még külön fokos-gatya imádatot is kiván termelni s a földesurak iránti bámulatot van hivatva felkelteni a különböző benczurok tarka-barka, zsinoros, pitykés diszmagyarja. Hogy ez a bárki által elsajátitható, pusztán szolgai utánzáson alapuló „művészet" természetes kelléke és velejárója a mai társadalom álkulturájának, az mindenki előtt természetes.

S ha valaki, mint Kernstok, ezen hazug művészet ellen az igazi művészet fegyvereivel száll szembe, akkor természetes, hogy azok is, akiknek különben a művészet teljesen közömbös, teljes erejükkel állanak vele szembe, mert a hazug művészet bukása a hazugság társadalmában ismét egy támasztó pillér kidőltét jelenti. És az oszlop kidőlte százakat, ezreket foszt meg az eddig érdemetlenül élvezett jóléttől, melyet főleg közpénzekből élveztek. Persze, hogy ennek előérzete felzuditja az embereket s a „művészet" köpenyegébe takaródzva igyekeznek a feltörő igazság utjába akadályt gördíteni.

Ez a jelenség nem egyedül álló, sőt már nálunk Magyarországon is a művészet igazságáért való küzdelem tisztességes multra tekinthet vissza. Szinyei Merse Pál képei, melyek ma nemzeti büszkeség tárgyai, melylyel külföldön dicsőséget, — sőt a legutóbbi római nemzetközi művészeti kiállitáson dijat is — lehet szerezni a magyar névnek, ezek a képek a maguk idejében üde, a természetből közvetlenül ellesett szineikkel ugyanolyan felfordulást okoztak, mint ma Kernstok nyakatekertnek nevezett emberei. S mivel akkor még nem volt Művészház s egyéb apró kiállitási helyiség, hanem csak a művészet hivatalos csarnokai, hát bizony a ma csodált festészeti remekek künnrekedtek a kiállitásokból, mindenhonnan visszautasitották őket.

Amit Szinyei a külső természet meglátásának és ábrázolásának terén alkotott, ugyanazt a küzdelmes utat végig küzdötte Rippl-Rónai a külső természet és az ember egymáshoz való viszonyának igaz ábrázolásával. Most ezt a dicsőségesen megjárt utat egy hatalmas nagy lépéssel megtoldotta Kernstok, amikor megmutatta, hogy a művészet örök tárgya, az ember önmaga bár fizikailag, biológiailag évezredek óta ugyanaz, mégis művészi ábrázolásában mindig örökkön élő, változó téma, mely aképpen nyilatkozik meg, amint a művész intellektusának tükrében visszatükröződik. S miután az ember, aki ezt az örök mozdulatlan természetet nézi, társadalmi fejlődésének, kulturájának különböző fokán mást és mást lát és érez ki belőle, azért az igaz művész, mint Kernstok, e változatlannak látszó örök természetből kikristályositotta azt, amit a jelenkor embere lát és érez. Művészetében mi szólaltunk meg, magunkra ismerünk benne, törekvéseinkre, vágyainkra, akarásainkra s ezért forradalmi ő s ezért kedves nekünk.

Vj.

Epizód a közelmultból.

„A jó pap holtig tanul", tartja a régi közmondás. Ha e közmondást a nyomdászokra nézve vonatkoztatjuk, éppen oly jól, vagy talán még jobban megállja a helyét, no mert hát a „holtig tanuló" *nyomdász* legalább produktiv munkát végez. Sajnos azonban, hogy a nyomdászok nagy része megelégszik azzal a szellemi kényszer-táplálékkal, amit a napi kenyérért való küzdelem munkaközben eléje tálal; nem volna. A belső szövegelrendezés is ötletes és célszerű, a nagy iniciálé használása által előálló nagy fehér folt azonban zavarólag hat Az alkamazott körzet jó összetartást biztosit.

— Ezek alapján a bizottság a 20 koronás II. dijat a *Simplex* jeligéjü munkáknak (tervezte: Lengyel Sándor, Kolozsvár), a 10 koronás IV. dijat pedig a *Szabadság* jeligéjü munkáknak (szedte: Avarfi J., nyomtatta Kiss B., Gyoma) itélte meg. A birálati jelentés a december hó 1-én megtartott biráló bizottsági ülésen elfogadtatván: azt a Szakkör választmánya is magáévá tette, jóváhagyta s elrendelte, hogy a dijak az illető szaktársaknak kiadassanak.

TECHNIKAI UJITÁSOK

Önmüködő tégelynyomó-sajtó. Lagermann, a szakkörökben sokoldalu zsenialitásáról ismert mérnök, még a nem régen történt elhalálozása előtt is egy önmüködő tégelynyomó-sajtót szerkesztett, melyet most fia, egy gotenburgi gépgyár igazgatója, tökéletesitett és forgalomba hozott. E tégelyes sajtót boritékok és ehhez hasonló nyomtatványok gyors előállitásának lehetővé tétele céljából szerkesztették s teljesitőképessége — állitólag — *óránként 15.000 példány*. A gép az elképzelhető legpontosabb munkát végzi. Egy- és többszinnyomás is tökéletes pontossággal végeztethető rajta. Miután a gyár „valamennyi" kulturállamban kért és kapott szabadalmat és ezen államokban fiókok felállitását tervezi, talán lesz alkalmunk, hogy az uj gép elterjedéséről s ami a fő: tényleges teljesitőképességéről meggyőződést szerezzünk.

Önmüködő gyorssajtó pénztárblokkok nyomtatására. A Schnellpressenfabrik Frankenthal Albert & Cie. gépgyár egy gyorssajtóra kapott szabadalmat, mely egy egyszerű, könnyen kezelhető és nem drága szerkezettel van kombinálva s amelyen lehetséges a pénztárblokkok nyomtatását, perforálását és számozását egy munkamenetben elvégezni. A perforálókészülék oly szerkezetü, hogy az tetszés szerint beállitható: vagy minden ivet perforál, vagy csak minden másodikat avagy harmadikat. A számozókészülék hasonlóképpen szabályozható: a számozás — tetszés szerint — minden ivnél változik vagy csak két vagy három iv lenyomtatása után.

Egy ujabb fajta bronzfesték. Eckert & Faust, berlin-rixdorfi kémiai gyár egy ujfajta bronzfestéket bocsátott piacra, mely az eddigiektől lényegesen különbözik, amennyiben e bronzfestéket a nyomtatás előtt bizonyos bronzporból és a hozzávaló kencéből kell kikeverni, tehát nem kész festéket szállit a gyár, miáltal elkerülte azt, hogy a kész festék hamar tönkreszáradjon, mint az a mostani bronzfestékek legnagyobb részénél megtörténik. A „Dukat"-tal — igy nevezték el az uj festéket — való nyomtatási kisérletek állitólag nagyszerü ered-

ménynyel jártak. Enyvezett papirra és kartonra való nyomtatásnál egy előnyomat szükséges, melyhez egy különleges előnyomtató festéket használnak és ennek megszáradását rögtön kell követnie a bronzfestékkel való nyomtatásnak. Mázolt és ehhez hasonló papiroknál az előnyomtatásra nincs szükség. A „Dukat" gyorsan szárad, a hengerekről azonban könnyen lemosható s a formát sem piszkitja be, szóval a vele való munkálkodás — hirforrásunk szerint — egész kellemes és könnyü.

KORREKTORI ROVAT.

A Korrektorok és Revizorok Köre felkérésére dr. Balassa József tanár 1912 évi január hó 6-án, délelőtt 10 órakor a szakegyesület nagytermében előadást tart *az egységes magyar nyelv, különös tekintettel a nyomdászokra* cimen. Dr. Balassa ezen előadása rendkivül időszerü és érdekesnek igérkezik, amennyiben az egységes magyar helyesirás létrehozásának kérdésével is foglalkozni kiván. Az előadásra felhivjuk a korrektorok, revizorok s általában a szaktársak figyelmét.

A be- igekötővel hibásan képzett cselekvőszók használata. A magyar kereskedelmi nyomtatványokban számos olyan *be-* igekötős igét használnak, melyeket mindenkor ki kellene javitani. Például: *betart, beszüntet, beállit, beigazol, betekint* stb. A *be-* igekötőnek olyan határozott módositó értelme van, hogy *magyar* korrektor, kit az uj „müvelt" nyelv szépségei meg nem téveszthettek, el sem hibázhatja használatát. Valóságos és átvitt jelentése az ősi *bele* ragban nyilvánvaló, igy világos az ily szók értelme is: *beszól, beront, beken, behuz* stb. Tehát a fentirtak közül *be*tart (valaki tenyerével betartja a hordó száját), *be*állit (valaki beállitja a sort a szedésbe) az igekötő általános jelentését mutatja. Amde a magyar kereskedők a *be* jelentésének oly alakjait használják, amelyek legtöbbször a német „ein" határozót utánozza az igés összetételekben. Nézzünk egyet-kettőt belőlük. 1. *Beállit. Beszüntet* (einstellen). Ezeket mint értelmi hasonlóságot (synonymia) vegyesen használják igy: beállitani vagy beszüntetni a munkát; beszüntetni a fizetést; beszüntetni az eljárást: beállitani a nyomozást stb. Germanizmusok. Jó magyarsággal csak igy javithatjuk: *megszüntették* a munkát, a fizetést, az eljárást, a nyomozást stb. 2. *Beküld* (einsenden). Kereskedőinknek kedves szava, akik árut, váltót, pénzt, számlát, mindent beküldenek, holott a *be-* igekötő itt sem jó. Nevezetesen a *beküld*nek csak akkor van helye, ha a küldés valóságos, meghatározott, befoglalt vagy ha ilyennek gondolt helyet tart szem előtt, minő pl. valamely hivatal, tárház, bank. Egyéb küldések meghatározására más igekötőt kell javitani. Igy: *az árukat beküldöttem*, ha csak azt akarja mondani, igyekszik arra, hogy ismereteit folytonos önképzés által tökéletesitse. Pedig ez a nemtörődömség néha ha nem is anyagi, de minden esetre erkölcsi kárára válik az illetőnek. Példa erre György urfi esete.

De hát kezdjük a dolgot a legelején.

György urfi született . . . no persze, hogy született . . . mert hát, aki csak életében valaha bölcs vagy bolond dolgot elkövetett, annak legelső teendője — mit a krónika feljegyzett róla — az volt, hogy megszületett . . . természetesen „önkéntelenül", mintazt néhai való jó Petőfi mondja.

Tehát: született. Apja, a becsületes őstermelő, éppen a szőllőben foglalatoskodott. Még pedig a saját és nem az „Ur" szőlejében, ami különben magától értetődik. (Ámbár, zárjel között és még hozzá jó órában legyen mondva, az „Ur szőlejében" munkálkodó bácsikkal is megtörténik az itt következendőhöz hasonló eset!) Csöndes munkálkodásában azon hirrel lepték meg, hogy anyjukomjának fia született. Megörült a jó öreg e hirnek szörnyen. Hogyne! A fia, ha megnől, majdan segitőtársa lesz neki, aki nem fog olyan akkurátosan, rémes komócióval dolgozni, mint azok az átkozott „cucilista" napszámosok. De hajh! Apa tervez, a fia végez.

A mi Gyurkánk nőtt, növekedett. A szőllő iránti szeretet ő rajta is már gyermekkorában mutatkozott, ámbár nem éppen ugy, hogy „megkapálta százszor is", hanem hogy az érett fejekről „szedte le" az édes szemeket. (Tehát már akkor is „szedett".) Később iskolába adták, hogy elsajátitsa a betüvetés meg az olvasás mesterségét. Ekkor még semmi jel sem mutatta, hogy egy jövendőbeli „nagyság"-gal van dolgunk. Az iskolák elvégzése után apja maga mellé vette és igyekezett bevezetni a szőllőmüvelés és az állattenyésztés miszteriumaiba. Gyurka öcsénk igyekezett is kedvében járni apjának és végezte hüségesen a reá rótt kötelességeket vagy tizenhat éves koráig. Ekkor — tudja a kő mi szállt hozzája — elhatározta, hogy szakit paraszti foglalkozásával és más után néz.

Véletlen szerencse folytán egy nyomdába került kifutónak. Kifutói teendőinek el-elvégzése után természetesen be-befutott a nyomdába. A be- és kifutások közti szünetek alatt aztán élénk érdeklődéssel nézte a betüszedők ide-oda kapkodását. Lassacskán megérlelődött benne az az eszme, hogy nini, nem is olyan fránya nehéz mesterség az a nyomdászság, azt ő is megbirja csinálni. Denikve, a mi Gyurkánkból nyomdásztanonc lett.

Mint mindennek, ugy a tanoncidőnek is vége szakadt és a mi Gyurkánk György urfivá vedlett át. Igenis, György *urfivá!* Mert hát felszabadulása után legelső dolga volt, hogy külsejét teljesen megváltoztassa, ne legyen semmi rajta, ami előbbi állapotára emlékeztessen. Divatos ruhát hordott, bajuszát à la Kaiser Wilhelm II. alakitotta stb., stb. . . . Hogy *belsőleg* is valami változáson menjen át, arra biz nem nagyon törekedett . . . De hát édes istenkém, nem is lehet mindent egyszerre kivánni! . . .

Azaz bocsánat, a társas érintkezés folytán ragadt rá itt-ott valami s ennek megfelelőleg igyekezett is előkelőnek látszani még beszédjében is. Előszeretettel szokta használni az idegen szavakat, bár azok jelentőségével nem volt tisztában. Persze egy-egy ilyen kiszólás után rendesen csendes mosoly lett az osztályrésze. Egy izben odaszól hozzá a főnök:

— H. ur, hogy áll a Közlöny?

— Várom a szerkesztő urat! — felelt rá György urfi. — Hiányzik még vagy tizenöt sor, kéziratra van még szükség.

— Ejnye, tizenöt sornyi hiányt nem tud egy egész lapban kihajtani?

— De tudnék; máskor is megtettem, de akkor a szerkesztő ur *interpellált* ellene! (A szegény feje *protestált*-at akart talán mondani.)

— Maga meg válaszolt volna az interpellációra! — veté ellen a jókedvü principális.

Más alkalommal ujságot olvasván, mely az egyszerü *c*-vel iródott, a Ceciliát Kekiliának ejtette ki s mikor ezért kikacagták, még neki állt feljebb, hogy az egyszerü *c* mindig *k*-nak olvasandó, mert az ugy van a latin nyelvben, ő legalább ugy hallotta.

Még sok-sok más ilyen baklövést követett el, felderitvén ezekkel egyhangu munkája közben a nyomdaszemélyzetet.

György urfinknak volt azonban egy természeti adománya: gyönyörü basszus-hangja. Misem természetesebb, hogy a helybeli munkásdalárdába is belépett. Rövid ottmüködés után a polgári daloskör egynéhány tagja rávette, hogy hagyja ott a munkásdalárdát és jöjjön az ő „előkelő“ dalárdájukba. György urfinknak leghőbb vágya ugyis az lévén, hogy mentől „előkelőbb pozicióba“ jusson, hát örömmel tett eleget a felszólitásnak.

És itt esett meg vele az a furcsa eset, hogy cserbenhagyta a szaktudománya. Ugyanis mint szedőtanoc megtanult szedni, sorokat jólrosszul kizárni, megtapasztalta azt, hogy ahány szin van a nyomtatványon, azt annyi formáról kell nyomni és a többi, de hogy a dolgok folyásának jobban a mélyére tekintsen, szaklapot olvasson, arra nem lehetett rávenni. Meggyőződése az volt, hogy már „eleget“ tud.

Történt egyszer, hogy a daloskör tagjai a próba utáni kvaterkázás közben arról tanakodtak, hogy miképpen készült a legközelebbi Szilveszter-estélyre szóló tarkabarka meghivó. Tanakodás közben eszükbe jut, hogy halt! hiszen van köztük egy nyomdász, az majd felvilágositja őket. Ugy is lett. A mi hősünk elmagyarázta szépen, hogy a nyomdászatnál ahány a-szin, az ugyanannyi nyomást igényel.

A daloskör tagjai be is vették volna ezt a szakszerü magyarázatot, ha történetesen nincsen köztük egy ruhafestő, ki ellentmondott e „szakértői vélemény“-nek és azt állitotta, hogy az egész meghivó egyszerre nyomódott.

. . . S neki volt igaza!

A magyarázat pedig a következő: ez a história az ugynevezett naturalisztikus irány feltünésekor történt; a meghivó szedője diszitésül egypár markáns virág-figurát használt fel, a gépmester pedig — rövid idő állván rendelkezésére — ugy oldotta meg a munkát, hogy azt irisznyomással készitette el. Hogy pedig irisznyomás is van a világon, arról biz György urfinak homályos sejtelme sem volt.

. . . Igy esett meg a fura história, hogy egy tisztán nyomtatástechnikai kérdésben idegen szakma képviselője lett a győztes a „nyomdász“-szal szemben.

F. K.

Körünk levélfejpályázatáról.

Mikor a Szakkör szakbizottsága a levelfejpályázat feltételeit megállapitotta, az a cél lebegett szemei előtt, hogy egy pusztán betüvel szedett eredeti felfogásu levélfej megoldására nyujtson alkalmat. Ez az óhaj azonban hajótörést szenvedett. Talán nem a lehetetlenségen mulott az óhaj megvalósitása, de a pályázat eredményéből azt tapasztaltuk, hogy a pályázók kisérleteztek a pusztán betüvel való operálásra, de mivel nem jutottak kellő eredményre, a könnyebb oldalán fogták meg az ügyet, abból a felfogásból kiindulva, hogy a szedett sorokat, melyek magukban véve szárazak, oly motivumokkal kell füszerezni, amelyek a szöveg merevségét ellensulyozzák és bizonyos mértékben annak olvashatóságát megkönnyitsék. E felfogást némiképpen dokumentálja az, hogy a tisztán betüvel készült pályamunkák, dacára, hogy egyik-másiknál eredetiségre való törekvést konstatálni lehet, mégis a célt nem érték el, egyrészt az emlitett merevség, másrészt a sorcsoportositás hiányos vagy hibás voltáért.

A pályázat, dacára, hogy a pályázati feltételekben kikötött abszolut becsü munka nem volt, tehát az I. dij kiadható nem volt, sikerültnek mondható. Különösen, ha e pályázatot összehasonlitjuk a korábbiakkal. Nemcsak a pályaművek tömege volt olyan, amely impozáns és eddig ritkán tapasztalható, hanem minőség tekintetében is respektabilis. Ha nem is hasonlitjuk össze külföldi nagyobb városok nyomtatványpályázatával mennyiség tekintetében, de minőségben bátran felveheti a versenyt.

Ez a pályázat már annyiból is haladás a korábbiakkal szemben, hogy mig a korábbiakban a pályázatok fele, sőt kétharmad része volt hogy az áruk innen elindultak rendeltetésük helyére; *az árukat megküldöttem*; mikor bizonyos benne, hogy el is érték az illető helyre, tehát tudja, hogy az illető *megkapta* őket. A megrendelő *megvizsgálta* a küldeményt s fedezetül elfogadványt *küld* az eladónak. Lejáratkor *megküldi* a váltó értékét, erre a hitelező *visszaküldi* neki a nyugtatványozott váltót. A *be*küldésnek ezekben a viszonyokban sehol sincs helye. Ellenben: *beküldöm* a bankba a csekket, hogy fizessék ki; N. N. *beküldi* buzáját a köztárházba. 3. *Betekint*. Ennek a szónak érdekes a története. Már a németben is nagyon helytelen szólás képére áthato ige gyanánt használják. A németben tudniillik az *einsehen* igét olyankor is tárgyesettel kötik össze, mikor *einblicken, hineinblicken, Einsicht nehmen in Etwas* — jelentésben alkalmazzák: die Handelsbücher einsehen, die Bedingungen des Konkurses einsehen stb. Meglévén a minta, nosza a magyar is siet *betekinteni* a könyvet, a periratokat, a pályázat feltételeit, ahelyett, hogy *megnézné, megtekintené* őket vagy *beléjök tekintene*. De nekem volt már ilyen esetem is: A könyvek fel vannak fektetve betekintés végett (die Bücher liegen auf zur Einsicht). Ez nyelvbeli barbárság. 4. Olvashatjuk a *be-* helytelen használatát más igékkel is. Például: (a börzén) a beérkezett hirek nem befolyásolták az üzletmenetet; ezt igy kell javitani: *az érkezett hirek nem voltak befolyással* (nem folytak be) *az üzlet menetére*; vagy ilyet: áruit harmadrendü gyárakból szerzi be. Ez csak igy helyes: *árult harmadrendü gyáraktól szerzi* (be fölösleges) vagy *gyáraktól veszi*. Még számtalan rossz alakot olvashatunk a *be-* igekötővel, amelyeket itt tételesen mind felsorolni lehetetlen, de amelyeket a *magyar* korrektor szabadon kijavithat.

Sch. A.

SZAKIRODALOM.

Nyomdász Évkönyv és Utikalauz az 1912. évre. A szakegyesület kiadásában megjelenő Evkönyv 14-ik évfolyamu kötete a mult hó közepén jelent meg Lerner Dezső szaktársunk, a szakegyesület derék titkárának szerkesztésében. A kitünően szerkesztett könyvecske alig szorul bővebb ismertetésre, mert nagyon kevesen vannak a magyar nyomdászok között, akik nincsenek annak birtokában. Ugyszólván nélkülözhetetlenné vált nekünk ez a kis zsebkönyv, mely az árszabályokon, statisztikán, egyesületi tájékoztatón és más rendes, megszokott közleményeken kivül néhány érdekes cikket is tartalmaz. Az év történetét Lerner Dezső ismerteti rendkivüli alapossággal; ezután következik Herzog Salamon szaktársunk pályadijjal jutalmazott tanulmánya a munkaközvetitésről. Haraszti József az irás exotikumáról irt egy hosszabb közleményt, Grünhut Ja-

kab pedig a Darwinizmus és a társadalmi fejlődésről. Ezeket követik Schwartz Armin „A felvilágosodás irodalma" és Gondos Ignác „Hirlapirodalmunk" cimü igen érdekes közleményei. Az Évkönyvet — melynek gondos és tiszla kiállitása a Világosság-nyomdát dicséri — melegen ajánljuk a szaktársak pártfogásába. Ára 1 korona.

A Nyomdatulajdonosok Évkönyve ez év végén megjelenő 1912. évi kötetének tartalma a következő: Magyarország nevesebb nyomdászairól: emőkei Emich Gusztáv †, Forster Rezső †, Hirsch Lipót, Láng József, Mayer Rezső. Kiválóbb fővárosi és vidéki irók társadalmi és szakcikkei. Szaktudnivalók. Külföldi nyomdaviszonyok ismertetése. Fővárosi és vidéki nyomdák műmellékletei. Békéltető bizottságok a fővárosban és vidéken. Vidéki és fővárosi nyomdák legujabb statisztikai adatok alapján. Vidéki és fővárosi árszabály. Vidéki kerületek a hozzátartozó városokkal. A mű diszkötésben, oktáv alakban, műmellékletekkel és modern szedésmintákkal jelenik meg. — Az évkönyv ára 3 korona, megrendelhető a Nyomdaipar Magyarországon kiadóhivatalában, Szekszárdon.

Kereskedelmi Nyomtatványok. A Magyar Nyomdászat ez évi novemberi számában Janovits Ferenc szaktársam, a fenti cimü könyvecske előszavának irója nem a legkiméletesebb módon támadt nekem, amiért lapunk októberi számában a Kereskedelmi Nyomtatványok birálata kapcsán az általa irt előszóra azt a szerény megjegyzést voltam bátor megkockáztatni, hogy nem tartom helyesnek azt, miszerint az előszó irója a könyvnek a szaktársak áldozatkész pártfogásába való ajánlásáról megfeledkezett. Erre a pár soros megjegyzésre másfélaszáz sorban reflektál Janovits szaktárs s rám fogja, hogy megjegyzésemet rosszhiszeműség és rosszakarat sugalta. Ezt a vádat a leghatározottabban visszautasitom. Megjegyzésemmel sem Janovitsnak, sem Gondosnak ártani nem akartam s okom sem volt erre, mert a könyvecskét magam is jónak, sőt igen jónak tartom arra, hogy *elsősorban* a szaktársak gyarapitsák szaktudásukat az abban elmondott tanácsokkal és utmutatásokkal, hogy azután, amikor akad egy-egy megrendelő, aki a kornak megfelelő modern kiállitásu nyomtatványt kiván a nyomdától; meg is tudják állni a helyüket, ugy, mint egy jól képzett mesterszedőtől az elvárható. Szerintem tehát a szaktársak jóindulatu pártfogásába *is* kellett volna ajánlani a könyvet, azért, mert nálunk a szakma és a szaktársak szakmai képességeinek fejlesztését célzó minden jó és szép sikerének biztositása érdekében valósággal izgatni kell a szaktársak között. Ezt Janovits szaktársam is nagyon jól tudja. *Ezért* nem ártott, sőt kellett olyan, amely a mértéket nem ütötte meg, addig a jelen esetben csak körülbelül egynegyed része olyan, amely a jó jelzővel nem illethető.

Ez a szokatlan eredmény nagyrészben az iparművészeti iskola kedvező hatásának is tulajdonitható, amennyiben a pályamunkák nagy része az ott kezdeményezett, ma azonban már általánossá vált modorban vannak készitve. És tagadhatatlan, hogy azok között találtuk a legjobb munkákat.

Ha azonban a pályázat fényoldalát bemutatom, nem hallgathatom el annak árnyoldalát sem.

Most már eltekintve attól, hogy a feltételekben emlitett és pusztán betüvel előállitott munka kevés van és azok is olyanok, hogy első helyre nem kerülhettek, vegyük szemlélet alá e pályamunkákat.

Ha végig tekintünk rajtuk, elsősorban szemünkbe ötlik, hogy néhány pályázó a hatás fokozása kedvéért oly sötét papirt — eltekintve azok érdes voltától — választott, amelyen a tintával, sőt az irógéppel való irás is olvashatatlan. Tehát a gyakorlati cél figyelmen kivül hagyatott, ami pedig tudvalevőleg egyik sarkalatos pontja a modern követelményeknek.

Másodsorban a pályamunkák nagy részén bizonyos elrendezésbeli és diszitésbeli sablonosságot tapasztalunk. Ilyen például az iniciálénak és a pecsétszerü disznek unos-untalan való alkalmazása, mely különféle variációban, néhol ügyesen alkalmazva, de gyakran oly elcsépelt formában, hogy bizony az egyik vagy másik elhagyásával jobb eredményt ért volna el tervezőjük.

Még egy másik, már sulyosabb beszámitás alá eső hibát is láthatunk több munkán és ez az, hogy egyes pályázók a szöveg értelmes, logikai tagolására is kevés gondot forditottak. Tudvalevő, hogy a kör cime a szöveg legfontosabb része, tehát annak kellene az első helyet elfoglalnia, vagy ha már esetleg a folthatás kedvéért a második helyre tesszük, tehát a körhelyiség, elnökség stb. után, akkor a cimsoroknak megfelelő nagyobb tipusuaknak kellene lenniök, hogy az olvasó figyelme önkéntelenül is a nagyobb betük felé terelődjék, azokat elsősorban olvasva, a szöveg helyes logikai összefüggését, folytatólagosságát megkapja. Némelyik pályázónak figyelmét elkerülte ez a körülmény: a cimsorok és a mellékes szöveg között egy fok a különbség és mivel a körhelyiség stb. a cim elé van helyezve, dacára az iniciálénak nem emelődik ki eléggé, ami természetesen a könnyü olvashatóságot befolyásolja.

Néhány munkán egyes pályázók a szöveg helyes elválasztása körül is sulyos hibákat követtek el. A tipografia törvényei között, ha vannak is olyanok, melyeket, mivel szabad mozgásunkban akadályoztak, leráztunk magunkról, vannak ellenben olyan törvényeink is, amelyeket ma is, meg a jövőben is respektálnunk kell. Ilyen a szöveg helyes tagolása és elválasztása. Tehát még a folthatás kedvéért sem szerencsés a szövegen hibás elválasztásokat eszközölni, még akkor sem, ha a szöveg végig egy betüfokból van szedve.

A fentebbiekben csak röviden, nagy általánosságban vázoltam azokat a benyomásokat, melyeket egy ily nagy pályázat az igazságos szemlélőben kelt.

Ajánlatos volna, ha ezt az érdekes anyagot a budapesti kiállitás után a vidék nagyobb városaiban is közszemlére tennék, feltételezve a pályamunkák tulajdonosainak a beleegyezését.

Egy ilyen gazdag gyüjtemény bizonyára nagy érdeklődésre tarthatna számot.

Talán a külföldi egyesületek is szivesen lépnének kölcsönös cserébe, hogy tagjaik, más nemzetek tipográfiai stilusával megismerkedhessenek.

Prünner Arnold.

* * *

(A Szakkör elnöksége teljesen osztja cikkiró szaktársunk véleményét s abban a reményben, hogy ez ellen a pályázók kifogást nem emelnek, a pályaműveket a vidéki kiállitásokon is kiállitja, esetleg külföldi egyesületeknek is átengedi kiállitás céljából. *Szerk.)*

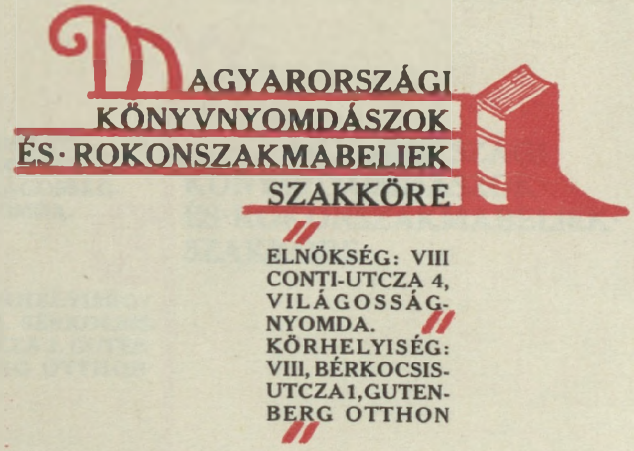

BUDAPEST, ...

A Szakkör levélfejpályázatán „SIRIUS 2" jelige alatt résztvett pályamunka, melyet a bíráló bizottság első helyre helyezett és a III. díjjal tüntetett ki.
A levélfej tervezője: Szabó István II.

A M. KIR. FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY-EGYETEM
Könyvtára
Szeged

ELNÖKSÉG: VIII CONTI-UTCZA 4, VILÁGOSSÁG. NYOMDA.

KÖRHELYISÉG: VIII, BÉRKOCSIS-UTCZA 1, GUTEN BERG OTTHON

MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK· ÉS·ROKONSZAKMABELIEK· SZAKKÖRE·

BUDAPEST, ...

A Szakkör levélfejpályázatán „SIRIUS 1“ jelige alatt résztvett pályamunka, melyet a bíráló bizottság második helyre helyezett és a IV. díjjal tüntetett ki.
A levélfej tervezője: Szabó István II.

A M. KIR. FERENC JÓZSEF TC. DOMÁNY-EGYETEM
Könyvtára
Szeged

MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK
ÉS ROKONSZAKMABELIEK

SZAKKÖRE

ELNÖKSÉG: VIII, CONTI-U. 4
VILÁGOSSÁG-NYOMDA
KÖRHELYISÉG: BÉRKOCSIS-U. 1
GUTENBERG-OTTHON

BUDAPEST

19 .....

A Szakkör levélfejpályázatán O jelzés alatt résztvett pályamunka, melyet a biráló-bizottság harmadik helyen 5-ik díjjal tüntetett ki. Szedte: ifj. Aigner Antal.

A MAKÁR FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY EGYETEM
Könyvtára
Sárospatak

MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK
ÉS ROKONSZAKMABELIEK
SZAKKÖRE

Elnökség: VIII, Conti-utca 4, (Világosság-nyomda). Körhelyiség: VIII, Bérkocsis-utca 1, (Gutenberg-Otthon).

A Szakkör levélfejpályázatán „Kastor 30" jelige alatt résztvett pályamunka, melyet a bíráló-bizottság az I-sö jutalommal tüntetett ki. Szedte: Fekete Béla.

K. M. KIR. FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY
Könyvtára

Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakköre

Elnökség: VIII, Conti-utca 4, Világosság-nyomda
Körhelyiség: VIII, Bérkocsis-utca 1 Gutenberg-Otthon

Budapest, 191

A Szakkör levélfejpályázatán „KORMOS VIII“ jelige alatt résztvett pályamunka, melyet a bíráló-bizottság 2. jutalomdijjal tüntetett ki. Tervezte: Fekete Géza.

M. KIR. FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY EGYETEM
Könyvtára
Szeged

MAGYARORSZÁGI·KÖNYVNYOMDÁSZOK
ÉS·ROKONSZAKMABELIEK·SZAKKÖRE

ELNÖKSÉG: VIII, CONTI-UTCA 4, VILÁGOSSÁG-NYOMDA. KÖRHELYISÉG: VIII, BÉRKOCSIS-UTCA 1
GUTENBERG-OTTHON

A Szakkör levélfejpályázatán „KASTOR 10" jelige alatt résztvett pályamunka, melyet a bíráló bizottság a III. jutalomdíjjal tüntetett ki. Tervezője: Fekete Béla.

MAGYAR FERENC JÓZSEF TUDOMÁNYEGYETEM
Könyvtára
Szeged

Magyarországi Könyvnyomdászok és Rokonszakmabeliek Szakköre

Elnökség: VIII, Konti-utcza 4
Világosság-nyomda

Körhelyiség: VIII, Bérkocsis utcza 1 Gutenberg-Otthon

A Szakkör levélfejpályázatán „Kastor 18“ jellge alatt résztvett pályamunka, melyet a biráló-bizottság az 4-ik jutalommal tüntetett ki. Szedte: Fekete Béla.

A MAGYAR KIR. FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY-EGYETEM KÖNYVTÁRA
Könyvtára
Szeged

MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS ROKONSZAKMA-BELIEK • SZAKKÖRE

ELNÖKSÉG: VIII. KER. CONTI-UTCA 4. SZÁM VILÁGOSSÁGNYOMDA

KÖRHELYISÉG: VIII. BÉRKOCSIS-UTCA 1. SZ. GUTENBERG-OTTHON

BUDAPEST, 191

A Szakkör levélfejpályázatán „101“ jelige alatt résztvett pályamunka, melyet a bíráló-bizottság az 5. jutalomdíjjal tüntetett ki. Tervezte: Hörbe Konrád.

M. KIR. FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY EGYETEM
Könyvtára
Szeged

MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS ROKONSZAKMABELIEK SZAKKÖRE

KÖRHELYISÉG: VIII., BÉRKOCSIS-UTCA 1. SZ. GUTENBERG-OTTHON

ELNÖKSÉG: VIII. KER., CONTI-UTCA 4. SZÁM. VILÁGOSSÁG-NYOMDA

BUDAPEST, ...

A Szakkör levélfejpályázatán „Haladj" jelige alatt résztvett pályamunka, melyet a biráló-bizottság a 6. jutalomdíjjal tüntetett ki. Szedte: Aigner János.

MAGYARORSZÁGI·KÖNYVNYOMDÁSZOK
ÉS·ROKONSZAKMABELIEK·SZAKKÖRE

ELNÖKSÉG: VIII, CONTI-UTCA 4, VILÁGOSSÁG-NYOMDA. KÖRHELYISÉG: VIII, BÉRKOCSIS-UTCA 1
GUTENBERG-OTTHON

A Szakkör levélfejpályázatán „KASTOR 11" jelige alatt résztvett pályamunka, melyet a biráló bizottság első helyen dicsérettel tüntetett ki. Tervezte: Fekete Béla.

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
Könyvtára
Szám:

MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS ROKONSZAKMABELIEK SZAKKÖRE :: BUDAPEST

ELNÖKSÉG: VIII, CONTI-UTCA 4
VILÁGOSSÁG-NYOMDA
KÖRHELYISÉG: VIII, BÉRKOCSIS-UTCA 1. GUTENBERG-OTTHON

19 .....

A Szakkör levélfejpályázatán □ jelzés alatt résztvett pályamunka, melyet a bíráló-bizottság második helyen dicsérettel tüntetett ki. Szedte: ifj. Aigner Antal.

FERENC JÓZSEF TUDOMÁNY EGYETEM
Könyvtára

MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDÁSZOK ÉS ROKONSZAKMABELIEK SZAKKÖRE

ELNÖKSÉG
VIII., CONTI-U. 4
VILÁGOSSÁG-NYOMDA
KORHELYISÉG: VIII., KERÜLET
BÉRKOCSIS-UTCZA 1

BUDAPEST GUTENBERG OTTHON 191

A Szakkör levélíejpályázatán „KORMOS VI“ jelige alatt résztvett pályamunka, melyet a biráló-bizottság dicsérettel tüntetett ki. Szedte: Fekete Géza.

A tömöntésről, mint a mesterszedő segédeszközéről.

Köztudomásu dolog, hogy a mai kor nyomtatójának kitünő s ugyszólván nélkülözhetetlen segédeszköze: a tömöntőde, melynek segélyével a betükből alkotott szedésekről másolatokat készithetünk és az ezen másolatokat képező öntvényekről végeztethetjük a nyomtatást, megkimélvén ezzel az eredeti betüket, a nyomtatást is olcsóbbá tesszük, mert egy szedésről tetszés szerinti számu öntvényt készithetünk s a papir és nyomtatógép nagyságának megfelelőleg többet is nyomtathatunk egyszerre, miáltal a nyomtatvány előállitási folyamatát lényegesen gyorsithatjuk. Óriási előnye a tömöntésnek az is, hogy ugy az öntvények, mint az azok előállitásához szükséges anyaminták évek hosszu során át megőrizhetők; tehát bátran mondhatjuk, hogy a szedés konzerválásának módja a tömöntés. Hogy mily fontos szerepet játszik ezen eljárás a napilapok s általában a tömegnyomtatványok előállitásánál, azt felesleges bővebben ecsetelnünk, elég, ha annyit mondunk, hogy a napilapok racionális előállitása a tömöntés nélkül el sem képzelhető.

A tömöntés feltalálásának és fejlődésének története kétségkivül érdekes, de ennek vázolásától ez alkalommal eltekintünk s inkább azzal foglalkozunk, hogy a tömöntés mint segédeszköz mennyiben áll a mesterszedő szolgálatában.

Manapság már minden valamire való nyomda tömöntődével rendelkezik s igy a legtöbb mesterszedőnek módjában áll, hogy a tömöntési eljárást — egy kis adag élelmességgel és leleményességgel — a maga munkakörében is gyümölcsöztesse.

De lássunk egynehány eshetőséget, amikor a mesterszedő a tömöntési eljárást igen ügyesen s hasznot hozóan igénybe veheti.

Tudjuk azt nagyon jól, hogy a nagyobb irásokból, különösen pedig körzetekből, diszitő darabokból és ábrákból még a nagyobb nyomdák is csak kisebb mennyiséget rendelnek meg, viszont azonban a mesterszedő sokszor kerül abba a helyzetbe, hogy munkájának szépsége, egyöntetüsége vagy más okból kifolyólag egyes betükből vagy valamely betüfaj egy-egy fokozatából sokkal nagyobb mennyiségre van szüksége, mint amennyivel a nyomda rendelkezik.

E példa egy falragasz szövegének egy részlete, mely 6 cicerós félkövér irásból szedődött a következő módon. A mesterszedő a rendelkezésére álló iráskészletből csupán 4 sort tudott egyszerre kiszedni, miért is ugy segitett magán, hogy a négy sort tömöntette s annak megtörténtével elosztván azokat, tovább folytatta a szedést s az ujabb négy sort ismét tömöntette. Ezt mindaddig folytatta, mig az egész szöveget, mely 12 sorból állt — ki nem szedte. Ez esetben tehát igen hasznosnak bizonyult a tömöntőde, mint a mesterszedő segédeszköze. *Egyes soroknak* betümagasságra való tömöntetése is elég gyakran válik szükségessé; különösen akkor, amidőn a felhasználandó betüfajnak igen nagy a husa s a tervezett szövegcsoport foltjának érvényesülése érdekében kivánatos, hogy a sorközök kisebbek legyenek az illető betük husánál. Erre jó példák lapunk hirdetései közül a Koblinger, Fischer és Mika, Hermaneci, Első magyar betüöntőde hirdetéseinek fősorai. Például ez utóbbi cég három fősora három cicerós betükből van szedve, de a betük husa közel egy cicerót tesz ki, az ékezetek rászedésére pedig egy-egy nonpareillet kellett volna feláldozni s igy a sorközök aránytalan nagysága (másfél ciceró) cseppet sem emelte volna a hirdetés szépségét. A tömöntetés révén azonban a sorközök redukáltattak s az nagyban elősegitette a jó hatást, nem is emlitve azon előnyt, hogy az eredeti betük nincsenek állandóan felszedve s nagyobb mérvü koptatásnak kitéve.

KÖZPONTI FÜTÉS MINDEN RENDSZER SZERINT, SZELLOZTETÉSI BERENDEZÉSEK, VIZMŰVEK, CSATORNÁZÁSOK S SZIVATTYUBERENDEZÉSEK, MODERN FÜRDŐ-SZOBÁK ÉS KLOZETTEK, VIZMELEGITŐ BERENDEZÉSEK STB.

volna, ha ő azokat a szaktársakat *is*, akik *már* megvették a könyvet, pár szóval felbuzditja s fellelkesiti a „Kereskedelmi Nyomtatványok" buzgó terjesztésére, rámutatván arra, hogy ime akadt egy szakmáját szerető, a nyomdászat fejlesztésének előmozditásáért lelkesedő szaktárs, aki az anyagi siker halavány reménye nélkül is arra vállalkozott, hogy megajándékozza a magy nyomdászokat egy olyan szakkönyvvel, melynek csak hasznát láthatja szedő, nyomó egyaránt. Ebből kivehető, hogy én *előbbre valónak* tartom a szaktársak szakmai képességének fokozását, mint a megrendelő közönség izlésének nyomdászati *szakkönyv utján* való csiszolását. Erre a célra sokkal megfelelőbbek a nyomtatványkiállitások, mert azok utján a megrendelők *nagyobb tömegének* az izlését vagyunk képesek idomitani; a kiállitások megtekintése révén *sokkal több megrendelőben érlelődhetik meg a modern nyomtatványért való lelkesedés, mint Janovits szaktárs által ajánlott uton-módon*. Alig hiszem, hogy akadna nyomdatulajdonos széles e hazában, aki valamennyi rendelőjét megajándékozná a „Kereskedelmi Nyomtatványok" egy-egy példányával. Meggyőződésem — *de nem szuggerált meggyőződésem* — tehát az: mivel nyomdászati szakkönyveket elsősorban nyomdászoknak, de legelsősorban szaktársaknak szoktak irni, nekünk arra kell törekedni, hogy egy szakkönyvnek a szaktársak között való elterjesztését minden eszközzel előmozditsuk, a nyomtatványfogyasztó közönség izlését pedig más uton igyekezzünk csiszolni, finomitani s erre sokkal célravezetőbbnek tartok — mint már előbb is emlitettem —, egy nivós nyomtatványkiállitást s ezen meggyőződésemhez képest nem is agitáltam az ellen, hogy a Szakkör „a Magyar Nyomdászat által megkezdett módon, a főnökök és a nagyközönség bevonásával rendezze kiállitásait", sőt csekély képességemmel azon voltam, hogy a jövőben ez igy legyen. Végül még néhány megjegyzést teszek Janovits szaktárs válaszára. Merész állitás részéről, hogy én azt irtam volna Gondos szaktárs könyvéről, hogy ő azt *csakis* a szaktársaknak szánta, mert ez nem állitottam; az előszónak az általam „megkritizált" utolsó tiz sorát megelőző hetven sort egy szóval sem kifogásoltam; tagadásba veszem ama kitételt, hogy kritikámmal „Gondosnak és közvetve a könyvnyomtatásnak" ártottam s a „főnököket igy elriasztottam" a könyv megvételétől, mert én is üdvösnek tartom, hogy a főnökök is megvegyék és átolvassák e szakkönyvet és kövessék annak jó tanácsait; egyébként ne feledkezzen meg Janovits szaktárs arról, hogy ő a főnököknek csak abból a szempontból ajánlotta megvételre a könyvet, hogy azt a megrendelőknek ajándékozzák s ezzel

Gondos szaktársunk szakkönyvét ama bizonyos „Ingyenkönyv“ (valószinüleg Janovits szaktársam is olvasta ezt a hirdetést) nivójára degradálják. No, de ettől nem kell félni, ezt a jó tanácsot ugy sem fogják megszivlelni. Legvégül pedig ismétlem azt, amit az októberi számban is megirtam: meggyőződésem az, hogy elsősorban a szaktársak látják a hasznát annak, ha a szóban levő szakkönyv cikkeit szorgosan áttanulmányozva, szakmai tudásukat bővitik, hogy ezáltal anyagi helyzetükön is javithassanak, mert aki többet tanul, az többet tud s magasabb fizetésre tarthat igényt s igy bátran állithatom, hogy szakirodalmunk fejlesztése és termékeinek pártolása elsősorban a szaktársak között való terjesztése: *közvetve szervezeti érdeket is képez.* Pont.

Wanko Vilmos.

IRODALOM.

Az Iparoskáté ezidén is a szokott praktikus és gazdag tartalommal fog megjelenni. Megtalálni benne azt, amire műhelyi és üzleti dolgokban való tájékozódás megkiván. A cimtári anyagot tartalmazó ipari sematizmus ezidén dusabb és még áttekintőbb rendszerü lesz, mint az eddigi évfolyamok. Az Iparoskáté ára vászonkötésben 4 korona, előfizetőknek 2 korona. Megrendelhető: VI., Hajós-utca 9. szám alatt.

A Magyar Iparművészet ez évi 9. száma a megszokott érdekes tartalommal jelent meg. Dr. Czakó Elemér a biedermayer-stilusról irt alapos és érdekes értekezést. Radisics Jenő Mátyás király trónkárpitjának felfedezéséről szól, megvilágitva ezen nagybecsü müdarab felfedezésének eddig vitás történetét. Egy kisebb cikkben a szobafestésről és tapétáról van szó. Ezeken kivül érdekes apróságokat találunk a füzetben kiállitásokról, az iparművészeti oktatás körébe vágó kérdésekről, muzeális ügyekről, pályázatokról. A folyóirat ezen száma is bőven van illusztrálva. A Magyar Iparművészet előfizetési ára egy évre 10 korona; az Iparművészeti Társulat tagjai (tagdij egy évre 10 kor.) illetményképen kapják ezen művészeti folyóiratot.

A PAPIRSZAKMÁBÓL.

A celluloze csomagolópapirkartell feloszlik. A feloszlást a magyar gyárosok kontingens felemelési kérése idézte elő.

Uj papirárugyár. A budapesti Dörner és Heimberg cég, mely papirból való reklámcikkek s másfajta dombornyomás utján előállitható papirnemüek készitésével foglalkozik, Szentgotthardon körülbelül 200.000 kor. befektetéssel gyógyszerészeti dobozgyárat szándékozik létesiteni.

Felbert Gyula, a theresienthali papirgyár raktára és magyarországi

Általában előnyösnek bizonyult, ha minden olyan hirdetést tömöntetünk, amelyik valamely lapban állandóan megjelenik; ezáltal nemcsak a betüknek felesleges koptatását kerüljük el, hanem a hirdetésoldalak összeállitását s általában a lap tördelését is megkönnyithetjük, nem is szólva arról, hogy mennyi időt és munkát takarithatunk meg azáltal, hogy a hirdetésszedések összeigazitgatásának fáradságos s nem kellemes munkájától is megszabadulunk.

Ugyanezen előnyök mutatkoznak egyes fejlécek, záródiszek és sorkörzetek tömöntetésénél is. Ilyen esetekben nem csak hogy az eredeti darabokat teljes épségben megőrizhetjük, hanem abból tetszésszerinti számu másolatot készittethetünk. A tömöntés segélyével lett sokszorositva például lapunk szeptemberi számának boritékánál felhasznált diszitő anyag is, melyből a kisérleti nyomda csupán 33 darabbal rendelkezik. Az eljárás egyszerü ugyan, de nagy figyelmet és gondosságot igényel. A meglevő körzet mennyiségről egy anyamintát készitett az öntő és arról annyi ciceró vastagságu lemezt öntött, amennyi éppen szükséges volt, hogy azok feldarabolása és összeállitása után a megadott felületet betöltsék.

A cicerólemezeket betümagasságra öntetjük fel s ezután ujból összecsiszoljuk, hogy azok pontosan illeszkedjenek egymáshoz. A fődolog ennél a pontos munka.

Gyakran megesik, hogy egy egyszinben tervezett ábrát (vignettát) vagy iniciálét két szinben óhajtunk nyomtatni; bár azt két szinre bontva még az öntődétől sem szerezhető be. Ilyenkor ismét csak a tömöntést hivhatjuk segitőeszközül, mert ennek igénybevételével csekély fáradsággal és költséggel teremthetjük elő a szükséges két-, esetleg több szinü nyomtatásra alkalmas kliséket. Amint az alanti példákon lát-

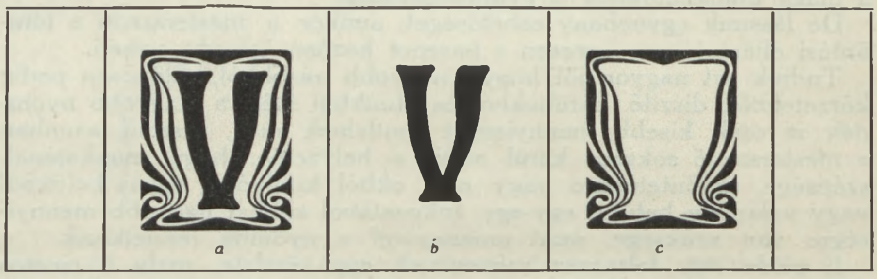

ható, az *a* ábrázolja az öntőde által előállitott iniciálét, melyet két szinben óhajtunk nyomtatni és pedig a betüt körülfoglaló diszitést egy élénkebb szinnel, a betüt magát pedig a szöveg szinével. Az eredeti iniciálét tehát tömöntetjük két példányban s az egyik öntvényből kimetszük az élénkebb szinnel nyomtatandó diszitést s ugy megkapjuk a *b*-vel jelzett betüt; a másik öntvényből pedig a betüt távolitjuk el s csupán az élénk szinnel nyomtatandó diszt hagyjuk meg, miáltal megkapjuk a *c*-vel jelzett ábrát.

Ugyanezt az eljárást követjük, amikor egyszinü darabokból összeállitott — s a papir egész felületét befödő — tapétaszerü, többszinü diszitést akarunk előállitani. Ilyen esetekben azonban ajánlatos, hogy a szedésről annyi anyamintát készitsünk, ahány lemezre szükségünk lesz s minden szinhez friss anyamintáról leöntött lemezt kell használnunk. Ezt azért ajánlatos megtenni, mert az egy anyamintáról leöntött lemezek kiterjedési méretei (szélesség és magasságban) némi csekély, de két vagy többszinü munkánál tekintetbe veendő eltérést mutatnak, ami azzal magyarázandó, hogy az anyaminta anyaga minden leöntés után összehuzódik; a második öntvény például már 2—3 ponttal kisebb — minden irányban — az első öntvénynél. Tehát ügyelni kell arra, hogy a lemezek pontosan egyforma nagyságuak legyenek, másként pontos munkát el sem lehet képzelni.

Még tovább is folytathatnók az olyan esetek felsorolását, amikor a mesterszedő kitünő segédeszközt lelhet fel a tömöntésben, feltételezve, hogy tömöntő szaktársunk is kitünően érti a dolgát. Egyelőre azonban ennyi is elég; alkalomadtán majd folytatjuk.

A hirlapok korrigálása.

Már sok csodálkozást, szörnyüködést váltott ki nemcsak a laikusoknál, hanem a nyomdászoknál is egy-egy nagyobb sajtóhiba, amelylyel a hirlapok hasábjain itt-ott találkozunk. Amig az olvasó hamarosan elfelejti az ilyesmit, addig a nyomdász, a szakember, fölényes mosolylyal okozza ezért az ujságszedőt és korrektort. A szedő részére azonban rögtön megadatik az amnesztia, mert köztudatba ment az a felfogás, hogy a szedőnek szabad sajtóhibát csinálni, ellenben a korrektornak kötelessége ezt kijavitani. E lapok olvasóinak többsége tisztában vannak azzal, hogy a nappali üzemben, a művek, hetilapok és egyéb munkák korrigálása miként megy végbe, viszont vannak közöttünk igen sokan, akik az éjjeli munka, az ujságok előállitását aligha látták s igy nem lesz érdektelen, ha a cikk keretében a hirlapok korrigálását ismertetem.

Tudjuk, hogy a nappali üzemben — dacára a munka intenzivitásának — minden elkészülő nyomtatvány kétszer, sőt háromszor lesz átolvasva azért, hogy az esetleges sajtóhibák kikorrigáltassanak. De nem is lehet ezt másként csinálni akkor, ha egy munkát lelkiismeretesen óhajtunk elkésziteni. A legközönségesebb hetilapok tehát ugy készülnek, hogy a kiszedett hasábot a korrektor elolvassa, a hibák megcsinálása után uj levonat készül a szerkesztő, szerző részére, amely szintén ki lesz korrigálva. Tördelés után a szerkesztő elolvassa a reviziót, amelyet viszont a nyomdai revizor ellenőriz. Amint látjuk, nem is valamelyes művet, csupán csak egy sablónos munka elkészitését vázoltam és mégis akárhányszor megtörténik, hogy a leggondosabb ellenőrzés dacára is találkozhatunk ezen munkákban a „szedőszekrény ördögével".

Most nézzük a lázas éjjeli munka lefolyását. Már a szerkesztőség munkája is lehető legrövidebb időre van szabva, ugy, hogy az ujságirónak gyorsan kell dolgoznia, nehogy közlendője lemaradjon. Egyes szerkesztőségekben ugyan a rovatvezető átfutja a kéziratokat, de ehez is olyan minimálisan kevés az ideje, hogy az esetlegesen rosszul irott mondatszerkezeteket alig veszi észre.

Az alábbiakban még a kézzelszedett lapokról beszélünk, mert e sorok irója is ilyen lapnál dolgozik, no meg a sajtóhibák is ezeknél a lapoknál a leggyakoribbak. A mettőr 8—10 soros „fleckekre" vágja a kéziratot. A szedő rendszerint nem is tudhatja, hogy tulajdonképpen miről is van szó a rövidre vágott kéziratban, mert tompán kezd, tompán kimeneszt. Legyen bár az a legolvasottabb, legfigyelmesebb szedő, mégis előfordul, hogy a — rendszerint hanyag irásból — egy-két szót másképp szed, kihagy és több olyan hibát csinál, amely elvégre előfordulhat egy egész cikk egyedül való kiszedésénél is. A hasáblevonat, amely 10—12 szedő munkája, bekerül a korrektorhoz, akinek ugyancsak kevés az ideje ahoz, hogy a hasábot lassan, kézirat szerint olvashassa és rendszerint csak a nevek, cimek és számok összehasonlitására fekteti a fősulyt.

Az ujság tartalma rendszerint olyan, hogy az kézirat nélkül is leolvasható, természetes, hogy óriási figyelem és orientális ismeretkör szükségeltetik hozzá. A bel- és külmunkatársak kézirata mellett — tudjuk — öt-hat könyomatos, valamint már az esti lapokból kiollózott közlemények — térképszerüen átdolgozva — kerülnek kiszedésre, amelyek ugyancsak fokozott figyelmet igényelnek. Tehát nem tulzás, ha állitom, hogy a korrektornak 20—25 iró szellemi munkáját kell átolvasni. Ez egymagában véve is olyan feladat, amelylyel a nappali munkarendszert összehasonlitani nem is lehet. Még ott is, ahol az olvasás megoszlik, sincs elég ideje a korrektornak ahhoz, hogy lassabban olvasson, mert mig egyrészt a szerkesztőség mindent az utolsó percben ad le, addig a szedésbeosztás is ugy történik, hogy előre nem szednek semmit és igy, legyen bár a lap terjedelme kisebb vagy nagyobb, a korrektortól egyaránt gyors munkát követel az ujságszedés rendszere.

Mint már emlitettem, éjjelenként 20—25 ujságiró szellemi termékét kell megkorrigálni, ugyanennyi ember gondolkozásmenetét, stilusát, képviselője, raktáron tart rendkivül nagy választéku nyomó, középanyag, famentes és amerikai illusztrációs műnyomópapirokat, ugyszintén legfinomabb szines boritékpapirokat, duplexet és kartonokat.

A BETÜÖNTŐDÉK LEGUJABB TERMÉKEI

A Flinsch-féle betüöntőde néhány ujabb mintalapját küldte be lapunkhoz. Ezek közül egy négy oldalas körlevélen mutatja be az öntőde Mohrmann-betüjét, amelyből a nem régen megjelent hannoveri luteránus énekeskönyvet szedték; e körlevél keretében néhány oldalt is bemutatott az emlitett diszműből, s ezekből némi fogalmat alkothatunk magunknak a könyv minta- és stilszerü kiállitásáról. Egy másik lapon az öntőde uj bécsi iniciáléit mutatja be egy- és kétszinü kivitelben. Ezeket Kalhammer bécsi grafikus rajzolta. Ugyancsak ő rajzolta azt a hétféle uj vignettát, melyek különösen családi jellegü nyomtatványokhoz vagy üdvözlőkártyákhoz való felhasználásra alkalmasak. Valamennyi két szinre bontva is beszerezhető többféle nagyságban. Egy külön füzetkében láthatjuk Flinschék legujabb *reklámdiszét*, mely a hirdetésszedésnél elég jól és ügyesen használható.

Impresso-diszitmények. A mult számunkban már jeleztük, hogy Seidl Vilmos berlini szaküzlete a fenti elnevezés alatt szép rajzu diszitőanyagot bocsátott a piaora, azt lapunk részére is megküldte. A diszitőanyag két vignettáját lapunk jelen számában két mellékleten mutatjuk be. E diszitmények nem alkalmasak kombinálásra, mert sokkal előnyösebben érvényesülnek az egyes ábrák, záródiszek stb., ha egy-egy nyomtatványon csak egymagukban nyernek alkalmazást. Ennek az a magyarázata, hogy a diszitmények rajza igen sürü és erőteljes. A diszitmények többi darabjait következő füzeteink mellékletein fogjuk bemutatni. A fenti elnevezésü diszitmények csupán Seidl Vilmosnál szerezhetők be Berlinből (Brandenburgstrasse 13. sz.). Mintalappal szivesen szolgál a cég.

D. Stempel betüöntődei rt. Frankfurtban egy vaskos füzetben ismerteti mindazokat a betü- és körzetanyagokat, melyek ujságszedésnél igen előnyösen felhasználhatók. A füzetben bemutatott irások között különösen figyelmet érdemelnek: Amts-fraktur, az Amtsantikva, melynek félkövér és kövér tipusa kiválóan szép és jó hirdetésirás; A Bek-Gran-betü, a Säculumtipusok; a hirdetésszedéshez alkalmas irások közül a Biedermeier-reklamkurziv egyike a legjobbaknak. Igen dus anyagot tár elénk a füzet másik része, mely az ujságszedésnél jól felhasználható diszitőanyagokat tartalmazza. Egy-kettő kivételével valamennyi sorkörzet,

modernebb megoldásban. A füzetben egyébként példák mutatják az egyes betűfajok és diszitőanyagok helyes alkalmazási módját. Kiállításáról természetesen csak jót mondhatunk. E füzeten kivül megküldte a nevezett öntöde a szakfolyóiratok karácsonyi számaiban megjelenő műmellékleteinek igen szép kivitelü kollekcióját.

J. G. Schelter & Giesecke leipzigi betüöntöde Salzmann-frakturja és ennek kövérebb, erőteljesebb képü tipusa igen szép könyvbetünek mondható; a hozzá való iniciálék igen érdekes megoldásuak, amennyiben a rendes verzális betük közeit részben teljes képü folttal kitöltötték, e foltokat természetesen egy második szinnel kell nyomtatni. Ugyanezen füzetben található egész határ uj vignetta, sorkörzet és záródisz, valamennyi művészi rajzu és megoldásu munka. Külön füzetben mutatja be a cég a Salzmann által rajzolt alkalmi vignettákat, melyek szintén igen hatásos és szép rajzok után készültek.

A berlini H. Berthold betüöntöde ujdonsága: a Block-iráshoz rajzolt diszitőanyag, mely egy csomó vignettából, oldaldiszből, záródiszből és fejlécből áll. Valamennyi igen hatásos rajzu s igy a Block-irásnak kitünő kiegészitője. Ezen diszitőanyag egyébként a Presse, Herold, Carola stb. irásokhoz is kitünően alkalmazható. Nemrég került piacra ezen betüöntöde. Block-irásának három uj fokozata: a petit, garmond és a kis képü ciceró. Ezt a pótlást sokan örömmel fogadják, mert e fokozatoknak hiányát eddig nagyon is érezték.

A frankfurti Benjamin Krebs Nachfolger betüöntöde egész határ mintakönyvet küldött megtekintésre. Ezek közül legfigyelemre méltóbbak: a Katalog-antikva, mely tejtestvére a Lessing-antikvának, az Archiv-antikva, mely eléggé jó hatásu könyvbetü; a Renata-irások is szépek és finom metszésüek s szépirodalmi müveknél jól alkalmazhatók. A frakturirások közül a nádtollal irott Rohrfeder-fraktur a legmüvésziesebb. A Redivira, szintén frakturbetü, semmi különösebb formaváltozást nem mutat, de jó könyvbetü s ez áll a Merian-frakturra is. A Nürnberger Kanzlei nevü irás igen mutatós irás, de talán éppen ezért nem eléggé jól olvasható. A Brunhilde átmeneti betü, de közelebb áll a fraktur jelleghez, mint az antikvához. Az irott betütipusok közül a legszebb — bár régi — a Ridinger-betü, a többiek: Ideal, Ideal II., Pompadour, az irott irások megszokott formáit változatlanul megtartották. A reklámbetük között a legujabb Hohlwein-irás, mely bizonyos mértékig fraktur jelleggel bir.

Wilhelm Woellmer betüöntöde megküldte legujabb mintakönyveit, melyekben a Woellmer-Antikvát és kurzivot, a széles, világos Kolonialt, mondatfüzését kell figyelembe venni, — spékelve 10—12 szedő termelésével: nem a legkönnyebb feladat. Ez hagyján. Azonban tudjuk, hogy ahány ujságiró, mindmegannyi rovat: politika, irodalom, községi ügyek, hirek, törvényszék, közgazdaság és még az itt fel nem soroltak egész sokasága. Tehát ez még egy okkal több arra, hogy a korrektor necsak az iró sajátosságaival, hanem a feldolgozott anyaggal is tisztában legyen. Ha mindezeket a figyelemreméltó szempontokat tekintetbe vesszük, már nem vádolhatjuk az ujságkorrektort felületes munkával. De miután végeredményben e sorok célja az, hogy tüzetesen megismerjék a lapkorrigálás technikáját, még egy olyan körülményt kell ide iktatnom, amely ugyancsak fontos.

Mint emlitettem: a legközönségesebb nappali munkák 2—3 ellenőrzésen mennek keresztül, a lapok — éppen az idő rövidsége miatt — csak egyetlen egyszer lesznek rendesen átolvasva. Az ugynevezett „autor", meg a revizió egyenlő a semmivel. Tehát mig az ugynevezett merkantil munkáknál és müveknél meg van az a lehetőség, hogy amit az egyik szem nem lát, meglátja a másik, addig a napilapoknál, ha a korrektor átnézte az „óriási hibát", már holtbizonyosan kacag rajta az ujságolvasó.

Benjamin Krebs Nachf. frankfurti betüöntöde mintakönyvéből.

Katalog-Antiqua

Egy földmívesnek igen szép búzavetése volt. A kalászok

Brunhilde

Bányavaros 2 Dalmátország 8 Hajósgazda

Inseratschrift „Komet"

Kormánytan Osztrákország Megérkezés Parancsőr Tudomány Fizetmény Gondviselő

Inseratschrift „Compressa"

Dicsének Halmány 5 Gazdakönyv 4 Biztosság Pohárszék

Inseratschrift „Reform"

Katonaság Szabda Tambura Gordon Raktár Kocsi

Ritkábbak a sajtóhibák a gépen szedett napilapoknál. Egyszerü oknál fogva. Ott a szedő 8—10 sor helyett 50—80, 100 sorokat kopogtat, miáltal a szedendő kézirat mineműségét hamarosabban felismerheti, sőt akárhányszor egy-egy szedő egyedül kapja a hanyagabb iró kéziratát. Ez a körülmény, meg az, hogy a szedőgépeknél a „szedőszekrény ördöge" ritkább is, mint a kézenszedett lapoknál, meg könnyitik a korrektor munkáját és egyben a lap hibamentességét is befolyásolják.

Ha jól emlékszem, a „Grafikai Szemlé"-ben olvastam évekkel ezelőtt: Berlin egyik jobbhirü nyomdájában egy nagy mü készült. Az irodalom vagy tudományos célja mellett ennél a munkánál arra törekedtek, hogy sajtóhiba nélkül jelenjen meg. A műhöz uj betüket rendeltek, kiválasztott szedők szedték, három házi korrektura, két szerzői korrektura, két revizori összehasonlitás után lett egy-egy iv imprimálva. A munka nagy reklamozás mellett jelent meg — az illetékes emberek legnagyobb szörnyüködésére — egy igen sikkes kis sajtóhibával.

A világért sem akartam ezt a kis megtörtént históriát az ujságkorrektorok javára irni, csak éppen kuriozumként hoztam fel. És ugy vélem, ha az ujságolvasó nem is, a nyomdász — ezen sorok elolvasása után — a jövőben nem fogja, egy-egy sajtóhiba felfedezése után, sem az ujságszedőt, sem a korrektort agyonitélni. Mert, ismétlem, a napilapok technikai előállitásához oly kevés idő áll rendelkezésre, hogy se a multban, se a jelenben, de még a jövőben sem lesz lehetséges, hogy az ujság oly precezitással elkészülhessen, amint az kivánatos volna.

Frisch Árpád.

Láthatatlan milliók.

Egy jónevü, magasrangu miniszteri hivatalnok tollából olvastam valahol, valahányszor elmesélte valakinek, hogy bélyeggyüjtéssel is foglalkozik, az illető — ha véletlenül szintén nem hódolt a gyüjtés ezen vagy más ágának — egyszerre egészen másképp nézett rá s aligha tévedek — mondja —, ha azt állitom, hogy a legtöbb ember szemében vesztettem e vallomás következtében.

Sokkal kisebb vagyok, semhogy attól kelljen tartanom, hogy ilynemü vallomás következtében valamit is veszithetnék, de idézem e szavakat azért, hogy másnak gondolkodásával jellemezzem azt a félszeg felfogást, amelyet nálunk a gyüjtésről általában vallanak.

Ha valaki nem vagyont érő mütárgyakat gyüjt, mosolyognak felette a „komolyan" gondolkozók és belsőleg elitélik, hogy találkozhatik felnőtt ember, aki apró képecskék vagy más egyebek gyüjtésében örömét leli s ily gyerekes mulatsággal tölti drága idejét . . . Bizonyos, hogy én is szivesen gyüjteném modern müvészek remekeit s ha már megszerettem azzal a nem tudom hányadik érzéssel, hogy érdeklődnöm kell a szép és müvészi iránt, gyüjtő szenvedélyemnek ott és oly módon keresek kielégülést, ahogy anyagi helyzetem megerőltetése nélkül lehetséges.

Benjamin Krebs Nachf. frankfurti betüöntöde mintakönyvéből.

Pompadour

Monostor Szépirodalom 413 Kereskedelem Haranes

Inseratschrift „Massiv"

Munka Kápolna 49 Honvéd Féltés

Inseratschrift „Gigantea"

Maradék Remény Szalma

Pennella-Groteske

Manó Németország Keménység Talány Szobor

Rohrfeder-Fraktur

Ruderverein Germania Frankfurt a. M.

Ki merem most már mondani, hogy szerény csekélységem is azok közé tartozik, akik valamit gyüjtenek, de előre kell bocsátani, hogy gyülölök mindennemü olyan gyüjtési csodabogarat, amely valamely gyüjtőágban erőszakkal tudományt vagy tudja az ég, mit vél feltalálni. A bélyeggyüjtő, aki jobb ügyhöz méltó buzgalommal keresi az egyes bélyegeken a viznyomás különbözőségét, a lehuzódást, a perforálás különféleségeit, vagyis az előttünk eléggé ismert nyomtatástechnikai apróságokat. Gyülölöm az ilyen erőszakos tudálékosságot, amely végeredményben csak arra vezet, hogy a gyüjtők szenvedélye élelmes kereskedők által kihasználtassék.

Tisztelem embertársaim felfogását és véleményét, éppen ezért hidegen hagy az a rosszul leplezett gunymosoly és meggyőződés nélküli csodálkozás, amelylyel találkozom olyankor, amikor ismerőseim közül valaki éppen akkor toppan be hozzám, amikor gyüjteményemnek szentelek néhány percet. Az első kérdés ilyenkor: miért gyüjt?

Amily egyszerü a kérdés, olyan nehezen lehet a gyüjtés iránt érzékkel nem biró egyénnek kellő felvilágositást nyujtani.

A gyüjtés olyan lelki gyönyörüséget szerez, amelyet körülirni csak akkor lehet, ha látjuk, hogy a gyüjtő mily szeretettel foglalkozik gyüjteménye tárgyával. A gyüjtés pszihológiájának megirásához én nem értek, megkisérelem azonban gyüjtésemnek okát adni s igy közvetve másoknak utbaigazitással szolgálni.

A gyüjtőszenvedély többé-kevésbé minden emberben ki van fejlődve, csakhogy addig, mig valaki exlibriseket, szép nyomtatványokat a Hermes-Groteszket és kétféle gépirást mutatja be; ezekhez csatolta még a cég által gyártott rézléniák és diszitmények mintakönyvét is, mely szintén uj kiadásban jelent meg. — *A Woellmer-Antikva és kurziv* igen szép s erőteljes betü, mely ugy folyószedéshez, mint akcidenciákhoz is kitünően alkalmazható; *a félkövér Woellmer-Antikva* is nagyon nemes metszésü betü, egyelőre azonban csak cicerós nagyságig állitják elő. Az ezen betüfajhoz rajzolt iniciálék szintén nagyon szépek, de rajzuk az antikvához viszonyitva tulerősnek látszik; ugy véljük, hogy ezek inkább a félkövér betükhöz valók, a világos Woellmer-Antikva finomabb metszésü iniciálisokat kiván meg. — *A széles, világos Kolonial* ötödik tipusát képezi a Woellmer-féle Kolonial-sorozatnak. Eme uj tipusnál már sokkal határozottabban adták vissza a rajzoló müvész kezerezgését, mint a többi Kolonial-tipusnál, sőt ennél — különösen az 54 és 66 pontos irásnál — már szinte bántók a betük primitiv, de természetes konturjai. — *A Hermes-groteszk* nem egyéb a régi ujsággroteszk modernizálásánál s ebben az uj formájában igen jóhatásu, elegáns hirdetésbetüt képez, mely vetekedik a Berthold-féle block-betüvel. — Az *Adler-* és a *Rekord-irógépbetük* erős képüek és jól olvashatók; s a betük raszterszerü képe tökéletesen hasonlóvá teszi a nyomtatványt a rendes irógépen irt levélhez. — Az öntőde *rézgyártmányai* között uj dolgot nem találtunk. Feltünően szépek és jól használhatók azonban a hirdetésszedéshez szánt rézléniakörzetek, noha ma már kezdi divatját mulni a léniakombináció.

FŐVÁROSI HIREK.

Halálozás. Szőllőssy Mihály, a „Graphica" szerkesztője a mult hó elején 67 éves korában meghalt. Szőllőssy a szakirodalom terén szerzett magának kiváló érdemeket.

A Grafikai és Rokoniparosok főnökegyesülete mult hó 12-én lefolyt rendkivüli tisztujitó közgyülésen töltötte be az Emich Gusztáv halálával megüresedett elnöki tisztet. A tisztujitást megelőzőleg tiszteletbeli elnökké választották Hirsch Lipótot, a Franklin-nyomda nyug. igazgatóját. Egyhangulag választották meg elnökké Schwarz Felixet, főtitkárrá pedig Krausz Somát. Az ujonnan rendszeresitett két alelnöki állásra megválasztották Hermann Sámuelt és Löwenstein Arnoldot, főtitkárhelyettessé Kertész Árpádot, gazdává Székely Arturt. — A tisztujitás bevégeztével Schwarz Felix elnök tartotta meg székfoglaló beszédét, s eközben leplezték le Emich Gusztáv arcképét is.

Emich-alap. Mint hirlik a főnökegyesület néhai Emich Gusztáv emlékére 5000 koronás alapitványt óhajt létesiteni. Az alap kamatait az évente megjelenő szakcikkek iróinak jutalmazására fogják forditani.

A jövő évi tavaszi vásárt is a szokott időben rendezik a főváros szivében fekvő Vigadó összes helyiségeiben.

Képviseleti iroda-áthelyezés. A Schelter és Giesecke lipcsei betűöntöde magyarországi képviselője, Pollák Mór, irodáját V., Géza-utca 3. számu házba, az I. emeletre helyezte át.

VIDÉKI HIREK.

Jubileum. Szakegyesületünk miskolci helyi csoportja mult hó 26-án ünnepelte meg Geró Sándor és Lovász László szaktársak nyomdászságuk negyedszázados jubileumát, mely alkalamból az iparkamara diasztermében diszközgyülést tartottak. A diszközgyülést a Miskolci Általános Munkásdalárda üdvözlő éneke vezette be, majd pedig — azelnöki megnyitó után — Venkovits Károly szaktárs üdvözölte a jubilánsokat. Az egyesületek kiküldötteinek üdvözlő beszédei után a közgyülés véget ért. Az ünneplés tetőpontját érte az esti családi összejövetelen, ahol több tósztban méltatták a jubilánsok érdemeit.

Szegedről irják, hogy a város — saját nyomtatvány szükségletének előállitása céljából — könyvnyomdát akar berendezni. Az ezen ügyben kiküldött bizottság már megkapta az utasitást, hogy a debreceni városi nyomda berendezését és üzemmenetét tegye tanulmány tárgyává. Vajjon mit szólnak e tervhez Engelék?

Uj részvénytársaság. Eperjesen „Divald grafikai müintézet részvénytársaság" cég alatt uj részvénytársaság van alakulóban, mely a Divald Károly Fia eperjesi cég grafikai müintézetének átvételére és ennek a fenti cég alatt részvénytársasági alapon való folytatásával mindennemü grafikai munkálatok készitése céljából 50 évi tartamra alakul 500 darab, egyenként 200 korona névértékü, névre szóló részvény kibocsátásából előálló 100.000 korona alaptőkével. Divald Lajos, a Divald Károly Fia cég tulajdonosa a társasághoz a felszerelésekből és a céghasználat engedélyezéséből álló betéttel járul, melynek értéke 50.000 korona értékü 250 darab részvényekkel fizettetik meg.

A Pécsi Irodalmi és Könyvnyomdai rt. a mult hó folyamán három Monotype-szedőgépet és két öntőgépet állittatott fel, melyeken elsősorban a kiadásában megjelenő „Pécsi Napló" szedését fogják előállitani.

Sopronban Székely G. Antal betüszedő, egyesülve Piri Dániel könyvkötővel, „Pannonia könyvnyomda, könyvkötészet és vonalzóintézet" cégcim alatt társascéget létesitett.

Szegeden a mult hónapokban üzembe helyezett Hoffmann és Társa nyomdát Kertész János vette át s azt saját neve alatt vezeti tovább.

stb. minden rendszer nélkül halomra hány, vagy valamely neki tetsző dolgot csak azért tesz el, mert szépnek találja, gyüjtésnek még nem nevezhető, mert a gyüjtés elsősorban bizonyos okszerüséget, a „miért?" logikus meghatározását kell, hogy magában foglalja.

E közlemény kapcsán egy táblát mutatok, amelyen gyüjtésem tárgyának néhány példánya látható. Aki érdeklődik a müvészetek iránt, az a rendesen müvészi plakátok után készült miniatür képecskéket igaz örömmel szemlélheti. Nyitott szemmel s egy kis gondolkodással sok minden láthatunk ezeken: néprajzi adatokat, az allegória kifejezésmódját stb.; találkozunk ezeken olyan kifejezéssel vagy ábrázolással, amelynek ismeretlen volta szükségessé teszi, hogy annak mibenléte iránt érdeklődjünk; fejlődik izlésünk, megismerkedünk a szinek játékával, természetünkké válik a szinharmónia és tökéletesedik müvészi érzékünk. Szakmai szempontból nagyon érdekes a különböző kiviteli módok s azok fejlődésének megfigyelése. Szóval: ez az a mód, amelyről azt mondjuk, hogy szórakozva tanulunk!

Aki szereti a müvészetet, minden körülmények között élvezettel fog lapozni egy kiállitási bélyeggyüjteményt, mert hiszen annak minden példánya legtöbb esetben — mint már mondtam — müvészi munka.

A kiállitási és alkalmi bélyegek egyébként a reklámot szolgálják s nem csupán gyüjtési célokra készülnek. Aki figyelemmel kisérte, néhány év óta gyakran találkozhatott a levélboritékok hátlapján — levélzárókul alkalmazva — grafikai szempontból majdnem mindig figyelemreméltó képecskékkel, melyek tudatják a cimzettel, hogy itt vagy ott kiállitás, vagy más ünnepély, vásár, kongresszus stb. tartatik, avagy valamely cég készitményeire teszi figyelmessé a közönséget.

Nálunk az első kiállitási reklámbélyeg az 1896. évi millenáris kiállitás alkalmával jelent meg s azokat a külföldre cimzett levelekre és csomagokra a postahivatalok hivatalból ragasztották.

E külföldön elterjedt reklám-levélzárók alapeszméje — amint feltételezhető — a régi időkben szokásban volt pecsétektől származhatik. Tudjuk, hogy régebben a leveleket annak irója a család pecsétjével látta el, amely szokást közhivatalaink — a tradicióra hivatkozva — átvették, amennyiben ugyis leginkább a nemesség foglalta el a közhivatalokat. A spanyolviaszszal való babra munka idővel azonban hosszadalmasnak is, drágának is mutatkozott; gondoskodni kellett tehát egy célszerü és olcsó helyettesitésről, aminek megoldását a haladó géptechnika lehetségessé tette. Igy születtek meg a ma nagyon használatos pecsét-levélzárók (Siegelmarke), melyek majdnem minden közintézmény, ügyvéd, stb. levelein láthatók.

E pecsét-levélzárók a fejlődő izléssel és szépérzékkel alakot, külsőt cseréltek, mig elérték azt a müvészi tökélyt, amelylyel ma a kiállitási és egyéb alkalmi bélyegeken s más ily irányu — levélzárókul alkalmazott — vignettákon találkozunk.

A legváltozatosabb képet mutatják a különféle kiállitási reklámbélyegek, melyeket szemlélve, szembetünő az a fokozatos fejlődés, mely az egyszerü pecsét-levélzárótól a modern kiállitási és egyéb alkalmi reklámbélyegig vezetett. Az egyszerü tollrajztól a legmarkánsabb ecsetvonásig s a müvészi technikák minden elképzelhető módjával találkozunk ezen alkalmi bélyegeken, aminek megfigyelése nekünk nyomdászoknak sok tanulságosat nyujthat.

Rendszeresen csoportositva e bélyegeket évszám szerint, a leglaikusabb szemlélő is észreveszi azt a fejlődést, melyet e téren a szépérzék finomulása és az itt tekintetbe jövő sokszorositó iparágak tökéletesbülése kétségtelenül felmutat, a legkezdetlegesebb alkotástól a legkényesebb izlést is kielégitő müvészi bélyegekig.

A sokszorositó iparok különböző válfajai igénybevételének megfigyelése is szerfelett érdekes, amennyiben az itt tekintetbe jövő bélyegek egy része közönséges cinkográfiai kliséről könyvnyomdai uton állittatott elő, van, amely fénynyomtatás utján készült, a legtöbb azonban könyomdai munka.

Akiben van hajlandóság arra, hogy valaminek gyüjtésével — amiben

IIIte BÜRO AUSSTELLUNG
BERLIN 1911
AUSSTELLUNGSHALLEN AM ZOO
25. FEBRUAR - 6. MÄRZ

LEIPZIG
1913
MAI-OKT.
IBA
INTERNATIONALE
BAUFACH
AUSSTELLUNG
MIT SONDERAUSSTELLUNGEN
Das gute
Riebeckbier!

Papiros
tanszer
es iskola
szer
Kiállítás
19
10

EXPOSITION DE
BRUXELLES 1910

19
BERGENSUTSTILLINGEN
TURISTVASEN SPORT & NJOTEN
10

Bruxelles 1910
Exposition

TURIN 1911

ESPOSIZIONE INTERNAZIONALE
TORINO 1911

EXPOSITION
INTERNATIONALE
D'HORTICULTURE
BUDAPEST 1910 MAI

INTERNATIONALE
GARTENBAU
AUSSTELLUNG
BUDAPEST 1910 MAI

1910 г.
ЮЖНО-РУССКАЯ
ОБЛАСТНАЯ

KIÁLLÍTÁS

20
Cts.
20
Cts.
REKLAMENSTEMPEL

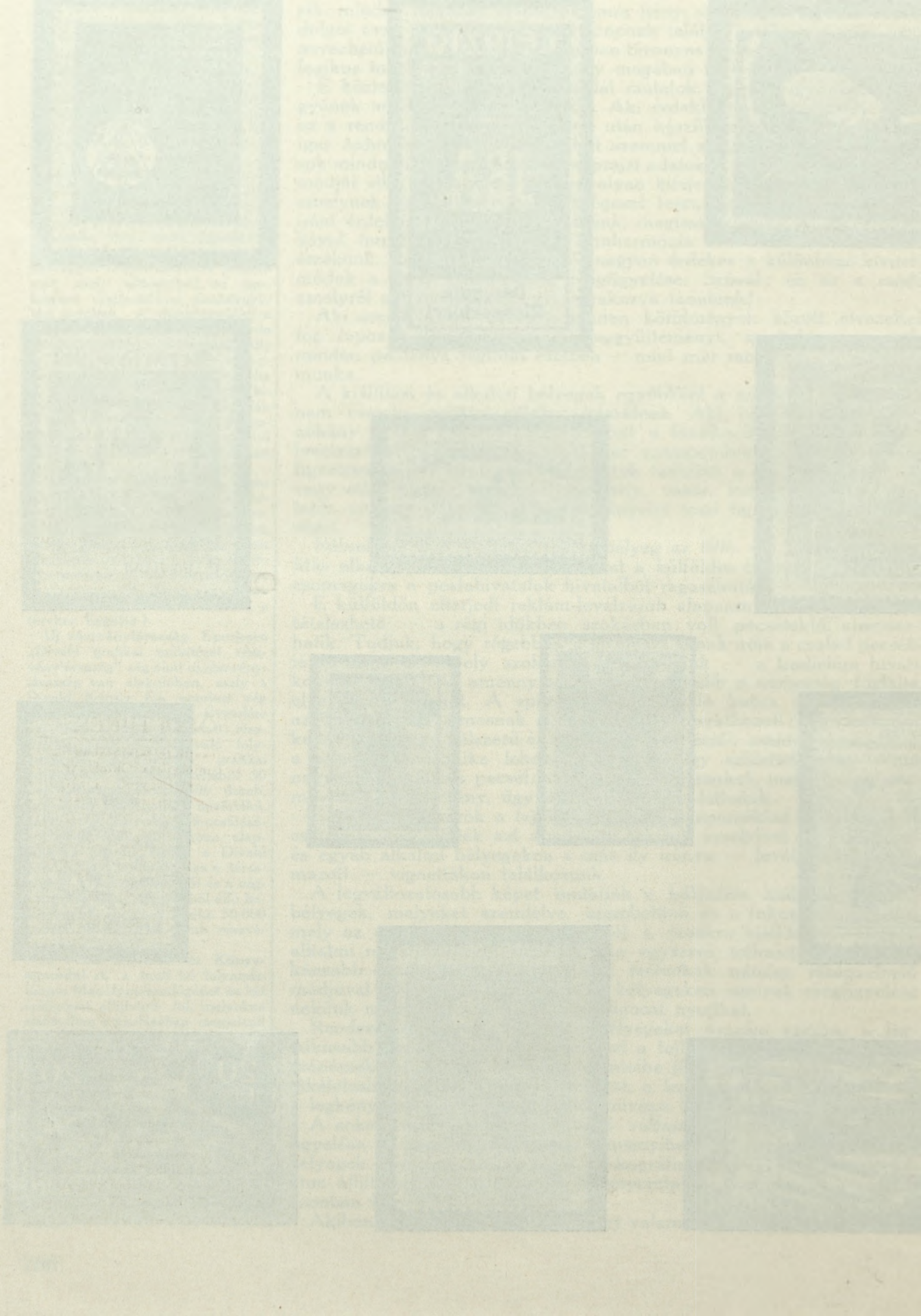

művészi szempontból gyönyört talál — foglalkozzék — hogy sokan vannak közöttünk ilyenek, bizonyitják a nagy nyomtatvány- és exlibris-gyüjtemények — őszintén ajánlom az e képecskékkel való pepecselést. Különösen ajánlatos ott azért is, mert nincs annyira divatban, mint például a bélyeggyüjtés, határozott értékmegállapitás hiányában az ezt gyüjtők nincsenek kiszolgáltatva a kereskedők kizsarolásának. A levélbélyeggyüjtés ugyanis — bár megközelitőleg sem nyujt annyi változatosságot és művészi gyönyört, mint a reklámvignetták — óriási pénzeket emészt fel, milliókra rug az az érték, amely különböző bélyeggüjteményekben kamatozatlan tőke gyanánt fekszik és sok ezer korona megy ki tőlünk például csak Németországba is a különböző felszerelések beszerzésére. A használt levélbélyeg határozott értékkel biró árucikk és mert sok az azzal kereskedők száma, akik szervezve is vannak, a legtöbb bélyeget csakis vétel utján lehet megszerezni.

A reklámvignetták ezzel szemben nagyon olcsón, majdnem csupán a postaköltség árán szerezhetők be, melyek minden jóizlésü nyomdásznak örömet szerezhetnek és sokat is tanulhat belőlük.

Gondos Ignác.

A szedőgépekről.

(IV.). A Typograph sorszedő- és öntőgép. Az az évszázados küzdelem, mely a betüszedés munkájának meggyorsitását tüzte ki feladatául, mindinkább közeledik célja felé. Ez a küzdelem is óriási áldozatokat hagyott a csatatéren, melyek között a munkanélküliekké vált betüszedők számba sem jöhetnek a feltalálók anyagi és sokszor teljes fizikai leromlása mellett. A szedőszekrények rekeszeinek célszerü beosztásától a mai szedőgépek feltalálásig sok lángelme merült ki és rengeteg energia emésztődött fel. S ki tudja, nem értékteleniti-e el már holnap egy ujabb alkotás az összes eddigi szedőgépeket? De most nem az a célunk, hogy a *mult* vagy a *jövő* szedőgépeiről beszéljünk, hanem, hogy a *mai* szedőgépek ismertetését folytassuk.

Ezuttal a *Typographról* van szó. Két amerikai ember Bright és Rogers találta fel 1888-ban Kanadában, ahol még ma is dolgoznak az általuk szerkesztett kezdetleges gépeken. A berlini Typograph-szedőgépgyár, mely a gyártási jogot megszerezte, már ötször alakitotta át a gépet és a javitási munka állandóan folyik tovább.

A Typograph-szedőgépen általában állva dolgoznak. A gép által öntött sorok a beállitott betüfoknak, szélességének és magasságának pontosan megfelelnek s nem szükséges, hogy a gép utólagosan igazitsa ezeket a méreteket. Ezt a gép hütőszerkezete, melyről alább szó lesz, idézi elő. A Typograph matricái a betüöntődék legmodernebb kenyérirásmintái után készülnek. Körülbelül ötszázhusz irásnem szedhető a Typographon, melyek a nyomtatványon olyan tiszták, mintha csak az öntőde irásáról nyomtatták volna.

A Typograph a hátrabillenthető és billentyüdeszkával ellátott s matricakosárnak nevezett felsőrészből és a kizáró- és öntőkészüléket magában foglaló, szilárd talapzaton nyugvó alsórészből áll. A matricakosár 84—84 dróttal van ellátva. A felső drótok alsó vége a 84 billentyüvel, felső végük pedig a matricákkal vannak kapcsolatban. Az alsó, ugynevezett vezetődrótok felső végén lógnak a szükséges számban felaggatott matricák, melyek a billentyüzés által egyenként felszabadulva, saját sulyuknál fogva lecsusznak az alsó dróton a gyüjtőcsatornába. A leggyakrabban előforduló betük billentyüi elől, kéznél vannak, mig a ritbábban előfordulók mindinkább hátrább szorulnak. Van egy 85-ik vezetődrót is a kosáron. Ezen a ritkán előforduló jeleket, törtszámokat stb. csusztatnak le kézzel, mert ezek a kosáron és igy a billentyüzeten sem voltak elhelyezhetők. A matricák az egybetüs gépnél szilárd fülüknél fogva csusznak tel-le, a kétbetüs matricák füle mozgatható, lehajtható. A matricák felső része acélból, alsó része rézből készült, mely utóbbiba van belesajtolva a betü negativ képe. A két rész ezüsttel van összeforrasztva. A matricakosár, mely csavarral van az alsó részhez erősitve, más betünemü vagy betüfaju kosárral könnyen kicserélhető.

A csurgói Vágó Gyula nyomda tulajdonost cserélt. A nyomdát Mézer Dezső könyvkereskedő vette meg s azt Vágó Gyula utóda Mézer Dezső cég alatt tovább vezeti.

A pankotai Bod József-féle nyomdát Seprős Walter, volt nagybecskereki nyomdatulajdonos vette meg.

Kiállitás után. A „Lugosi Ellenőr" egyik számában olvassuk, hogy az ott rendezett mezőgazdasági és iparkiállitáson részt vett cégek kitüntetése és dijazásánál nem az érdemeket tekintette a zsüri, hanem a protekció irányitotta ebbeli ténykedését. A nevezett lap ezt különösen a nyomdák kitüntetéseire is vonatkoztatja, mert szerinte a döntés — (arany érmet kapott: Auspitz, Sziklai; ezüst érmet: Husvéth és Hoffer, Szidon; bronz érmet: Gutenberg-nyomda) — valóságos arculcsapása az igazságnak. A Lugosi Ellenőr cikkirója szerint a döntés különösen a Gutenberg-nyomdára sértő, mivel ez az a nyomda, mely eredeti és izléses nyomtatványokkal állt ki a porondra, de munkáinak értékét nagyban leszállitotta azon körülmény, hogy a nyomdában készül a „Lugosi Ellenőr", mely sok-sok keserü órát szerzett a zsüri elnökének — az alispánnak. A döntés megreparálása végett felhivja az ottani nyomdákat, állitsák ki ujból a kiállitási anyagot és biráltassák el fővárosi szakemberekkel. Nem tudjuk, mennyiben reagálnak a felhivottak erre a kihivásra, s igy magunk részéről csak ama nézetünknek adunk kifejezést: valóban érdekes volna, ha a kiállitás zsürijének döntését egy szakbizottságra biznák felülbirálásra, mert bizonyos, hogy ennek döntése másképp ütne ki.

KÜLFÖLDI HIREK.

A gyorssajtó feltalálásának egyszázados jubileuma. Október 30-án volt száz éve, hogy König Frigyes az általa szerkesztett gyorssajtóra szabadalmat nyert. Az első gyorssajtó azonban csak egy évvel később — 1812 decemberében — volt üzembe helyezhető. Ezen esemény századik évfordulójának méltó megünneplésére már most készülődnek Németországban.

Pulitzer József, a newyorki World tulajdonosának haláláról adtak hirt a lapok. Pulitzer magyarországi, makói születésü volt; fiatalon került Amerikába, ahol riporter lett, később pedig átvette a Westlide Post cimü lapot. 1883-ban inditotta meg a most már leghatalmasabb newyorki boulevard-lapot: a Worldot. Tiz évvel ezelőtt majdnem teljesen megvakult s azóta fia vezette a lapvállalatot. Végrendeletében vagyonának nagyobb részét és lapvállalatait fiainak hagyta. Közel tiz millió koronát hagyományozott az általa alapitott ujságiró-iskolának Columbiában. Öt millió koronát rendelt egy zenei és irodalmi intézmény létesitésére. Ezenkivül egy alapitványt tett, melynek 2000 koronányi

kamatának felét az egy-egy évben megjelenő legjobb vezércikk, felét pedig a legjobb riport írója kapja.

Művészeti és ipari kiállitások. Liverpool-ban 1912-ben egy általános művészeti és ipari kiállitást rendeznek. Sofiában ugyancsak a jövő évben rendeznek hasonló kiállitást, de ez nemzetközi jellegü.

A norvég reprodukáló műintézetek és a kemigrafusok szövetsége között bérszerződés jött létre, melynek értelmében a munkaidő 45—48 órában, a tanult segédek bérminimuma 24 koronában, a segédmunkásoké heti 20 koronában lett megállapitva. A főnökök kötelezték magukat, hogy csak szövetségi tagokat alkalmaznak, az utóbbiak pedig kötelezettséget vállaltak aziránt, hogy csak a főnökegyesületi tagoknál vállalnak alkalmazást. Az esetleges surlódások elintézésére választott biróságot delegáltak.

Napilaphirdetések két szinben. A stuttgarti Neue Tagblatt vasárnapi számai néhány hét óta két szinben nyomtatott hirdetésekkel jelennek meg. A hirdetések fősorai piros szinben vannak nyomva s az ilyen hirdetések nagy népszerüségnek örvendenek. A berlini „Tag" egyébként már régóta jelenik meg ilyen hirdetésekkel, melyeknek nyomtatását egy kétszinnyomtatásra szerkesztett körforgógépen végzik.

Wien város tanácsa 6500 koronával szubvencionálja a londoni s nálunk is ismert The Illustrated London News cimü folyóiratot, mely egyik számát Wien város és környékének irásban és képben való ismertetésére szánja. Hasonló okból szubvencionálta a város a párisi Figaró-t is.

VEGYES HIREK.

A Talmud Babylonicum hasonmás kiadása. A világhirü „Codex Hebraicus Monacensis 95" — mely az egyetlen kézirásu példánya a teljes babiloniai Talmudnak, s amelyet a müncheni királyi udvari és állami könyvtárban őriznek — hasonmás kiadását vette tervbe egy leideni könyvkiadó cég. Az ez ügyben folytatott tárgyalások eredményre vezettek, ugy, hogy a cég már megbizást is adott a berlini Frisch-féle müintézetnek — ahol tudvalevőleg a Gutenberg-biblia hasonmását állitják elő — az emlitett mü fénynyomdai uton való nyomtatására. A kodex 1140 oldalra terjed s két kötetben fog megjelenni. Az ára 840 koronában van megállapitva.

Postánk ujságforgalmáról a következő statisztikát állitották össze: Magyarországon mult évben összesen 182 millió ujságpéldányt szállitott a posta, tehát 15 millióval többet, mint 1909-ben. Ebből külföldre ment 7 millió, mig külföldről hozzánk 20 millió lappéldány szállitatott. Magyarországon a mult évben 183 millió (?) lappéldány jelent meg. — Ezen utolsó szám alighanem téves, mert az el nem

A gép alsórészén a kizárókészülék a legfontosabb. Ez a készülék egy alsó és felső négyszegletes acélrudból áll, melyre az ékszerü kizárógyürük vannak füzve. Minden szó közé kerül egy-egy ilyen gyürü, mely a gyürürudon ugyancsak billentyüzés következtében csuszik le egyenként. E gyürüknek az a feladata, hogy a gép működésbe hozatalakor vastagabb felükkel ékelődjenek a szavak közé, hogy igy a sort egyenletesen kizárva, azt a kivánt szélesség terpeszszék ki.

A gyüjtőcsatornát egy igazitható zászlórud zárja el, ha a gépet működésbe hozzuk és ezért a gyürük nem tolhatják kijebb a sort. Az öntőalakot szintén szabályozhatjuk a kivánt szélességre. A Typographnak vannak öntőalakjai, melyeket 4—26 ciceróig lehet szabályozni, tehát 4 cicerótól 26 ciceró szélességig lehet rajtuk szedni és önteni. Az öntőalak egy keretszerü öntőalak-tartóban nyugszik, melyben a gép működése alatt folyton viz folyik és igy behütve tartja az öntőalakot, ami a példátlanul pontos sorokat és tiszta metszésü betüket eredményezi.

Az öntőalaktól balra van az öntőkatlan vagy olvasztótégely, mely alatt hat láng heviti az ólmot. Ha az ólom eléri teljes hőfokát, a gázcsap három lángra szabályozható. Ez a három láng tartja állandóan öntésre alkalmas állapotban az ólmot. A tégely jobboldalán nyilás, öntőszáj van, melyen keresztül kerül az ólom az öntőalakba egészen a matricák negativjáig. Az öntőnyiláson egy a katlanban levő szivattyu fröcscsenti ki az ólmot. A szivattyut erőrugó hozza müködésbe.

Ezzel röviden ismertettük a gép főalkatrészeit, most lássuk ezeknek harmónikusan egymásba kapcsolódó működését. A szedő leolvassa a kéziratról az első mondatot vagy mondatrészt és nyomban le is billentyüzi. Minden szó közé gyürüt billentyüz le. Ha a sor megtelt, amit egy jel is megmutat, megnyomja a baloldalt levő beállitórud gombját, miáltal a zászlórud felcsapódik, lezárja a matricasort, a gyürürudat és ezzel a gyürüket egy fogasrud megforgatja, miáltal a kizárógyürük a szavak közé ékelődnek. Mikor a sor igy kizáródott, a soregyengető a matricák lábaiba kapaszkodva, lehuzza a sort, hogy az egyvonalban egyenesen álljon. Most az öntőalak fekszik rá a matricasorra, belső nyilásánál pontosan a betük negativjei elé kerül, mire az öntőkatlan is megindul, öntőszájával pontosan rátapadva az öntőalak külső nyilására. A szivattyu sem rest és a kellő pillanatban belelöveli az öntőalakba a sornyi ólmot, mely matricák negativ betüibe ömlik. Az öntés alatt a gép egy-két másodpercig megáll és az alkatrészek megforditott sorrendben visszatérnek nyugvó helyeikre. A tégely, azután az öntőfalak a nyilásában levő leöntött sorral helyükre mennek. Egy sorkiütő felfelé löki az öntőalakból a sort, mely a földre esne, ha abban a pillanatban a kivánt szélességre beállitott gyalu oda nem érne és az ólomszilánkok legyalulása után a hajóra nem kisérné a sort. Közben az egyengető is elhagyta a matricasort, a zászlórud is ledől, a gyürük rudjukkal együtt visszafordulnak és a gép megáll. Mindez néhány másodpercig tart.

Most a szedő *elosztja* a matricasort. Felbillenti a rugóra járó matrica-kosarat, mire a leszedett matricák visszacsusznak helyeikre és a kizárógyürük is feltolódnak rendes helyükre.

A *B-modellnek* nevezett duplabetüs gépen, ha a feltüntető-irást akarjuk szedni, akkor a beállitórudon levő fogantyut negyedoldalt jobbra forditjuk, mire a gyüjtőcsatorna bejáratánál levő kis lapát felemelkedik, ezzel a mozgatható fülön lógó duplabetüs matrica is felemelődik arra a vonalra, ahol az öntőalak nyilása a feltüntető-irást éri és igy ezt önti is le a gép öntőkészüléke.

A gépet tisztogatás, átalakitás stb. célból egy jobboldalt lévő kézi forgattyuval kézzel is át lehet hajtani. Természetesen előbb ki kell kapcsolni a gép lenditőkerekét a gépet hajtó erőből. Ez egy lábbal érinthető gomb lenyomása által történik. Ezt sohase felejtse el a szedő, ha a gépen valami igazitani valója van, mert a gép, ha kikapcsolva nincs, könnyen elindulhat és összemorzsolhatja az ember kezét.

A Typographon csinos kereteket és himzésminta-matricákkal arc-

képeket is lehet szedni, mely utóbbi azonban csupán a gép matematikai pontosságu működését kivánja igazolni. A táblázatszedés kérdését ugy oldotta meg a gyár, ha a számokat keresztben metszi a matricákba. A szedő hosszában olvassa le a számokat a kéziratról és ha akár több számjegyes táblázatláb le van szedve, akkor a sorokat egymásmellé állitják és az egyes rubrikákat léniákkal elválasztják. Tehát már nem darabosak a függőleges léniák, amint azt még nemrég a Grafikai Szemle kénytelen volt kifogásolni.

Ezzel szerény tehetségemhez képest igyekeztem megértetni a Typograph-szedőgép működését, már amennyire ez egy rövid cikk keretében lehetséges volt. Aki szerét ejtheti, jól teszi, ha a gépet működésében megnézi, föltéve, hogy érdeklődik eziránt. A Szakkör által rendezett gyakorlati bemutatáson mindezt néhány perc alatt jobban meg lehet majd magyarázni, mert a szemlélő előtt folyik le a gép minden mozdulata, csodálatos működése.

Herzog Salamon

Betüink törzsrendszere és magassága.

Mindeddig a kereskedelmi érintkezésben még nincsen oly nemzetközileg elfogadott hosszmérték, mely mindenütt érvényben lenne. A legtöbb országban ugyan a métermérték van bevezetve, azonban Anglia, ennek gyarmatai, Amerika, Oroszország és más államok is még mindig a régi lábmértéket használják. Bármily eltérőek legyenek már most e mértékrendszerek egymástól, annyi bizonyos, hogy egyazon országban csak egy mértékrendszer van használatban. Kizárt dolog, hogy például egy takács más hosszmértéket használjon, mint szomszédja. A nyomdászatnál ez nem igy van. Egy ország nyomdásza sem hivatkozhat betük rendelésénél a bevezetett országos mértékre, hanem a nála bevezetett betümagasságról mintát ad, mely az országos mértékrendszerrel egységében nem azonos.

A betümagasságok eredete pontosan meg nem állapitható, csak valószinüségek szólnak amellett, hogy a nyomdászat feltalálása óta 62—70 pontnyi magasság körül váltakoznak. A régi lipcsei magasság II nonpareille volt állitólag. A XVIII. századeleji francia betümagasság $10^1/_2$ vonal volt, körülbelül 63 pontnak felel meg. 1873-ban a németországi betüöntők által uj berendezések szállitására kötelezően elfogadott magasság $62^2/_3$ pont; kilenc betümagasság tehát pontosan 47 cicerónak felel meg. Az időközben mutatkozó magasságbeli eltérések végett ezen megállapodás szigoru betartását 1898-ban ismét megujitották és ez mindmáig érvényben is van.

Miként a magasságnál, ugy a törzsvastagságnál is vannak egyenetlenségek, bár nem nagy mértékben s ezek is főleg a régebben keletkezett nyomdák betüanyagánál tapasztalhatók. Minthogy a nyomdászat Németországban találtatott fel és innen terjedt is el, ebből az következnék, hogy egységes törzsrendszeren alapszik. Hogy ez nem igy van, azzal magyarázható, hogy a XV. században még nem volt megállapitott törzsrendszer, hanem a betük képe és törzse a vele nyomandó munkákhoz igazodott.

Hogy mikor használtak a betüöntők először a törzsvastagság megállapitására pontos méreteket, ma sem tudjuk, annyi azonban bizonyos — és ez az egyes fokozatok elnevezéséből is kitünik —, hogy már a XVI. században megállapitott méretek szerint öntötték betüiket.

Angol betüöntők a XVII. században egy törzsrendszert alkottak, mely szerint az angol láb minden fokozatra volt osztva. Például 75 cicero, 92 garmond, 112 petit, 150 nonpareille egy láb hosszával egyezett. Hogy a betüöntők ezen méreteket pontosan nem is tartották be, mégis amellett bizonyit, hogy valamely szabály hiányát érezték.

Szilárd alapját mai törzsrendszerünknek a XVIII. század közepe táján Fournier, egy párisi betüöntő alkotta meg. Ez a rendszer a ponton alapszik. A pont a francia lábmértékhez következőképp viszonylott; 6 pont = 1 vonal, 12 vonal = 1 hüvelyk, 12 hüvelyk = 1 láb. A különböző törzsvastagságok pontok szerint igy alakultak:

hihető, hogy a postán szállitott 162 milliónyi lappéldányon kivül, csak 21 millióra rugna ama lappéldányok száma, amelyek az utcán, dohánytőzsdékben, kereskedésekben és más uton-módon adattak el.

Gleitsmann E. T. festékgyár folytatólagos mellékleteivel bemutatjuk olvasóinknak annak különleges készitményeit, melyek különös figyelmet érdemelnek. Lapunk jelen számához csatolt melléklet Dyk önarcképének reprodukciója a gyár duplex-tompaszépia festékével nyomtatva, mely festék a reprodukció művészi hatását a legelőnyösebben érvényre juttatja.

Roman Scherer A.-G. luzerni fabetügyár ismét egyik mellékletünkön hivja fel olvasóink figyelmét, kiemelvén gyártmányainak kiválóságát. A fővárosban már egynéhány nyomdában használják a svájci gyár által készitett fabetüket, melyeknek jóságáról magunk is meggyőződést szereztünk. A gyár mintakönyve rendkivül dus választékot nyujt fabetükben és falragaszdiszitő anyagokban.

HIVATALOS RÉSZ.

Pénztári kimutatás 1911 október haváról. *Bevétel:* Áthozat a mult hóról 741·80 K, 10 darab hitelszövetkezeti részjegy 100·— K, Gutenberg szobor-alap 1165·21 K, Ács Mihály-alap 507·47 K, A Gépmesterkörtől szaktanfolyam cimen 50·— K, tanonc- és egyéb előfizetésekből 26·40 K, tagdijakból 787·20 K, összesen 3378·08 K. Tagsági járulékban befolyt: Állami nyomda 7·20, A Nap 3·60, Az Élet 4·20, Athenaeum 45·60, Baptista-nyomda 1·80, Biró és Schwarcz 1·80, Bercsényi-nyomda 2·40, Berkovits-nyomda 1·20, Brózsa Ottó 1·80, Budapesti Hirlap 8·40, Buschmann Ferenc 4·20, Egyetemi nyomda 4·20, Egyleti tisztviselők 9·—, Európa 3·60, Elek 1·80, Fráter és társa 3·—, Franklin 49·20, Franklin-fiók 6·—, Fried és Krakauer 3·—, Galitzenstein 3·—, Garai 2·40, Globus 4·80, Grafikai intézet 3·—, Hungária 3·60, Hamburger és Birkholz 3·—, Hedvig Imre 1·20, Hornyánszky 10·80, Jókai-nyomda 1·20, Kertész-nyomda 3·—, Kápolnai 1·20, Károlyi György 1·20, Kellner Ernő 4·80, Klein Vilmos 1·20, Korvin Testvérek 4·80, Községi nyomda 1·80, Légrády 12·—0, Löbl D.és Fia 3·—, Löbl Mór 3·—, May-nyomda 1·80, Magyar Hirlap 3·—, Markovits és Garai 1·80, Márkus Samu 5·60, Máv. menetjegy-nyomda 3·—, Muskát B. 2·40, Otthon-nyomda 1·20, Pallas —·—, Pápai Ernő 8·40, Pátria 5·40, Pazmaneum 1·20, Pester Lloyd 4·20, Pesti könyvnyomda r.-t. 19·20, Posner K. L. és fia 13·80, Radó Izor 1·80, Révai és Salamon 6·—, Rigler J. Ede 7·80, Roth József 1·80, Schmidl-nyomda 1·80, Rózsa Kálmán és neje 6·60, Stephaneum 22·80, Szfővárosi házinyomda 29·40, Schlesinger-nyomda 1·80, Studió-nyomda 1·20, Schulhof-nyomda 7·20,

Turul-nyomda 1·20, Thalia-nyomda 2·40, Uránia 2·40, Várnai-nyomda 3·—, Világosság-nyomda 25·80, Weisz Adolf 1·20, Wodianer F. és fiai 7·80. Vidékről: Pécs 41·40, Győr 12·—, Kecskemét 10·80, Eperjes 5·40, Szekszárd 7·80, Torda 5·40, Arad 31·80, Szolnok 6·—, Nyitra 6·—, Selmecbánya 10·20, Turócszentmárton 4·80, Mármarossziget 6·—, Eger 6·—, Gyoma 8·40, Ungvár 4·20, Debrecen 53·40, Békéscsaba 3·60, Nagybecskerek 3·—, Szombathely 14·40, Keszthely 3·—, Kassa 9·60, Temesvár 19·20, Liptószentmiklós 3·60, Székesfehérvár 3·—, Rózsahegy 5·40 korona. — Egyesektől befolyt 67·20 korona. Összesen 787·20 K.

Kiadás: Szerkesztő októberi fizetése és időmulasztása 129·98 K, hirdetési jutalékára 120·— K. Szemle mellékleteire 196·50, K, Grafikai Szemle október havi expediálása 40·55 K, szaktanfolyam kiadások 46·30 K, portó és adminisztráció, helyben és vidékre 13·79 K. Összesen 547·12 K. — Készpénz e hó végén 1058·28 K, 10 darab Hitelszövetk. részjegy á 10 K — 100·— K, Gutenberg szoboralap 1165·21 K, Ács Mihály-alap 507·47 K. Összesen 3378·68 K.

Tagsági forgalom 1911. évi októberben havában. Beléptek a Körbe: Fodor Zsigmond (Budapest), Schopp László (Nagybánya), Huszár István (Elek), Bernát Adolf, Hajdu Imre (Márkus), Buzek Antal (Pécs), Kocsis Sándor (Az Élet), Goldstein Dezső (Hedvig S.), Schoszter Ferenc (Athenaeum), Fleischer Vilmos (Pollák és Leopold), Horváth László (Globus), Bujdos József, Lovrov József (Arad), Pelcz Károly, Róka János, Szobonlai Mihály (Szolnok), Melinek Pál (Nyitra), Csizmadia Lajos (Thália), Littauer Lipót (A Nap), Bagdi Imre (Fráter és társa), Szerva Béla (Egyetemi), Kallus Sándor (Légrády), Molnár János (Goldfinger), Heimler Kálmán (Marbach), Csarni József, Kiss Bernát (Gyoma), Bittner János, Rosenberg Aladár, Varga Dezső, Zigula János (Pallas), Deutsch Mór, Friss Sándor, Grűmann Mátyás, Karácsony Imre, Makláry József, Schatt Lajos (Debrecen), Parai Illés (Első magyar betűöntöde), Karsay László (Hedvig S.), Drexler Alajos (Franklin), Grosz Samu II. (Hungária), Baumgartner Péter (Lengyel), Jakab László (Auer S.), Meng Kálmán, Rozgonyi Endre (Szombathely), Baloghy Bálint, Engländer Ignác, Halmazsán János, Jencs György, Kolcza János, Kovács Ferenc, Lovrov Ferenc, Mádi Sándor, Oravetz Gyula, Steiner Mór, Steiner Rezső (Arad), Bende János, Eckstein Jenő, Kereszturi László, Kűszter Antal, Lőrisz Péter, Mangelusz Ármin, Seiler Ede, Spielman Károly (Temesvár), Holló Sz. János, Horváth János, Javorszky Károly, Porkoláb István, Schorn Sándor (Stephaneum). — Meghalt: Varga István (Győr).

Választmányi ülés 1911 október hó 26-án. Jelen vannak: elnök, 5 pont = gyöngy, 6 pont = nonpareille, 7 pont = mignon vagy kolonell, 8 pont = petit, 9 pont = bourgois, 10 pont = garmond, 12 pont = ciceró és igy tovább. Az ezen pontrendszerre öntött betük törzse azonban a francia láb vastagságával még sem egyezett. Vékonyabb volt. A jó szándék a megszokás hatalmán nem tudott erőt venni és igy Fournier is odatörekedett, hogy pontrendszerét az akkoriban használatos vastagságokhoz idomitsa. A lábmértékkel való összeegyeztetésről pedig lemondott.

Csak 1784 táján sikerült Didotnak a Fournier tervein alapuló pontrendszert a francia lábmértékkel összeegyeztetni és elfogadtatni. Minthogy azonban a Didot nevét viselő rendszernél a betütörzsek vastagabbak voltak, gyors elterjedését akadályozták.

A régi német rendszerek hozzávetőleg az angol lábhoz igazodtak leginkább és valószinü leszármazásuk is azonos az angol rendszerével.

A párisi rendszer is főleg annak köszönhette elterjedését, hogy az akkori világhirü párisi betüöntők termékei nagyon keresettek voltak és a tőlük származó betük, diszek, de meg a matricák is csak párisi rendszeren alapuló betük öntésére voltak használhatók. Elterjedésével egyidejüleg azonban eltérések kezdtek mutatkozni, ami a berlini betüöntőket arra birta, hogy Berthold Hermann rézléniagyárost megbizzák a pontrendszernek métermértékre való átszámitására. 1878-ban aztán a Berthold végezte számitások alapján megállapitották, hogy 30 cm. egyenlő 133 francia vonallal, illetve 133 nonpareillevel vagy 798 ponttal. Minden betüöntő kapott akkor egy 30 cm.-es hosszmértéket, mellyel gyártmányai pontos méretét ellenőrizhette.

Ma e célra präciziós műszereket használnak s csak nagy ritkán akad e téren jogos felszólalás. A nagyobb keresletnek örvendő betüfajokból normális magasságra öntött készletet raktáron tartanak, sőt kisebb mennyiséget ugynevezett „raktári magasságon" is tartanak, melyet aztán a rendelő által megmintázott magasságra gyalulnak. Ez magyarázza meg a gyors kiszolgálás lehetőségét is. *Steinherz Miklós.*

A könyvnyomtató munkaköréből.

Egy pontocskáról. A kis *i* betü nem mindig viselte a szemünknek ma annyira megszokott pontocskáját, bár jó néhány évszázados multat el nem vitathatunk tőle. A középkori kéziratokon még nem található fel. Csak a XI. század vége felé kezdik a gót betüs kéziratokon a könnyebb olvashatóság érdekében egyes szótagoknál, mint **im, in, mi, ni,** egy jobbra dülő vonással megjelölni. A XIV. század közepe táján már általánosan alkalmaztak ékezetet; az első nyomtatványokon, mint lefelé konyuló félkör látható, később a gót betüknél a fraktur vessző, az antiquánál pedig mai kerek pont alakját vette fel. *St—rz.*

* * *

Nagyobb óvatosságot a klisés szedéseknél! Mikor a forma a gépbe kerül, gyakran azt tapasztaljuk, hogy a klisék oxidálva vannak. Ezt a nagyobbrészt hanyagságból eredő kárt, sok esetben a gépmesterszaktárs rovására könyveljük, holott ennek gyakran a szedő tájékozatlansága az okozója, mivel a „portopázs"-ra rakott és még nedves szedést autotipiára vagy egyéb klisére teszi s ezáltal ez oxidálódik. Ezeket a bajokat csak ugy kerülhetjük el, ha az autotipiát és egyéb klisét tartalmazó szedéseket nem egymásra, hanem mindig különkülön egymás mellé rakjuk. *K. Á.*

* * *

Tömöntvények rendelésekor nem árt egy kis megfontolás, kivált oly nyomdában, ahol ezek házon kivül készülnek. A tömöntvénylemezek nagyobb példányszámok nyomtatásánál nem is igen jöhetnek számitásba. A sokat dicsért galvanót pedig a fatartalmu papiros nagyon hamar tönkre teszi. Páratlan e téren a cinklemez, mert ez sok-sok ezer nyomásnak is ellentáll. Ha tehát apró betüt nem tartalmazó és igen nagy példányszámban nyomtatandó szedés sokszorositására

vagyunk ráutalva, csináltassunk jó géplevonatot és készittessünk mélyen maratott cinklemezeket (cinkográfiákat) s ezzel a tömöntvénylemezek alkalmazásánál el nem kerülhető többszöri lemezváltásnak s az ezzel járó egyéb munkának — beállitás, egyengetés — elejét vehetjük. *K. Á.*

* * *

A „szisztemátlan" betükről. Iniciálék (kezdőbetük) alkalmazásánál — s egyéb esetekben is — a nagyobb fokozatu betük husának eltávolitása válik szükségessé. Ilyen esetekben a betü husát, a betü képig szisztemára való tekintet nélkül szokták lereszelni. Ez a nemtörödömség rövidesen megboszulja magát. Minthogy iniciálékra gyakrabban van szükségünk, ki vagyunk téve annak, hogy egy-egy betüsorozat teljesen csonkává válik s a szedőnek szisztemátlan betükkel kell bajlódnia, ami nem a legkellemesebb. Ezt csak ugy szüntethetjük meg, ha a betü husának lereszelésénél egy bizonyos szisztemára ügyelünk (például 60 pontos betüt 48 pontra, 36 pontosat pedig 28 pontra reszelünk); ezáltal elkerüljük a nyolcadpetittel vagy papirral való alárakást és a szisztemátlan betüvel való munkálkodást. *K. Á.*

* * *

A betükeresgélést csak akkor kerülhetjük ki, ha a betü rendelésnél nagy körültekintést tanusitunk, ami különösen a közepes nagyságu és kis nyomdákban szükséges, mert ezek a legminimálisabb mennyiségü betüanyag beszerzésére szoritkoznak. Az emlitett helyeken örökös a betühiány, a szekrények verzál-rekeszei pedig állandóan kongnak az üresség től. De számos esetben előfordul, hogy mikor a kurrens betük még jó állapotban vannak, a verzálisok már nagyon kopottak, ami nem is csoda, mert cégkártyákon, levélboritékon, cimlapokon stb. rendszeresen csak verzálisokat használnak. A verzálisok korszaka még nincs letünőfélben, ezt a változó szedés irányzatok mindig megtartották, mert a verzálisból szedett sorokkal szebb folthatást lehet elérni. Az egészséget- és időtrabló betükeresgélés elkerülése céljából rendeljünk a rendes mennyiségen felül egy készlet verzálist. A csekély többkiadás pedig a gyorsabb munkaszállitás által is megtérül. *K. Á.*

* * *

Táblázatrovatok elválasztásánál — ha a táblázatban tizedes rovatok is előfordulnak — a kettősfinom vonalakat mellőzzük, mert ezek elég gyakran tévedést okoznak. Ezt a tapasztalat is bizonyitja és van több számottevő cég és intézet, mely a kettősfinom vonalakat már a korrektura átnézésénél kicserélteti. Ehelyett ajánlatosabb a fél- vagy egészfekete vonalak használata. Angliában és Amerikában ennek előnyét már régen felismerték s ott csakis markáns vonallal választanak el táblázatrovatokat. Ha erősebb elkülönités szükséges (például oly táblázatnál, ahol a „Tartozik — Követel" egy oldalon nyer nyer elhelyezést) akkor alkalmazzunk két félfekete vonalat egymás mellé vagy két egészfeketét, két pontnyi beosztással. *K. Á.*

Nyomtatástechnikai apróságok.

Körforgógép csöalaku lemezekkel. Egy német lapból vettük át az alábbi közleményt, amelyet az illető laptársunk angol tudósitás gyanánt közöl. E tudósitás szerint a broadheathi Linotype & Machinery Ltd. Company gépépitő cég egy, a következőkben ismertetett szabadalom birtokába jutott. Az uj gép szerkezete sokban eltér az eddig használt körforgógépek szerkezetétől. Ugyanis a ma használatban levő körforgógépek lemezhengereinek körkerülete éppen olyan nagy, mint a nyomó-hengereké s igy a nyomtatandó lemezek a lemezhenger kerületének fele- vagy negyednagyságára lesznek öntve kétszer, illetve négyszer. Ha már most ezen régi, de bevált rendszer szerint épült körforgógépet összehasonlitjuk az uj géppel, azonnal szembetünik a különbség: mert mig a régi tipusu gép lemezhengerei fél- vagy nel. és II. alelnök, I. és II. titkár, pénztáros és 11 választmányi tag. Igazolva távol: Kizsol, Busay, Bauer, Schornstein, Boros. Elnök üdvözli a megjelenteket s az ülést megnyitja. Olvastatik a mult ülés jegyzőkönyve, melyet a választmány észrevétel nélkül hitelesit. A mai ülés jegyzőkönyvét Werth László és Jánosi Péter fogják hitelesiteni. Elnök felolvastatja Pabst Jánosnak, a Graphische Revue szerkesztőjének levelét, melyben a nyomdászati jubileuma alkalmából a kör részéről hozzáintézett üdvözletét szivélyesen megköszöni. A választmány a levelet tudomásul veszi. Elnök ismerteti Frankl Emilnek a körhöz intézett megkeresését, melyben egy plakát- és reklámművészeti muzeum és kiállitás létrehozásának tervéhez kéri a kör támogatását. A választmány az ügy felett napirendre tér. Elnök bejelenti, hogy a szaktanfolyamot október hó 18-án megnyitotta s hogy annak előadásai eddig rendben folynak s mivel a hallgatók érdeklődése is kielégitő: reméli, hogy a tanfolyam erkölcsi sikere biztositva van. Egyébként buzditó szavakban kéri a választmány tagjait, hogy vállalt erkölcsi kötelezettségüknek lelkiismeretesebben tegyenek eleget s lelkesebben támogassák az elnökséget szakmafejlesztő s szervezési munkájában. A főváros tanácsa tanterem átengedése iránti kérelmünket kedvezően intézte el, amennyiben azt dijmentesen bocsátotta rendelkezésünkre. A választmány a bejelentést tudomásul veszi s a kérvény gyors és kedvező elintézése érdekében kifejtett lelkes és önzetlen fáradozásáért Tiringer Károly, székesfővárosi házinyomdai osztályvezető urnak hálás köszönetet mond. — Az államsegély iránti kérvény október hó közepén benyujtatott. A bejelentést a választmány tudomásul veszi s egyben utasitja az elnökséget, hogy a kérvény másolatait Vig Albert és Gaul Károly igazgató uraknak is megküldje. Elnök bejelenti, hogy a Gépmesterkör választmánya a tanfolyam céljaira ötven koronát szavazott meg. A választmány az elnökség inditványához képest kimondja, hogy a segélyt köszönettel fogadja s a társkör további erkölcsi támogatását kéri; köszönetet mond a választmány az Öntők Körének is, amiért a tanfolyam rendezésében a kört oly hathatósan támogatja. Titkár inditványozza: Mondja ki a választmány: Tekintettel arra, hogy a Szakkör alapszabályainak 30. illetve 31. §§-ai jogot és módot nyujtanak a vezetőségnek befizetőhelyek illetve helyicsoportok alakitására és tekintve azt, hogy eme jognak érvényesitésétől a Szakkör vidéki szervezetének jelentős megerősödése és szakfejlesztő működésének hathatósabb kifejlesztése várható: az ily irányu szervezkedésnek szükségét érzi és utasitja ennélfogva az elnökséget, hogy az alapszabályok 30. §-a értelmében minden olyan városban, ahol a

körtagok száma a 10-nél kevesebb: befizető helyet létesitsen: az olyan városokban pedig, ahol a körtagok száma a 10-et meghaladja, az alapszabályok 31. §-ának *a—n)* pontjai értelmében helyi csoportot alakitson meg. A választmány az inditványt egyhangulag magáévá teszi és határozattá emeli. A vidéki helyi csoportok szakmafejlesztési programmjának megalapitását a szakbizottságra bizza. Titkár jelentést tesz a nyitrai tanfolyam előkészitési munkálatairól s bemutatja az általa kidolgozott tantervet, melynek jóváhagyását kéri. A választmány a jelentést tudomásul veszi, a tantervet pedig jóváhagyja, egyben felhatalmazza a titkárt, hogy a nyitrai tanfolyam és kiállitással kapcsolatosan a helyi csoportot is alakitsa meg. Titkár jelenti, hogy a pécsi, kassai, debreceni, aradi és szegedi tagok kiállitások rendezését kérik. A választmány az ügyek elintézését a titkárra bizza. Titkár jelentést tesz a pályázatok eredményéről s a biráló-bizottság működéséről. A bejelentés tudomásul szolgál. A Grafikai Szemle szerkesztője az eredetiben megállapitott tiszteletdijazási és alkalmaztatási módozatok ujból való életbeléptetését kéri, azzal az indokolással, hogy a mai munkabeosztás mellett, a ráháruló munkát nem győzi s feladatának nem képes ily körülmények között tökéletesen megfelelni. A választmány rövid vita után a kérést teljesiti, azzal a megjegyzéssel, hogy e határozat csak a legközelebbi három hónapra vonatkozik. Szerkesztő jelentése a decemberi szám ügyében tudomásul szolgál. Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és a tagsági forgalomról tudomásul szolgál. — A házi estély előkészitési munkálatairól szóló jelentés és az arra tett javaslatok elfogadtatnak. Kimondja a választmány, hogy karácsonykor Faltusz Ede szinnyomat gyüjteményéből kiállitást rendez s annak rendezésébe másokat is bevon. Az irodalmi bizottság valamint a szoborbizottság is sürgősen összehivandó. Pénztáros inditványára a választmány Eibenschütz szaktársnak, körünk 6 éven át volt aradi helyi pénztárosának fáradozásteljes működéséért jegyzőkönyvi köszönetet szavaz. Inditvány tétetett, hogy vajjon nem-e lehetne megszerezni a technológiai iparisкola előadói termét havi felolvasások céljaira. A puhatolódzással az elnökség bizatik meg. Ülés vége.

MELLÉKLETEINKRŐL

Lapunk jelen számában közölt mümellékletek felsorolásától technikai okokból el kellett tekinteni.

A Magyarországi könyvnyomdászok és rokonszakmabeliek szakköre kiadása. Felelős szerkesztő: Wanko Vilmos. Világosság könyvnyomdai nyomása, Budapest VIII, Conti-utca 4

gyed körkerületnyi lemezekkel vannak megrakva, tehát az egyes oldalakról két, illetve négy öntvényt kellett készitenі, addig ezen uj tipusu rotációsnál az egyes oldalakat csak egyszer kell megönteni, de csőalakban, a lemezhenger teljes kerületének nagyságára; a mai körforgógépek nyomó- és lemezhengerei egy-egy fordulatot végeznek; az uj tipusu gép nyomóhengere egy fordulatot végez, a lemezhenger azonban ezalatt kettőt fordul. Például rendes szerkezetü körforgógépeken a 12 oldalas lapot 24 lemezről, egyes szórványos esetekben két lemezhengerről 4 × 12 = 48 lemezről nyomtatják, mig az uj gép csak 12 csőalaku lemezöntvényt igényel, mert a lemezhenger külön hajtószerkezete révén a nyomóhengeren kétszer fordul meg. A csőalaku lemez elnevezés tehát onnan ered, hogy az uj gép öntvényeit a lemezhenger körkerületének pontos nagyságára kell önteni. Eddig szól német laptársunk angol tudósitója. Mi azonban a hirt kételkedéssel s bizonyos tartózkodással fogadjuk, már azért is, mert Budapesten is vannak alakváltoztató körforgógépek, amelyeknek lemezhengerei kisebb átmérőjüek a nyomóhengerek átmérőjénél s oly szerkezettel birnak, hogy mig a nyomóhengerek egyszer fordulnak meg a tengelyük körül, addig a lemezhengerek kétszer végzik a fordulatot, de a lemezek még sem csőalakuak s az oldalakról is csak egy-egy öntvényt kell készitenі. Ha pedig mi ismerjük az ilyen — Németországból származó — körforgógépeket, az angolok ne ismernék? S végül gondolkozzunk azon, hogyan lehet megönteni a csőalaku hengert és mily uton-módon huzzák azt a lemezhengerre, hogy e müveletek az eddigi lemezöntésnél és felszerelésnél kevesebb időt igényeljenek, mert hiszen tudjuk, hogy korunk minden találmányának és ujitásának a munkamenet gyorsitása a célja. Már pedig az uj gépek lemezhengereire csak ugy lehet a csőalaku lemezeket felszerelni, ha az előbbieket csapágyaikból kiemeljük; e müvelet pedig oly időveszteséggel jár, hogy ezzel szemben az „előny“ — hogy a lemezeket csak egy-egy példányban kell kiönteni — alig jöhet számitásba. Aggodalmunk nem lesz alaptalan, ha kételkedünk abban, hogy a hirdetett kolosszális gyors teljesitőképességnek megfelelőleg a papirt is elő tudják majd állitani, miután a fokozott gyorsaságnak megfelelőleg a papir kitartóképességét is erősen javitani kell. Egyébként figyelemmel fogjuk kisérni ezen gépről érkező ujabb és részletesebb tudósitásokat, s annak idején közöljük olvasóinkkal. *Aldus.*

* * *

Ablakos levélboritékok eddig ugy készültek, hogy a levélboritéknak szánt papir egész ivekben kopállakkal külön elkészitett kencékkel könyomdai, elszórtan könyvnyomdai uton is, előre lett nyomva s megfelelő felvágás után a boritékkészitőgépeken a szükséges vagy kivánt alakra hajtogatva s gummirozva. W. Lauguth eszlingeni papirnemügyár oly uj találmányu géppel dolgozik, amelyik az „ablak“ nyomtatását, a hajtogatást és gummirozást körforgógépszerüen, automatikus vágó-, előretoló- és szárítókészülékkel kapcsolatos gépen egyszerre, óránkénti 6000 darab mennyiségben termeli *Aldus.*

* * *

Vörös szinek keverése. Élénk *sárgásvöröset* nyerünk, ha geraniumlakkot és valamely sárgás árnyalatu vörös festéket, mint brillantorange, cinóber, tüzvörös stb. bizonyos adagolási arányban keverünk össze. *Rézvörös* keverhető geraniumlakk, brillantorange és egy kis feketéből. E keverésnél a brillant-orange nagyobb mennyiségben veendő, a fekete pedig tulajdonképpen a szin élénkségének tompitására szolgál. A tiszta és élénk *rózsaszint* geraniumlakk és kremsi vagy transzparentfehér keverése adja; a hozzákevert festék mennyiségétől függ az árnyalatoknak világossági fokozata. *Cseresznyevöröset* nyerünk, ha kékes árnyalatu vörös festékhez például kraplakkot, karminlakkot és egy kevés zöldessárgát keverünk és a keveréket valamely barnával tompitjuk. A *lilavörös* élénk, erősen kékes árnyalatu vörös festék, melynek keveréséhez geraniumlakk, karminlakk és valamely violás, azaz vöröses árnyalatu kék, mint például brillantkék vagy kéklakk a legalkalmasabb.

Az összes szedőgépek között
első helyen áll és a legtökéletesebb!

Lanston-Monotype

egyes betüket öntő szedőgép, mely a
legpontosabb munkát végzi és
igy a leghasznavehetőbb!

Árvetésekkel, kiszámitásokkal, valamint munkatervekkel készséggel szolgál
Garda Henrik, a Lanston-Monotype egyedüli
árusitója, Leipzig, Buchgewerbehaus

WÖRNER J. ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA / BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorssajtók vasuti rendszerü menettel. Könyvnyomó gyorssajtók két- és négypályás görgő-járattal. Kromótipiai gyorssajtók röviditett ivkivezetőkkel és gyürüs kirakódob segélyével. Kétfordulatu gyorssajtók elölkirakóval. Könyomdai gyorssajtók görgő-pályával. Könyomdai kézisajtók és könyvkötészeti gépek

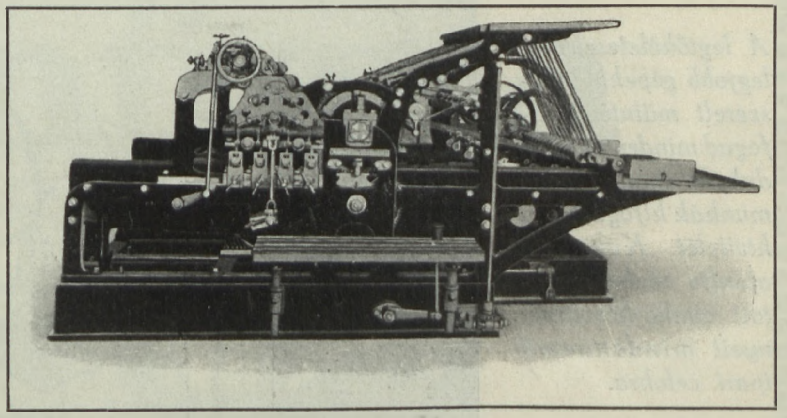

Körforgó nyomógépek ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ivnagyságok számára készülnek.

CS. ÉS KIR. UDVARI BETÜÖNTÖDE, RÉZLÉNIAGYÁR ÉS VÉSŐINTÉZET

BRENDLER KÁROLY ÉS FIAI

WIEN, VI. BEZ., MILLERGASSE 23.

Szállit teljes nyomda- és tömöntöde-berendezéseket a legmodernebb anyaggal a legolcsóbb és legkényelmesebb fizetési feltételek mellett

MAGYARORSZÁG VEZÉRKÉPVISELŐJE:
VÁCZY ISTVÁN, BUDAPEST, VIII, SZENTKIRÁLYI-UTCA 3, II. EM. 17.

Költségelőirányzatokat és mintalapokat készséggel dijmentesen rendelkezésre bocsájtunk

KLISÉK: AUTOTIPIA, KROMÓTIPIA, FOTOTIPIA ÉS FOTOLITO

KÖNIG ÉS TÁRSAI

FOTOCINKOGRAFIAI MŰINTÉZETE, BUDAPEST, VII. KERÜLET, WESSELÉNYI-U.54.SZ. TELEFON-SZ.: 127-65

MINTÁK ÉS VÁZLATOK DIJTALANUL

HERBST S. FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZET

Budapest, VIII, Bezerédi-u. 19 (saját ház)

TELEFON-SZ.: 424 **TELEFON-SZ.: 424**

A legtökéletesebb és legjobb gépekkel felszerelt müintézet elfogad minden a reprodukáló szakba vágó munkák kifogástalan kivitelét. Különösen ajánlja rézbe maratott cimke-készitményeit mindennemü ipari célokra.

Különféle klisék ipari célokra raktáron

Szigoru a főnök szörnyen,
Nem is elégszik meg könnyen,
De ha jó a klisé-kép
A segédhez szól ekkép:
„Fiam, mához három évre
Emelve lesz a fizetése!“

Figyelmeztetjük ciklus-hirdetésünkre

FŐKÉPVISELET ÉS ÁLLANDÓ RAKTÁR
MÜLLER TESTVÉREK
BUDAPEST, V, SÓLYOM-UTCA 13. SZÁM

WOTTITZ MANFRÉD
Budapest, VI, Eötvös-utca 48. Telefon 18-99.
Dombornyomásokhoz való stanznik, fototipiák, kemigrafiák, autotipiák, klisék három- és négyszinü nyomáshoz. Fényképfelvétel házon kivül

Bernhard
Antiqua

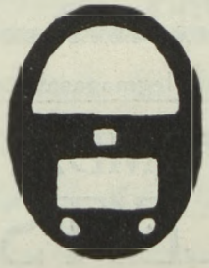

Schriftgießerei FLINSCH Frankfurt a·M

Maschinenfabrik Augsburg-Nürnberg A.-G.

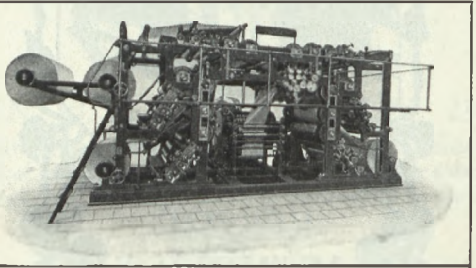

Gyorssajtók és nyomdai körforgógépek

Képviselő Magyarország és Ausztria részére

POLACSEK JÓZSEF

WIEN, IV. BEZ., BELVEDEREGASSE 3.

FISCHER ÉS MIKA BETÜÖNTŐDE BUDAPEST

VI, RÉVAY-UTCA 6. SZ. TELEFON 28-62

Elvállal egész nyomdai berendezéseket. Célszerű és divatos könyv- és cimbetükből nagy választékot tart. Készletben tart: szerb és héber betüket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betüszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. Ajánlja szab. nyomdai vonalzó berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitura 20 K

GRAFIKAI GÉPGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

Saját gyártmányu amerikai tégelynyomó-sajtók, papirvágó-, perforáló-, korrekturalehuzó- és lemezollógépek. Szedőhajók, sorzók, stégek, zárókarikák, vas-ürstégek és különféle használt és tökéletesen javitott nyomdai és könyvkötőgépek raktára. Mindenféle gépek javitása, ugyszintén teljes nyomdák áthelyezése elfogadtatik. Teljes nyomdaberendezések jutányos árak mellett szállittatnak.

BUDAPEST, V, CSANÁDI-UTCA 3. SZÁM. TELEFON-SZÁM 52–71

Papirhulladék, rongy-, vas-, fém- és nyerstermékek nagybani kereskedése.

SÁRMÓR

PAPIRLEMEZ GYÁRI RAKTÁR

Központi telep:
Budapest, V. ker.,
Visegrádi-utca 98
Telefonszám 220

Vidéki fióktelep:
Szeged. 117. postafiók. Iparvágány.
Telefonszám 684

Papirhulladék és rongyok selejtezése a papir- és posztógyártás céljaira.

Az 1910. évi brüsszeli világkiállitáson a legmagasabb dijjal, a „Grand Prix"-vel kitüntetve.

KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁRAK GLEITSMANN E. T.

Képviseli: Tanzer Miksa grafikai szaküzlet, Budapest, VII, Akácfa-utca 50. szám. Telefon 13-70

Különlegesség: gyorsan száradó fekete festékek. Könyvnyomáshoz: SPECIAL. Kőnyomáshoz: PERFEKT. A festékek több minőségben és különféle árakban kaphatók.

VOGTLÄNDISCHE MASCHINEN-FABRIK

(Ezelőtt J. C. & H. Dietrich) Aktien-Ges. Plauen i. V.

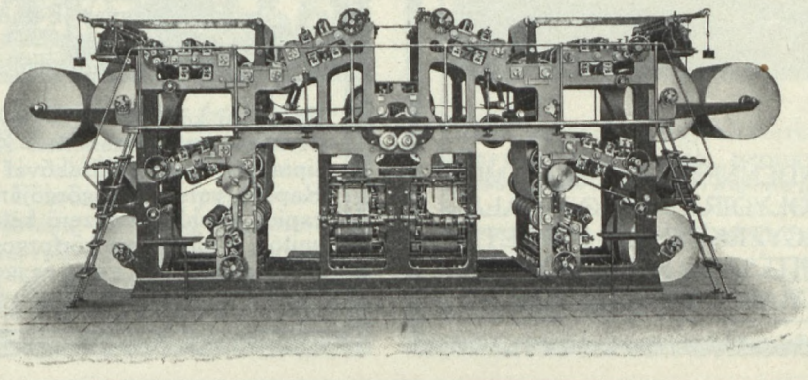

64 oldalas négytekercses teljesen szalagnélküli körforgógép 4 hajtogató-készülékkel.

Előnyei: könnyü hozzáférhetőség, tökéletes működésü hajtogató-készülék, kis térfogat, jelentős hajtóerő-megtakaritás, kényelmes kezelés. Elsőrendü anyag.

Körforgógépek gyártása és szállitása mindenféle nagyságban és változatban. A legmodernebb öntödei berendezések. Komplett gyorsöntögép „Rotoplate"

Számitások és árvetések készséggel adatnak. Képviselő Magyarország és Ausztria részére

PAUL KEIL, WIEN XVIII1, WÄHRINGERSTRASSE 135

CINKOGRAFIAI
MŰINTÉZET
KOBLINGER
GYULA
BUDAPEST, VII. KER.,
CSENGERY-UTCA 22.
TELEFON-SZÁM 14-61

KÉSZIT MINDENNEMŰ KLISÉKET MŰVEKHEZ, FOLYÓIRATOKHOZ, VALAMINT ÁRJEGYZÉKEKHEZ, HIRDETÉSEKHEZ. ÉPITÉSZETI STB. TERVEKET FOTOLITOGRAFIAILAG SOKSZOROSIT

LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR AZ EGÉSZ BIRODALOMBAN. ALAPITVA 1848. GYÁR: MÖDLING. WIENI FIÓKTELEP: III, WEISSGÄRBERSTR. 22—24.

Mödlingi
Gyorssajtógyár
ezelőtt Kaiser L. Fiai R.-T. Budapesti
fióktelep: VII, Akácfa-utca 13. sz.
Magyarországi képviselet: Első Magyar Betüöntöde R.-Társ. Budapest, VI, Dessewffy-utca 32. szám. Telefon-szám 23-70.

Egyszerü könyvnyomdai gyorssajtók vasuti és körmozgásu menettel. Kromó- és autotipia-gépek frontkirakóval vagy anélkül. Rapid-gyorssajtók görgőjárattal. „Doppelrapid" Miehle-rendszerü kétfordulatu gyorssajtók. Különleges körforgógépek gyártása. Tökéletes kivitel, gyors és igen könnyü járás. Különféle uj és javitott gépek nagy raktára.

MODERN KÖNYVKÖTÉSZET ÉS ARANYOZÓ MŰINTÉZET
KLEIN FERENC ÉS TÁRSA
BUDAPEST, VI, DESSEWFFY-UTCA 43. SZÁM. TELEFON 54-46

Ne használjunk rongyot

gépmosásra illetőleg géptisztitásra, mert abban gyakran fertőző betegségek csirái vannak, amellett **drágább mint a mosható géptörlőkendő** A Budapesten létező nagyobb nyomdákban kivétel nélkül csak gépkendőket használnak tisztitó anyagul. Felvilágositással, mintakendőkkel s ajánlattal mindenkor szivesen szolgál **Szabó Rezső "Mercur" gépkendő-gőzmosógyár Budapest, IX, Soroksári-út 138. Telefon 54-12**

C. ANGERER & GÖSCHL, WIEN XVII

"SÜRGÖNYCIM" CANGERER WIEN

CSASZÁRI ÉS KIRÁLYI UDVARI FOTOKEMIGRAFIAI MŰINTÉZETE

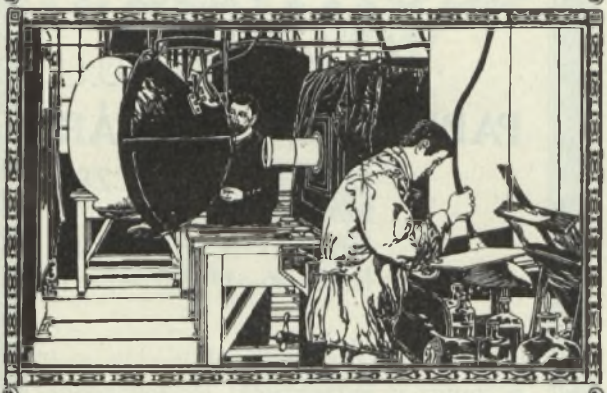

Cink-, réz-, és acélklisék könyv- és dombornyomásokhoz. Szabadalmazott uj autotipiai eljárás. Művészi kivitelü három- és négyszinnyomásu klisék. Fotolitografiai péplevonat. Rajzanyagok gyártása, és pedig: szemcsézett rajzpapir kőre való lehuzáshoz, valamint karcpapir, kréta és tus. Autogravurok, uj nyomtatási eljárás művészi sokszorositáshoz

GÉPGYÁR ÉS VASÖNTŐDE

Josef Anger & Söhne

WIEN-HERNALS, HAUPTSTR. 122

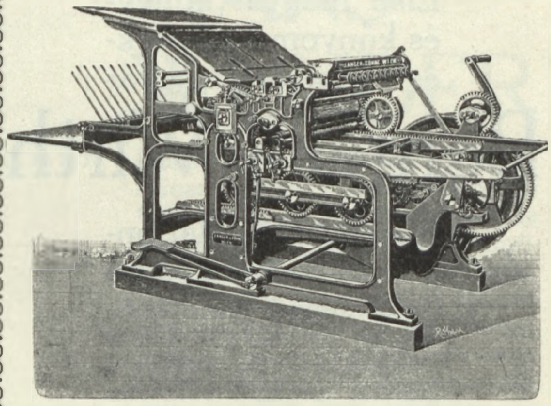

Szállit legujabb és legjobb szerkezetü gépeket könyv- és könyomdák, papirgyárak, könyvkötők, üzleti könyveket készitő gyárak, dobozgyártók részére legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési feltételekkel. Magyarországi képviselő

Silberer Adolf, grafikai szaküzlet Budapest, VII, Akácfa-utca 45. Telefon 152-11

AUTOTIPIA FOTOTIPIA

TELEFON 679

Készit horgany- és rézmaratásu kliséket a legszebb kivitelben. Házonkivüli felvételeket, ugymint épitmények, gépek, tájképek, festmények és iparművészeti tárgyakról a legjutányosabb árak mellett.

FOTOLITOGRAFIA

TELEFON 679

HORVÁT LAJOS

GRAFIKAI SZAKÜZLETE · BUDAPEST

VI. DÁVID UTCA 8 · TELEFON 123-09

VEZÉRKÉPVISELETEK: BETÜK: BAUERSCHE GIESSEREI · RÉZLÉNIAK: ZIEROW & MEUSCH · NYOMDAGÉPEK: A. HOGENFORST GYORSSAJTÓK: MASCHINENFABRIK JOHANNISBERG · ELVÁLLAL TELJES NYOMDA BERENDEZÉSEKET · ÁLLANDÓ NAGY RAKTÁR UJ ÉS HASZNÁLT GÉPEKBEN, SZERELVÉNYEKBEN, ANYAGBAN

HENGERÖNTŐ-MŰHELY LAPOS ÉS KÖRFORGÓ-GÉPEKHEZ. OLCSÓBB ÉS JOBB AZ OTTHONI ÖNTÉSNÉL

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár

Berger és Wirth

Budapest IX, Márton-utca 19. Telefon 56-64

Ujság-, diszmű-, illusztráció-, mű- és mindenfajta szines festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak számára. "Bianka", "Patent" és "Viktoria" hengeranyagok kockázott és sima táblákban.

TÖRZSGYÁR: LIPCSE. FIÓKGYÁRAK: BARMEN, BERLIN, SZENTPÉTERVÁR, FLORENZ, PÁRIS, LONDON, NEWYORK

WALDMANN FERENC

BUDAPEST, V, FALK MIKSA-U.13

PAPIRGYÁRI RAKTÁR

CÉGJEGYZŐK: ACZÉL MÁRTON, BILD LIPÓT. TELEFON INTERURBAN 96—19 ÉS 142—51

Állandó nagy raktár a nyomdászati szakmában előforduló papirban. Több előkelő papirgyár lerakata. Különlegességek: különféle boriték- és levélpapir, kromó-, illusztrációs nyomó- és könyvpapirokban. Kivánatra papirmintákat azonnal küldünk ingyen és bérmentve

BAUER

FRANKFURT A. M. ÉS BARCELONA

ALAPITVA 1837

A LEGRÉGIBB ÉS LEGSZÁLLITÓKÉPESEBB BETÜÖNTŐDE

300 MUNKÁS ÉS HIVATALNOK · LEGMAGASABB KITÜNTETÉSEK: ÁLLAMI-ÉREM, GRAND PRIX STB

Vezérképviselet Magyarország részére:

HORVÁT LAJOS, BUDAPEST, VI. DÁVID-UTCA 8

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETÜÖNTŐDE RÉSZVÉNYTÁRS.

H. BERTHOLD

BERLIN SW.

FIÓKOK WIEN, SZENTPÉTERVÁR, MOSZKVA ÉS BAUER & CO. STUTTGART

Nagy választék különféle körzet és betüujdonságokból, rézléniákból és vignettákból. Nagy választék orosz betükből. Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. Szolid kivitel. Árajánlattal és mindennemü felvilágositással szolgál:

PUSZTAFI ZSIGMOND

BUDAPEST, V, AKADÉMIA-UTCA 20

BERLINI KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR

HANS WUNDER

G. m. b. H.

Könyv- és könyomdai, fekete és szines festékek. Legjobb minőségü **Germania**-hengeranyag bármely rendszerü gép számára (körforgógéphez is). Különlegesség: **Gloria**, (festékpótanyag), a festék lehuzódását meggátolja. Fénykék **Perga**, nagyon elterjedt s szivesen veszik. **Wunder**-fekete, fénylik és gyorsan szárad, ezért igen ajánlatos árjegyzékek nyomásához. Könyvkötőfestékek. Átnyomó-papirok: **Rekord**, berlini és transparent

VEZÉRKÉPVISELŐSÉG ÉS EGYEDÜLI RAKTÁR:

GOLDSTEIN ADOLF, BUDAPEST

VII, KAZINCZY-UTCA 32. SZÁM. TELEFON 23-41

Gutenberg-Haus Gebr. Geel, grafikai szaküzlet

Wien VII2, Lerchenfelderstr. 37

TÁVIRATI CIM: GEEL, WIEN. FIÓKTELEP: PRÁGÁBAN. ALAPITTATOTT 1884. ÉVBEN.

MAGYARORSZÁGON KÉPVISELI: KRAMMER LIPÓT, BUDAPEST, VI, BAJNOK-UTCA 26. SZÁM

AZ EREDETI MERGENTHALER LINOTYPE

Kő- és könyvnyomdai gyorssajtók a legujabb és legversenyképesebb kivitelben. Taposó-gyorssajtók: Eredeti „Viktoria“ tégelynyomógépek a legfinomabb ábra- és dombornyomáshoz. Eredeti „Viktoria-Herkules“ a legerősebb dombornyomáshoz. „Viktoria-Merkur“ tégelynyomógép finomabb akcidens- és merkantil-munkákhoz. Eredeti „Liberty“ tégelynyomógépek tányérfestékezéssel. Segédgépek, kellékek, anyagok nyomdák, könyvkötészetek és a rokonszakmák részére csak elsőrendü kivitelben. Nyomdaberendezések. Faber és Schleicher-gyártmányu litografiai gyorssajtók.

SORSZEDŐ- ÉS ÖNTŐGÉPEK

KIZÁRÓLAGOS ÁRUSITÓI MAGYARORSZÁGON, AUSZTRIÁBAN ÉS A BALKÁN ÁLLAMOKBAN.

A **LINOTYPE HATFÉLE** kivitelben készül: **Egybetüs** sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE. Kétbetüs** sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE. Kétbetüs** sorszedő- és öntőgép **IDEAL. Kétbetüs kettős táru** sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE** (négyféle betü szedéséhez). Legujabb! **Hárombetüs** sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE. Hárombetüs kettős táru** sorszedő- és öntőgép **LINOTYPE** (hatféle betütipus szedéséhez).

HERMANECI PAPIRGYÁR

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST VI, GYÁR-U. 38

GYÁRT: FINOM, FAMENTES IRODAI ÉS MERITETT, RAJZ- ÉS SZINES PAPIROKAT, STB. ROTÁCIÓS PAPIR GYÁRTÁSA

J. G. SCHELTER & GIESECKE

LEIPZIG

BETŰÖNTŐDE · · GÉPGYÁR

Phönix tégelynyomó-sajtó

egyszerű és legfinomabb kivitelű nyomtatványok, autotypiák, valamint három- és többszinnyomások, dombornyomások és stancolások részére. Önműködő kézvédő-készülék.

Windsbraut egy- és kétfordulatú gyorssajtó

ujság- és akcidens-nyomások részére. Önműködő ívberakókészülék. Kitünő festékező-szerkezet. Önműködő oldal- és mellső illesztékek és ennek következtében kitünően pontos soregyen (regiszter) és egyéb előnyök. Kényelmesen kezelhető. Rendkivüli gyorsaság. Óránkint 3400 nyomás érhető el.

Önműködő számozó- és számláló-készülékek.

Betük, mindenféle körzetek és diszítések, akcidens-munkákhoz, ujságokhoz és könyvekhez. Hirdetési betük. Rézvonalak és rézdiszítések. Arany- és dombornyomású lemezek. Rézbetük és körzetek könyvkötők részére. — Galvanoplasztika. Maratási műterem. Autotypiák. Teljes tömöntődei berendezések. — Nyomdai kellékek.

Bővebb felvilágosítással szolgál

POLLÁK MÓR

Magyar- és Gácsország vezérképviselője

BUDAPEST, V. ker., Géza-utca 3, I. emelet.

STEMPEL D.

BETÜÖNTŐDE

R.-T., FRANKFURT A. M.

Több háromszáz személynél. Kivitel minden országba. Ékezetek minden nyelvhez

Gyártja a Mergenthali szedögép betüit kézi szedésre való használatra, Rézléniagyár Galvanoplasztika Vésnöki intézet

Kiválóan szép és praktikus újdonságok a modern nyomdai munkák kiviteléhez, úgymint: könyv-, akcidens-, körlevél- és irott betükből, iniciálék, körzetek, ornamentek, diszitések, polytypok, vignetták stb. stb. stb.

Kölségenjánlattal és mintákkal készséggel szolgál a magyarországi vezérképviselet:

SILBERER ADOLF, grafikai szaküzlet

BUDAPEST

MINTAK, AJÁNLATOK ÉS VÁZLATOK DIJMENTESEK. FELVÉTEL HÁZON KIVÜL IS

FOLYÓIRAT

UJÉVI KÖSZÖNTÉST MENTESITŐ JEGY

A BUDAI ÉS PESTI JÓTÉKONY NŐEGYESÜLETEKNÉL TETT KEGYES ADOMÁNY ÁLTAL

Buschmann F. utódai

Vezérképviseletek:

GYORSSAJTÓGYÁR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG, Heidelberg
WILHELM WOELLMER betüöntöde, Berlin
JÄNECKE & SCHNEEMANN festékgyár, Hannover
L. BERENS rézbetügyár, Hamburg
CHN. MANSFELD papiripari gépgyár, Leipzig

Teljes könyvnyomdák, kőnyomdák, könyvkötészetek, vonalozó-intézetek és dobozgyárak berendezése a legjutányosabb árban.

Grafikai Gép-, Kellék-, Szerszám- és Festék-szaküzlet

Dessauer Miksa és Fia

Budapest, VI. Lázár-utcza 13 ▪ Telefon-szám 89–61

Sürgönycim: DESSAUERFIA, Lázár-utcza.

Raktáron levő használt, alaposan javitott gépek :: jegyzéke ::

Egy Lasch-féle brosurafüző-gép,

önműködő kapocskészitéssel és drót-tekercsvezetéssel, asztallal és állvánnyal, kéz- és lábhajtásra berendezve, mely 5 mm. vastagságig terjedő anyagnak ugy oldalvást, mint a hajtáson keresztül való fűzésére használható ... ... K **150.–**

Egy Krause-féle aranyozóprés,

alig 2 hónapig használt, erős szerkezetü, 24×34 cm. nyomásfelülettel... K **600.–**

Egy simitó- és csomagolóprés,

68×91 cm. nyomásfelülettel, 4 oszloppal, csigakerékhajtással ... ... K **600.–**

Egy Krause-féle lemezkörölő,

motorhajtásra berendezve, 100 cm. vágás-hosszal ... ... K **1100.–**

Egy Krause-féle lemezolló,

70 cm. vágáshosszal, keskenyvágóval felszerelve... ... ... K **300.–**

Egy Jahrenaud-féle kettős emelhyüs vágógép,

43 cm. vágáshosszal, 2 késsel K **350.–**

Egy Loeser-féle simitó- és csomagolóprés,

60×90 cm. nyomásfelülettel, 4 oszloppal, csigakerékhajtással ... ... K **450.–**

Egy Grunauer-féle pecsétcimke rotációs dombornyomósajtó,

10×10 cm. nyomásfelülettel K **1000.–**

Egy kerekes kivágó- és aranyozóprés,

205×265 mm. nyomásfelülettel és tömör faállvánnyal ... ... K **200.–**

Egy Krause-féle önműködő késköszörülőgép,

egész 150 cm. hosszuságig terjedő kések köszörülésére, motorhajtásra K **600.–**

A Szegedi Horthy Miklós-Tudományegyetem KÖNYVTÁRA SZEGED

MAGY. KIRÁLYI POSTATAKARÉKPÉNZTÁRI
CHEQUE- ÉS CLEARING SZÁMLA 33212. SZ.
TELEFON SZÁM 20. POSTAFIÓK SZÁMA 34.

HUSZÁR ISTVÁN
NYITRA, BOTTYÁN-U. 2

KÖNYV, PAPIR, IRÓ- ÉS RAJZ-
ESZKÖZÖK KERESKEDÉSE
KÖNYVNYOMDA KÖTÉSZET

HELYI TELEFON SZÁM 20. POSTAFIÓK SZÁMA 34

HUSZÁR ISTVÁN
NYITRA, BOTTYÁN-UTCA 2.

KÖNYV, ZENEMŰ, PAPIR, IRÓ-
ÉS RAJZESZKÖZKERESKEDÉS
KÖNYVNYOMDA, KÖTÉSZET

M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

TISZTELETTEL ÉRTESITJÜK A GÉPMESTER ÉS NYOMÓ SZAKTÁRSAKAT, HOGY A SZAKKÖRREL EGYÜTTESEN RENDEZETT

SZAKTANFOLYAM

NYOMTATÁSTECHNIKAI RÉSZÉNEK ELŐADÁSA

F. HÓ 28-ÁN ESTE PONTBAN 7 ÓRAKOR VESZI KEZDETÉT A RÓKK SZILÁRD-U. 13. FELSŐ KERESK. ISKOLA II, 37. TERMÉBEN.

A választmány a szaktanfolyam rendezésével nemcsak alapszabályszerű kötelezettségének kíván eleget tenni, hanem főképpen alkalmat óhajt nyujtani a szaktársaknak azzal, hogy elismert jó szakemberek által tartandó előadások alapján szaktudásukat fejleszthessék, illetőleg gyarapíthassák.

Szaktársak! A nyomdászati ipar rohamos fejlődése állandóan fokozza az igényeket és napról-napra nagyobb szaktudást igényel. Ennek dacára a mi munkaadóink sem időt, sem alkalmat nem nyujtanak arra, hogy szaktudásunk fokozatos fejlesztése által a magyarországi nyomdaipart a külföldi fejlett nivóra emelhessük, holott elsősorban a munkaadók érdeke volna, hogy jó munkaerők álljanak a nyomdaipar rendelkezésére. — De nem kevésbbé érdekünk nekünk is, hogy jó szakemberek legyünk, mert az a gépmester vagy nyomó, aki szakmájában elég képzettnek érzi magát: bátran, emelt fejjel áll a munkaadó elé és olyan munkabért követel, melyből tisztességesen megélhet. Arra kérjük tehát a szaktársakat, a saját jól felfogott érdekükben, értsék meg a kornak intő szavát és oszlassák el azt az általánosan elterjedt véleményt, hogy a gépmesterekben hiányzik a tanulási vágy és vegyenek tömegesen részt a szaktanfolyamon. — Szaktársi üdvözlettel

A MAGYARORSZÁGI GÉPMESTEREK ÉS NYOMÓK KÖRE VÁLASZTMÁNYA

AZ ELŐADÓ GÉPMESTER SZAKTÁRSAK NEVEI ÉS AZ ELŐADANDÓ TÁRGYAK A KÖVETKEZŐK:

Bauer Ferenc: A feketenyomás technikája; lemezek, klisék, akcidenciák és illusztrációk nyomása. (Nov. 28, 29.)
Rosenberg Aladár: Grafikai művészet. (Dec. 1.)
Bauer Henrik: A színek alkalmazása a nyomtatásban. (Február 13, 20.)
Fehér Béla: Rotációsgépek technikája. (Febr. 15, 22.)
Janovszky János: A gyorssajtók ismertetése. (Márc. 1.)
Spiegel Lipót: Nyomtatástechnikai dolgok. (Márc. 15, 16.)
Faltusz Ede: A háromszínnyomás technikája. (Március 27, 29.)

Kérjük a szaktársakat, hogy a Typographiának gépmestereket érdeklő rovatát kisérjék figyelemmel, ahol az esetleges változásokat mindig leközöljük

M. kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

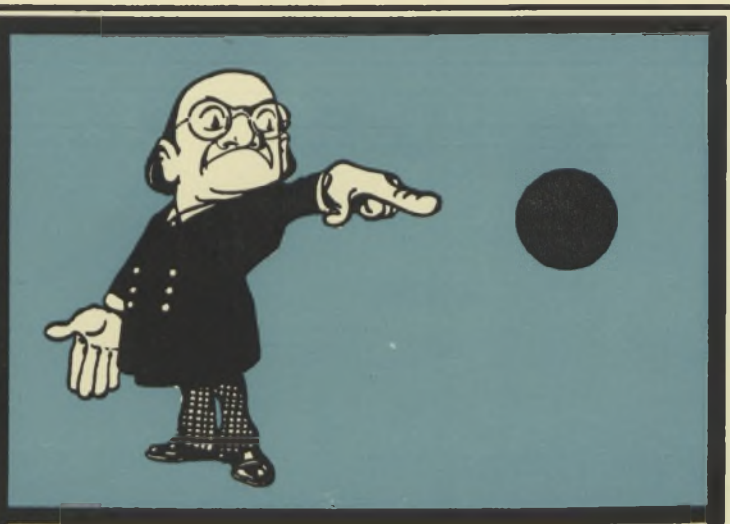

In einem Punkt ist die Fachwelt einig:

Daß die Erzeugnisse der

Holztypen-Fabrik Roman Scherer

Akt.-Ges. **Luzern** (Schweiz)

sich vor allen andern auszeichnen durch

bestes Material
künstlerische Zeichnung
feinen Schnitt und
Genauigkeit der Zurichtung

und sich aufs vorzüglichste bewähren.
Sie sind in allen Kulturstaaten eingeführt

Druck der Buchdruckerei Zollikofer & Cie., St. Gallen

KÖNYVTÁRA
SZEGED

MUSIK

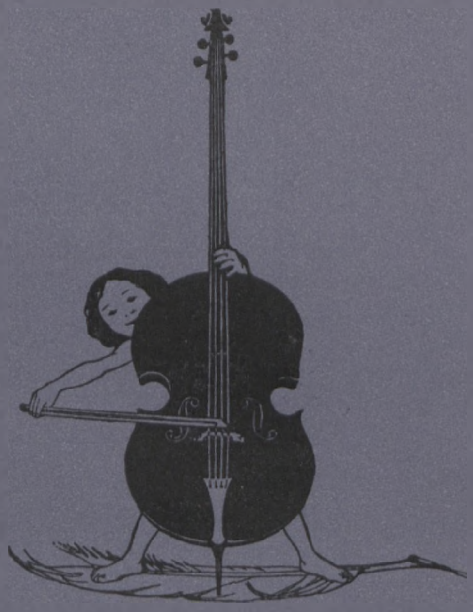

KRITISCHE MONATSHEFTE
FÜR MODERNE TONKUNST

Nr. 12

HERAUSGEGEBEN
VON RICHARD SCHMIDT • MÜNCHEN

A GRAFIKAI SZEMLE MELLÉKLETE

Stempel D. betüöntöde, Reszvénytársaság, Frankfurt a. M.
Betü: Ingeborg-Antikva

A M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

tatvány Jauernik Nándor „Emlékkönyvéből".
székesfővárosi házi nyomda által átengedett
ékről és papirra, LORILLEUX CH. és TÁRSA
ékgyár festékeivel nyomtatta a Schulhof Károly
yomdai műintézet részvénytársaság.

M. kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

BOROS KELEMEN

szedőszaktársunk nyomdászságának ötvenedik évfordulója alkalmából a Városi könyvnyomda részvénytársaság személyzete 1910 november hó 18-án, szombaton a Badacsonyi vendéglő emeleti helyiségeiben (IX, Oroszlán-utca 85)

ŰNNEPI ESTÉLYT

rendez, amelyen az ünnepeltnek jóbarátait, tisztelőit, szaktársakat és szaktársnőket szívesen látjuk. ✠ Kezdete este fél kilenc órakor. Az estély sorrendjét a helyszínén osztjuk ki. Vacsora étlap szerint. ✠ Igen mérsékelt árak.

záródisz az Impresso-diszitményekből való.
eszerezhető Seidl Vilmos szaküzletében Berlin
(S 42. Brandenburgstrasse 13.)

Bíró és Schwarcz-
nyomda nyomtatása

A M. kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem KÖNYVTÁRA SZEGED

VIRÁGÁRUSNŐ

NÉGYSZINNYOMAT, MELYNEK
NEGYEDIK TOMPITÓ SZINÉT
BARNA KÉPEZI

BERGER ÉS WIRTH
KŐ- ÉS KÖNYVNYOMDAI FESTÉKGYÁR
BUDAPEST, IX, MÁRTON-UTCA 19. SZÁM

Melléklet a Grafikai Szemle 12. számához.

A M.Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem KÖNYVTÁRA SZEGED

TERMÉSZETBARÁT

A TERMÉSZETBARÁTOK TURISTAEGYESÜLETÉNEK HIVATALOS LAPJA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, II, ZÁRDA-U. 16. — EGYES
SZÁM 20 FILL. TAGOKNAK DÍJTALAN

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT:
DECEMBER, MÁRCIUS, JUNIUS
ÉS SZEPTEMBER HÓNAPOKBAN

I. ÉVFOLYAM — 1911 DECEMBER HÓ — 1. SZÁM

A M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem KÖNYVTÁRA SZEGED

HÖLGYEK NAPTÁRA

SZERKESZTI: SZ. NOGÁLL JANKA

1912

HÖLGYEK NAPTÁRA

SZERKESZTI SZ. NOGÁLL JANKA

LÉGRÁDY TESTVÉREK KIADÁSA BUDAPEST

M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

Kaiser Miksa Drechsler Kávéháza

Andrássy-út 25.

Telefon 13-41

REGGELI

Kávé
Sonka
Tojás
Vaj

80 fillér

SZINHÁZI VACSORA

Vegyes felvágott
Tojás
Sajt és vaj
Kavé, tea vagy
Csokoládé

1 korona 20 fillér

Hideg és meleg ételek

	Nagy	Kis
	korona	
Bouillon leves tojással	—.60	—.—
Roastbeef	1.50	1.—
Borjusült	1.50	1.—
Poulard	2.—	—.—
Vegyes felvégott	1.50	1.—
Imöiss	2.40	1.50
« 3-4 személy részére	4.—	—.—
Füstölt nyelv	1.20	—.70
Prágai sonka	1.—	—.60
» karaj	1.60	—.90
Szalámi	—.80	—.50
Párizsi eczet és olajjal	—.80	—.50
Ham and Eggs	1.50	1.20
Tojásrántotta	—.70	—.50
Orsovai caviar	1.60	1.—

	kor.
Debreczeni 1 pár	—.70
Bécsi 1 pár	—.40
Szalonna	—.50
Sonkás zsemlye	—.50
« « caviarral	—.60
Szardinia 2 darab	—.60
Ostseehering	—.50
Tengeri pisztráng	—.70
Sardellagyürü 2 darab	—.30
« « « caviarral	—.50
Vaj 1 adag	—.30
Vajas kenyér	—.30
Piritós kenyér	—.40
Sajt (választás szerint)	—.40
Saláta vagy uborka	—.30
Tojás 2 darab	—.40

Sütemény ▫ Gyümölcs

	Kor.
1 adag torta (Gerbeaud)	—.60
1 drb. Kugler „	—.30
1 « Adria szelet	—.30
1 adag teasütemény	—.20
1 Giardinetto	1.20
1 adag méz	—.30
1 adag szölö	
1 drb. alma	
1 « körte	
1 « narancs	—.40
1 adag befött	—.50
1 « franczia compot	1.—

Különfélék

KÁVÉ

	Kor.
Reggeli kávé	—.40
« nagy kávé	—.70
« « « 2 személynek	—.70
Fekete kávé piccolo	—.38
« « egész	—.44
Ozsonnakávé	—.44
« « nagy	—.60
« « « 2 személynek	—.70
« « hideg	—.44
« « « nagy	—.66
« « « « 2 személynek	—.80
Tejszines kávé	—.70
« « nagy	1.—
Török kávé	—.60
Wellington kávé 1 személynek	—.40
« « 2 «	—.60

TEA

Kis adag (nélkül)	—.50
» » tej, rum v. czitrommal	—.60
Nagy » « « «	1.—
« « « « 2 személynek	1.—
Császártea	—.80

CSOKOLÁDÉ és KAKAO

Kis adag	—.60
Nagy adag	1.—
« « 2 személynek	1.10
Kakao kis adag	—.60
« nagy adag	1.—
« « » 2 személynek	1.—
Egy pohár tej	—.44
« « tejszin	—.70
Egy adag tejszinhab	—.30
Grog	—.60
Tschay	—.70
Barbaras	—.80
Tojáspuncs	1.—
Rumpuncs	—.70
Meleg bor	—.80
Chaudeau	1.—

Sör

	Kor.
Dréher-féle világos nagy	—.60
« « kis	—.40
« barna	—.70
Paulaner (Müncheni)	—.80
Salvator idénysör	1.—

Hüsítő italok ▫ Fagylalt

	Kor.
1/2 czitrom czukorral	—.44
Limonade	—.50
Málnaszörp szikvizzel	—.50
Grenadin	—.60
Sherry Cobler	1.20
Café á la Glaçe	—.70
Jégbehütött aludttej	—.44
Maszágrám	—.60
1 szelet fagylalt	—.50
1 » » habbal	—.60
1 adag (2 szelet)	—.70
1 « « habbal	—.80
1 « (3 «)	1.—
Jegeskávé	—.80
Crême	—.80

Pálinka ▫ Likőrök

	Kor.
Szilvórium	—.30
Boróka	—.30
Törköly	—.30
Rum	—.30
Magyar cognac	—.50
Franczia «	—.80
Martell V. S. O. P.	1.—
Vanilia	—.40
Allasch	—.40
Köményes	—.40
Császárkörte	—.50
Anisette	—.50
Absinth	—.60
Altvater (Gessler)	—.50
Unicum (Zwack J. és Társa)	—.50
Whisky (John Dewar)	—.60
Marasquino (Luxardo)	—.50
Fernet Branca	—.50
Benedictin (Fécamp)	—.80
Cherry Brandy (Bols)	—.80
Curaçao (Rocher Fréres)	—.80
Chartreuse (L. Garnier)	—.80
Triple Sec (Cointreau)	—.80
Pippermint (Get Fréres)	—.80
Knickebein	—.60
Cacao	—.50
« habbal	—.60

Bor ▫ Pezsgő

	Nagy	Kis
	korona	
Magyarádi fehér	2.40	1.20
Leányka fehér	3.—	1.60
Rizling fehér	3.—	1.60
Chateau Palugyai fehér	4.—	2.—
Szamorodni 5/10 liter	—.—	4.—
Tokaji édes « «	—.—	5.—
Vöslauí Goldeck, fehér	5.—	2.50
Liebfrauenmilch «	7.—	—.—
Johannisberger «	7.—	—.—
Egri vörös	2.40	1.20
Budai sashegyi vörös	3.—	1.60
Chateau Palugyai «	4.—	2.—
Vöslauí Goldeck «	5.—	2.50
Medoc « «	6.—	—.—
Sct. Julien « «	7.—	—.—
Old Sherry	7.—	4.—
« « 1 pohár	—.—	—.80
Malaga	7.—	4.—
« 1 pohár	—.—	—.80
Turini Vermut	7.—	4.—
« « 1 pohár	—.—	—.80

MAGYAR PEZSGŐ

Törley: Talisman	8.—	4.50
« Casino	8.50	4.50
« Reservé (édes)	9.—	5.—
François: Transsylvania	7.—	4.—
Littke: Casino	8.50	4.50
Mignon	—.—	1.60

FRANCIA PEZSGŐ

G. H. Mumm	16.—	8.—
Heidsieck Monopol	16.—	8.—
Pommery & Greno	16.—	—.—
Moët & Chandon	16.—	—.—
Veuve Cliquot	16.—	—.—

Ásványviz

	Kor.
Selters	—.60
Salvator	—.60
Mohai	—.30
Kristály	—.60
Giesshübli	—.60
Parádi	—.60
Borszéki	—.20
Szikviz	

Egy üveg bor
és szikviz
60 fillér.

Korvin Testvérek nyomdája
Budapest, Révay-utca 14.

Horthy Miklós-Tudományegyetem M. kir.
KÖNYVTÁRA
SZEGED

GLEITSMANN E. T. BUDAPEST
DRESDEN ✣ WIEN ✣ TRELLEBORG ✣ TURIN ✣ KOPENHÁGA

DUPLEX-TOMPASZÉPIA 12218. SZ

A M. kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem * KÖNYVTÁRA SZEGED

:: :: RIGLER JÓZSEF EDE PAPIRNEMŰ GYÁR R. T.

GYÁRTELEP :KÖZPONT: BUDAPEST, RÓZSA-U. 55

ILLYÉSY·LAJOS
MŰBUTORASZTALOS
MODERN·LAK-
BERENDEZŐ
BUDAPEST·VIII.
SZIGETVÁRI-U.
6·B

SZEDTE: ::
POLLÁK ::
AURÉL o ::
NYOMTA ::
LACKENBACH
ARTHUR ::

Horthy Miklós-Tudományegyetem * A M Kir
KÖNYVTÁRA
SZEGED

GERGELY

műtermében művészi
kivitelü fényképek
készülnek igen
olcsó árért

II, Zsigmond-utca 14

SZEGED

A Seifert

M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem * A
KÖNYVTÁRA
SZEGED

BIRÓ ÉS SCHWARCZ BUDAPEST

KÖNYV- ÉS KŐNYOMDAI MŰINTÉZET

VII, DOHÁNY-UTCZA 31. SZÁM

TELEFON 103-43

BUDAPEST, ...

A záródisz az Impresso-diszitményekből való.
Beszerezhető Seidl Vilmos szaküzletében Berlin
(S 42. Brandenburgstrasse 13.)

BIRÓ ÉS SCHWARCZ-NYOMDA NYOMTATÁSA

M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem · A
KÖNYVTÁRA
SZEGED

MUNKÁS-BIZTOSITÁSI ALMANACH

BETEG-SEGÉLYEZÉSI ÉS BALESET-BIZTOSITÁSI ELŐJEGYZÉSI NAPTÁR 1912

KIADJÁK A BUDAPESTI KERÜLETI MUNKÁSBIZTOSITÓ PÉNZTÁR TISZTVISELŐI:

BRAUN PÁL
SZÁMTANÁCSOS

KOVÁCS KÁROLY
S. TITKÁR

2. ÉVFOLYAM
ÁRA 3 KORONA
TÖRVÉNYILEG VÉDVE

A munkásbiztositásról szóló 1907. évi XIX. t.-cikk teljes szövegével és magyarázatokkal. A betegsegélyző pénztárakat, orvosokat, munkaadókat és alkalmazottakat érdeklő gyakorlati táblázatokkal és tudnivalókkal.

A M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem • KÖNYVTÁRA SZEGED

MEGHIVÓ

A MAGYARORSZÁGI KÖNYVKÖTŐK ÉS ROKONSZAKMABELI MUNKÁSOK ÉS MUNKÁSNŐK SZAKEGYESÜLETÉNEK 1912. ÉVI JANUÁR HÓ 13-ÁN, AZ ÉPITŐMUNKÁSOK OTTHONÁBAN TARTANDÓ NAGYSZABÁSU

JELMEZ ESTÉLYRE

A Magyarországi könyvkötők és rokonszakmabeli munkások és munkásnők szakegyesülete 1912 január 13-án, szombat este az Építőmunkás-Otthon dísztermében és összes helyiségeiben (VII, Aréna-ut 68), a cs. és kir. 6. gyalogezred zenekarának közreműködésével nagy

TELMEZESTÉLYT

rendez, melyre tisztelt Címet, heteges családját, valamint hozzátartozóit tisztelettel meghívja

a rendezőség

Kezdete este ½9 órakor. Vége reggel 5 órakor. Belépődíj: Személyjegy előre váltva 1'60 K, a pénztárnál 2 K; családjegy előre váltva 3'60 K, a pénztárnál 4 K. Jegyek kaphatók a rendezőség tagjainál és a bizalmiférfiaknál. Felülfizetések köszönettel vételnek és szaklapilag nyugtáztatnak.

Telmez nem kötelező

RENDEZŐSÉG:

Támbor Albert
elnök

Gold Sándor
főrendező

Burián Bernát
jegyző

Dinovics Ferenc
Korompai György
pénztárnokok

Fernhoffer Lajos
Brückner László
Hauron József
Halmai Lajos
Schwamberger Ferenc
Steinberger Béla
Popovits Lajos
ellenőrök

Bertha Kálmán
Braun Antal
Csipkó Ferenc
Edelmann Dezső
Geib Dezső
Horváth Oliver
Kampfmann Ödön
Keleti Emil
Köber Tamás
Kucsera András
Kuzmann István
Lustig Miksa
Mancsek János
Neufeld Béla
Radonovics Ferenc
Schüssler János
rendezők

Tánerendező:

Andráska Alajos

A M. Kir. Horthy Miklós-Tudományegyetem
KÖNYVTÁRA
SZEGED

LESSING-ANTIQUA

MINT KÖNYV- ÉS CÍMIRÁS ELSŐRANGU!

WILHELM WOELLMER'S

BETÜÖNTŐDÉJE ÉS RÉZLÉNIAGYÁRA / BERLIN SW 48

Admiral! Utolsó ujdonság!

A legsikerültebb betüöntődei termék! Előkelő metszése és formája miatt rendkivül hatásos!

Wilhelm Woellmer's betüöntődéje

és rézlénia gyára : Berlin SW 48

A TYPOGRAPH-SZEDŐGÉP

birtokosainak, mint valamennyi körültekintő nyomdatulajdonosnak az az óhajtása, hogy nyomdájuk betüválasztéka a legtökéletesebb legyen. Eme kivánság kielégitésére szolgál a Typograph-szedőgép

518-FÉLE BETÜKÉSZLETE

mely ezen régen kipróbált szedőgép birtokosainak rendelkezésére készen áll. Ezen betükészlet 133-féle fraktur és 385-féle antiqua (beleértve 59-féle orosz, görög és arab betüt) betüből áll. Ezen választék folytonosan ujabb vágásuakkal lesz kiegészitve és ez a magyarázata annak, hogy a Typograph-szedőgép minden világrészben fokozatosan terjed, mert a lehetőségig gazdag betüválaszték

A NYOMDÁSZ BÜSZKESÉGE

Magyarországi képviselet: ADLER J., Budapest, VI, Podmaniczky-utca 18. sz.
Budapesti képviselet: TANZER MIKSA, Budapest, VII, Akácfa-utca 50. szám

A világ legrégibb, leghiresebb és legnagyobb nyomdai festékgyára

Lorilleux Ch. és Társa

Iroda és raktár: Budapest, IV. ker., Ferenc József-rakpart 27. szám. Telefon 37-58.

Alapitva 1818. évben. 11 gyár és 50 lerakat az egész világon. Az 1899. és 1900. évi párisi világkiállitáson versenyen kivüli jurytag. Grand Prix: St. Louis 1904, Lüttich 1905, Milano 1906 és Brüsszel 1910. évben

Magyarországi gyár: BUDAFOKON, Budapest mellett.

Fekete és szines festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti és valamennyi grafikai szakma részére. Arany- és ezüstfestékek. Másolófestékek. Hengeranyagok és azok öntése. Kencék. Preparált papirok könyomdák részére.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS
GALVANOPLASZTIKA

RÉZLÉNIA-GYÁRTÁS
MECH. GÉPMŰHELY

ELSŐ MAGYAR BETÜÖNTŐDE RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VI, DESSEWFFY-UTCA 32. TELEFON 23-70

Folyton dus raktárt tart magyar és minden idegen ékezetü könyv- és címbetükből, valamint körzetek, rézléniák és különféle anyagokból. Egész nyomdai berendezések gyorssajtókkal együtt, jutányos feltételek mellett, gyorsan foganatositttatnak.